

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ece TOSUN

BARIŞ GAZETECİLİĞİ BAĞLAMINDA ANKARA GARI SALDIRISI
HABERLERİNİN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2016

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ece TOSUN

BARIŞ GAZETECİLİĞİ BAĞLAMINDA ANKARA GARI SALDIRISI
HABERLERİNİN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Emel ARIK

Gazetecilik Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2016

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ece TOSUN'un bu çalışması, jürimiz tarafından Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mustafa ŞEKER (İmza)

Üye (Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Emel ARIK (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Seyfi KILIÇ (İmza)

Tez Başlığı: Barış Gazeteciliği Bağlamında Ankara Garı Saldırısı Haberlerinin Eleştirel
Söylem Çözümlemesi

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 13/07/2016

Mezuniyet Tarihi : 04/08/2016

(İmza)

Prof. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Barış Gazeteciliği Bağlamında Ankara Garı Saldırısı Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

...../...../ 2016

Ece TOSUN

İmza

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HABER, SÖYLEM, TEMSİL VE İDEOLOJİ-MEDYA İLİŞKİSİ

1.1 Haber ve Haberin Söylemi.....	3
1.1.1 Haber ve Haber Değeri	3
1.2 Bir Kavram Olarak “Söylem”	5
1.3 Haber Dili ve Söylemi	7
1.4 Medyada Temsil Sorunu	10
1.4.1 Temsil Kavramı	10
1.4.2 Medyada Temsil	11
1.5 İdeoloji ve Medya İlişkisi	13
1.5.1 İdeoloji Kavramı, İşlevleri ve İdeolojiye Yaklaşımlar	14
1.5.1.1 Bir Kavram Olarak İdeoloji ve İşlevleri	14
1.5.1.2 İdeoloji Kuramına Farklı Kuramsal Yaklaşımlar	17
1.5.1.2.1 Karl Marx’ın İdeolojiye Bakışı.....	17
1.5.1.2.2 Louis Althusser - Devletin İdeolojik ve Baskı Aygıtları	19
1.5.1.2.3 Antonio Gramsci ve Hegemonya.....	21
1.5.2 Medya Metinlerinde İdeoloji.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ BİR HABERCİLİK ANLAYIŞI OLARAK “BARIŞ GAZETECİLİĞİ”

2.1 Farklılıkları ve Benzerlikleriyle Barış Gazeteciliği Kavramı	27
2.2 Barış Odaklı Habercilikte Haber Dili ve Söylemi	31
2.3 Savaş Gazeteciliği ve Barış Gazeteciliği Karşılaştırması	33
2.4 Barış Gazeteciliğinin Önündeki Engeller	36
2.5 Barış Gazeteciliği İçin Yapılması Gerekenler	37

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEFRET SÖYLEMİ

3.1	Nefret Söylemi Kavramı	42
3.2	Örneklerle Nefret Söylemi Türleri	46
3.2.1	Siyasal Nefret Söylemi	47
3.2.2	Kadınlara Yönelik Nefret Söylemi	48
3.2.3	Yabancılara ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi	49
3.2.4	Cinsel Kimlik Temelli Nefret Söylemi.....	50
3.2.5	İnanç ve Mezhep Temelli Nefret Söylemi.....	50
3.3	İfade Özgürlüğü ve Nefret Söylemi Arasındaki İnce Çizgi.....	51
3.4	Nefret Söyleminin Üretiminde Medyanın Rolü.....	53
3.5	Nefret Söylemi Konusunda Çözüm Önerileri ve Medyaya Düşenler.....	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BARIŞ GAZETECİLİĞİ BAĞLAMINDA ANKARA GARI SALDIRISI HABERLERİNİN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

4.1	10 Ekim 2015 Günü Ankara Garında Yaşanan İntihar Saldırısı.....	61
4.2	Araştırmanın Amacı	62
4.3	Araştırmanın Varsayımı ve Sınırlılıkları.....	62
4.4	Araştırmanın Yöntemi	63
4.4.1	Teun A. Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Çözümlemesi	63
4.5	Barış Gazeteciliği Bağlamında Ankara Garı Saldırısı Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi	66
4.5.1	Sabah Gazetesi.....	66
4.5.2	Star Gazetesi	69
4.5.3	Hürriyet Gazetesi	71
4.5.4	Zaman Gazetesi	73
4.5.5	Cumhuriyet Gazetesi	75
4.5.6	Özgür Gündem Gazetesi.....	77
4.6	Bulguların Değerlendirilmesi.....	79

SONUÇ **82**

KAYNAKÇA..... **85**

EK 1- Sabah Gazetesi: 11 Ekim 2015 **91**

EK 2- Sabah Gazetesi: 11 Ekim 2015	91
EK 3-Sabah Gazetesi: 13 Ekim 2015 / EK 4-Sabah Gazetesi: 13 Ekim 2015	92
EK 5-Sabah Gazetesi: 14 Ekim 2015	92
EK 6-Sabah Gazetesi: 15 Ekim 2015	93
EK 7-Star Gazetesi: 11 Ekim 2015.....	93
EK 8-Star Gazetesi: 11 Ekim 2015.....	93
EK 9-Star Gazetesi: 12 Ekim 2015.....	94
EK 10-Star Gazetesi: 12 Ekim 2015.....	94
EK 11-Star Gazetesi: 13 Ekim 2015.....	94
EK 12-Star Gazetesi: 14 Ekim 2015.....	95
EK 13-Hürriyet Gazetesi: 11 Ekim 2015.....	95
EK 14-Hürriyet Gazetesi: 12 Ekim 2015.....	96
EK 15-Hürriyet Gazetesi: 13 Ekim 2015.....	96
EK 16-Hürriyet Gazetesi: 14 Ekim 2015.....	97
EK 17-Zaman Gazetesi: 11 Ekim 2015.....	97
EK 18-Zaman Gazetesi: 12 Ekim 2015.....	97
EK 19-Zaman Gazetesi: 13 Ekim 2015.....	98
EK 20-Zaman Gazetesi: 14 Ekim 2015.....	98
EK 21-Cumhuriyet Gazetesi: 11 Ekim 2015	99
EK 22-Cumhuriyet Gazetesi: 12 Ekim 2015	99
EK 23-Cumhuriyet Gazetesi: 14 Ekim 2015	99
EK 24-Cumhuriyet Gazetesi: 15 Ekim 2015	100
EK 25-Özgür Gündem Gazetesi: 11 Ekim 2015	100
EK 26-Özgür Gündem Gazetesi: 12 Ekim 2015	101
EK 27-Özgür Gündem Gazetesi: 14 Ekim 2015	101
EK 28-Özgür Gündem Gazetesi: 15 Ekim 2015	102
ÖZGEÇMİŞ	103

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1 Barış ve Savaş Gazeteciliğinin Karşılaştırılması	35
--	----

KISALTMALAR LİSTESİ

CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
PKK	Partiya Karkerên Kurdistanê (Kürdistan İşçi Partisi)
DAEŞ	Irak ve Şam İslam Devleti
İŞİD	Irak ve Şam İslam Devleti
HDP	Halkların Demokratik Partisi
Vb.	Ve başkaları, ve benzerleri, ve bunun gibi

ÖZET

Kitle iletişim araçlarının haber üretim ve aktarım sürecinde ideoloji kavramı çoğu zaman belirleyici bir faktör olmakta, farklı yayın kuruluşlarınca aynı olaylar farklı şekillerde tanımlanabilmektedir.

Bu çalışmada 10 Ekim 2015 günü Ankara Garı'nda gerçekleştirilmesi planlanan Emek, Barış, Demokrasi mitingi öncesinde, miting katılımcılarına yönelik olarak gerçekleşen ve Cumhuriyet tarihinin en büyük terör saldırısı olarak nitelenen intihar saldırısı sonrası Türk basınında olayla ilgili yer alan haberlerin eleştirel söylem çözümlemesini yapmak amaçlanmıştır. Çalışma Teun A. Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak 11, 12, 13, 14, 15 Ekim 2015 tarihli Sabah, Star, Hürriyet, Cumhuriyet, Zaman, Özgür Gündem gazetelerinin olayla ilgili haberleri incelenmiştir.

Dört bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde gazetecilerin ve gazete sahiplerinin medya metinlerine yansıyan ideoloji ve söylemi dil yoluyla oluşturduklarının altı çizilmiş, ideoloji ve medyanın ayrılmaz ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde yeni bir habercilik anlayışı olan barış gazeteciliğinin önemi, gerekliliği, genel geçer gazetecilik ile olan benzerlik ve farklılıkları ve barış gazeteciliğinin hayata geçirilmesi için yapılması gerekenler anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde “Nefret Söylemi” kavramının toplumun bazı kesimlerini “biz” ve “onlar” olmak üzere ayrıştırarak toplumun bu kesimlerini ötekileştirmesine değinilmiş, nefret söyleminin medyada nasıl yer bulduğu ve bu konuda medyaya düşenler ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise 10 Ekim günü Ankara Garı'nda gerçekleşen intihar saldırısının Türk basınında nasıl haberleştirildiği farklı gazeteler örnekleminde söylem çözümlemesi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Çalışma sonunda gazetelerin ideolojik farklılıklarının ve sahiplik yapılarının ilgili haberlerin metinlerinin inşasında etkin oldukları açıkça görülmüştür. Farklı ideolojilere sahip gazeteler Ankara Garı'nda yaşanan olayla ilgili farklı gerçeklikler tasarlamış, olayı kendi ideolojileri doğrultusunda ele almışlardır.

Anahtar Kelimeler: Söylem, İdeoloji, Nefret Söylemi, Eleştirel Söylem Çözümlemesi, Barış Gazeteciliği.

SUMMARY

**IN THE CONTEXT OF PEACE JOURNALISM CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS
OF NEWS FOLLOWING THE SUICIDE ATTACK IN ANKARA TRAIN STATION**

The concept of ideology is mostly a determinant factor in news production and transmission process of mass media. Same events can be described differently by each broadcasting corporation.

The aim of this study is doing a critical discourse analysis of the news took place in Turkish media following the suicide attack occurred on October 10 2015 in Ankara train station targeting the participants of the Labor, Peace and Democracy Meeting before the meeting started. The attack is recognized as the largest scaled terror attack of modern Turkish history. The news stories in the newspapers Sabah, Star, Hürriyet, Cumhuriyet, Zaman, Özgür Gündem on October 11-12-13-14-15 2015 has been studied using Teun A. Van Dijk's critical discourse analysis method.

In the first of the four chapters it is denoted the journalists and newspaper owners create the ideology that reflects on texts of the news stories through linguistics and the inseparable relation between media and the ideology is tried to be explained. In the second chapter the importance and necessity of peace journalism, its similarities and differences with conventional journalism, and means that need to be taken to adapt peace journalism have been tried to be explained. In the third chapter of the study, it is noted that the concept "hate speech" separates sectors of the society as "us" and "them", alienating those sectors. It is also tried to be revealed how hate speech finds place in media and what media is supposed to do about it. In the fourth and last chapter, the discourse analysis of the way the suicide attack on October, 2015 in Ankara train station was made into news is done through samples from different newspapers.

At the end of the study it is clear that differences in ideologies or the ownership structures of the newspapers was effective on construction of texts of the news stories. Newspapers with different ideologies each designed a different reality about the incident in Ankara train station, approached the matter aligned with their own ideologies.

Keywords: Discourse, Ideology, Hate speech, Critical discourse analysis, Peace journalism.

ÖNSÖZ

Gerek bu tezin yapım aşamasında gerekse lisans ve yüksek lisans eğitim hayatım boyunca bana yol gösteren, çalışma disiplinini örnek aldığım danışmanım Yrd. Doç. Dr. Emel ARIK'a, sağladığı verimli eğitim ortamıyla akademik gelişimimize katkı sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Bilal ARIK'a ve derslerini alma şansını yakaladığım tüm Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi hocalarıma emeklerinden ve değerli bilgilerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca İzmir-Antalya arası mekik dokumalarımdaya yanımda olup eğitimime her daim destek olan eşim Erman TOSUN'a, bu yolda zorlandığım her an beni sözleriyle güçlendiren ve her zaman yanımda olduğunu hissettiren, başta annem Nuran DEMİRBAŞ olmak üzere, babam Zekeriya DEMİRBAŞ'a, ablam Neslihan ÖZEN'e, anneannem Gülgün PALDIMLAR'a ve ismini saymadığım tüm aile üyelerime yardım ve desteklerinden dolayı ne kadar teşekkür etsem az.

Ece TOSUN

Antalya, 2016

GİRİŞ

Günlük hayatta gerçekleşen her olay haber niteliği taşımamaktadır. İdeoloji çoğu zaman olayların haberleştirilmesinde belirleyici bir faktör olmakta, farklı yayın kuruluşlarınca aynı olaylar farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla haber üretimi ideolojik bir süreci tanımlamaktadır. Medya kuruluşlarının politikası ve gazetecilerin hayat görüşleri haber üretim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kitle iletişim araçlarının haber üretim ve aktarım sürecindeki ideolojik etkisi pek çok araştırmaya konu olmuştur. Medyanın yaşanan olayları kendi gerçekliği ile yeniden üretip yansıttığı ve olayları kendi ekonomi-politiği doğrultusunda bir süzgeçten geçirerek haberleştirdiği iddia edilmiştir. Medya ve ideoloji ilişkisi bu nedenle hep tartışılmış ve bu süreçte siyasi ve ekonomik bir arka planın olduğunun da daima göz önünde bulundurulmasının gerekli olduğu düşünülmüştür.

İdeolojik etkenler ön planda tutularak oluşturulan haberler toplumda oldukça fazla olumsuz etkiye sebep olmaktadır. Haberlerin ilgi çekiciliğini ve okunurluğunu arttırmak üzere oluşturulan bu haberler, kişilerin sahip oldukları hakları göz ardı etmekte ve kişilerin mağduriyetlerini medya aracılığıyla duyurmasına da engel olmaktadır. Medyada insan haklarına yönelik yapılan ihlaller dilin yanlış kullanımı ve bireylerin medyada yanlış temsili sonucunda olmaktadır. Çoğunluğunu kadınlar, çocuklar, eşcinseller ve azınlıkların oluşturduğu toplumun bazı kesimleri haberlerde hak ihlallerine, nefret söylemine maruz kalmakta, ötekileştirilmektedir. Medyada var olan bu ayrımcı dil konusunda gazetecilere büyük iş düşmektedir. Gazetecinin insan haklarını ön planda tutmak ve bu haklara karşı duyarlı olmak gibi haber yapmanın yanı sıra gerçekleştirilmesi gereken sorumlulukları vardır.

Bu çalışma haberlerde yer alan ayrımcılığa ve nefret söylemlerine yeni bir kavram olan barış gazeteciliği perspektifinden bakacaktır. Barış gazeteciliği kavramı bireyleri ötekileştirmeden uzak, alternatif sesleri haber kaynağı olarak görebilen, kışkırtıcı sözcüklerin kullanıldığı, nefret söylemi içeren bir dilden uzak haber anlayışı olarak tanımlanmaktadır.

Çalışmanın amacı haberin seçimi ve sunumunda yer alan ideolojik etkinin medya metinlerinde nasıl yer bulduğunu açıklamak, medyada yer alan nefret söylemlerini inceleyerek yeni ve genel geçer gazeteciliğe alternatif oluşturan barış gazeteciliğinin önemini ve gerekliliğini gözler önüne sermektir. Türk yazılı basınında barış gazeteciliğinin, haber metinlerinde ne kadar uygulandığı da çalışmanın diğer bir amacıdır.

İnsan hakları, barış, demokrasi, eşitlik gibi kavramlara katkı sağlayabilen bir habercilik anlayışının mümkün olduğu düşüncesi, geleneksel gazetecilikten farklı olarak yeni

habercilik anlayışlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu akımlardan biri olan barış gazeteciliği medyanın temsil yaratma, gündem oluşturma, konumlandırma gücüne atıflar yaparak, toplumdaki sorunların giderilmesine katkı sağlayabileceği varsayımına dayanmaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. “Haber, Söylem, Temsil ve İdeoloji-Medya İlişkisi” başlıklı ilk bölümde gazetecilerin medya metinlerine yansıyan ideoloji ve söylemi dil yoluyla oluşturduklarının altı çizilecek, ideoloji ve medya ilişkisi üzerinde durulacaktır. Haberin bir söylem olarak ele alınacağı çalışmanın bu bölümünde haber, haber değeri, temsil, haber dili ve söylem gibi kavramlar incelenecek, söylem yoluyla oluşan ideolojinin medya metinlerinde nasıl yer bulduğu sorusu cevaplanmaya çalışılacaktır.

İkinci bölüm, çalışmanın temel konusu olan “Barış Gazeteciliği”nin detaylandırmasını oluşturmaktadır. Bu bölümde yeni bir habercilik anlayışı olan barış gazeteciliğinin ne zaman kim tarafından ortaya atıldığı, önemi, gerekliliği, genel geçer gazetecilik ile olan benzerlik ve farklılıkları ve barış gazeteciliğinin hayata geçirilmesi için yapılması gerekenler anlatılacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümünü olan “Nefret Söylemi”nde ise toplumun bazı kesimlerini “biz” ve “onlar” olmak üzere ayrıştırarak toplumun bu kesimlerini ötekileştiren nefret söylemi kavramı incelenecektir. Nefret söylemi kavramı beraberinde nefret suçlarının yaşanmasına, nefret söylemine maruz kalan kesimin tehlike altına girmesine ve toplumda huzurun bozulmasına sebep olması bakımından oldukça fazla önem taşımaktadır. Çalışmanın bu bölümünde kavramın türleri ve ifade özgürlüğü ile arasındaki ayrım açıklanmaya çalışılacak, nefret söyleminin medyada nasıl yer bulduğu ve bu konuda medyaya düşenler ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümü olan “Barış Gazeteciliği Bağlamında Ankara Garı Saldırısı Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi”nde ise 10 Ekim 2015 günü Ankara Garı’nda yaşanan intihar saldırısının Türk basınında nasıl haberleştirildiği 11, 12, 13, 14 ve 15 Ekim 2015 tarihli Sabah, Star, Hürriyet, Zaman, Cumhuriyet ve Özgür Gündem gazetelerinin konuyla ilgili haberleri örnekleminde Teun A. Van Dijk’in söylem analizi yöntemiyle makro ve mikro yapılar çerçevesinde analiz edilecektir. Bu anlamda çalışmanın evreni Türkiye’de yayımlanan gazeteler, örnekleme Sabah, Star, Hürriyet, Zaman, Cumhuriyet ve Özgür Gündem gazeteleridir.

Böylelikle ideolojik farklılıkların ve sahiplik yapılarının ilgili haberlerin metinlerinin inşasında nasıl etkin oldukları ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Çalışma öncesindeki temel varsayımımız farklı ideolojilere sahip gazetelerin aynı olayla ilgili farklı gerçeklikler tasarlayabildikleri yönündedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HABER, SÖYLEM, TEMSİL VE İDEOLOJİ-MEDYA İLİŞKİSİ

1.1 Haber ve Haberin Söylemi

İnsan, çevresinde olup bitenleri öğrenme ve öğrendiklerini, düşündüklerini başkalarına duyurma ihtiyacı duyar. Bu anlamda haber kişinin yaşadığı çevrede yaşananlardan haberdar olmada ihtiyaç duyduğu önemli bir kavramdır. Söylem kavramı şüphesiz haber üretim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Medya ve kültür endüstrileri kapitalist ekonomik ve siyasi yapı içinde yer almaktadırlar. Bu bağlamda haber üretim sürecinde, bu medya ve kültür endüstrisi sahiplerinin, dolayısıyla gazetecilerin sahip olduğu ideolojiler, haberin nasıl bir ideolojiye dolayısıyla da söyleme sahip olacağını belirlemektedirler. Bu nedenle söylem kavramı haber kaynaklarının ideolojilerini anlamada önemli bir etkidir.

1.1.1 Haber ve Haber Değeri

Günümüze dek pek çok kişi çevresinde ne olup bittiğini bilme, haber alma isteği, arzusu üzerine kafa yormuştur. “Habere yönelik araştırmaların ortaya çıkışının, 20. yüzyılın ikinci çeyreğine rastladığını söylemek mümkündür. Lippmann (1945: 358) 1922 yılında yayınladığı “Public Opinion” adlı kitabında, haberle ilgili ilk teorik değerlendirmeleri yapmıştır. Lippmann’ın en önemli tespiti haberin gerçekte aynı şey olmadığı ve bu ikisinin açıkça ayırt edilmesi gerektiği”ne dair vurgusudur.

Haber kavramı incelendiğinde pek çok yazar, akademisyen ve gazetecinin kavramı farklı şekillerde tanımladığı görülmüştür. Türk Dil Kurumu’nda haber kavramı “bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık” şeklinde tanımlanmaktayken Tokgöz (1994: 241) haber kavramını şöyle açıklar: “İlk yapılan haber tanımlamaları arasında “olan her şey haberdir”, “dün bilmediğimiz haberdir”, “insanların üzerinde konuştukları haberdir, “haber okuyucuların öğrenmek istedikleridir”.

Haberi, gerçekte bağlantılı ya da gerçeğin ta kendisi olduğu sanılmasından dolayı, en etkili medya içeriği olarak tanımlayan Girgin (2000: 86) haberin amacının gerçekleşen herhangi bir olayın kitlelere aktarılması olduğunu dolayısıyla haberin de “olay” olduğunu belirtmektedir. Olay çeşitli olguların, belirli bir yer ve zaman içinde meydana gelmesi, geçmesi sürecidir ve bir eylemin yanı sıra bir söylem de olabilmektedir. Ancak, olay gözlemleyen varsa haber olmaya aday olabilmektedir.

Görüldüğü gibi haber sözcüğü göreceli bir kavram olduğundan ne olduğunu tanımlamak oldukça güçtür. Bülbül (2001: 75) “Haber nedir?” sorusuna somut bir yanıt

vermenin mümkün olamayacağını haberin “sosyal bir olay” olmasından kaynaklandığını söyler. Ona göre, bütün sosyal olaylarda olduğu gibi herkesin ve her kesimin onaylayabileceği kesin bir haber tanımlaması yapılamaz. Girgin (2000: 90) ise haberin tanımının açık ve kesin, tek bir biçimde ifade edilemeyeşini haberin işlevinin çeşitliliğinden ve de etkisinin yoğunluğuna bağlamaktadır. Ona göre, birçok eylem ya da söylemin hedef kitlelere ulaşması, “haber değeri bulunmadığı” gerekçesiyle engellenmekte ya da ertelenmektedir. Bu bakımdan herhangi bir eylem ya da söylemin hedef kitlelere ulaştırılması için içermesi gereken özellik, “haber değeri”dir.

Haber tanımlarına bakıldığında haberlere kaynaklık edenin insanoğlunun hayatı boyunca yaşadığı çeşitli olaylar olduğu görülmektedir. Ancak bu olayların hepsi haber olmazken yalnızca bazıları haber olur. Herhangi bir olayın, haber sayılabilmesi için ne gibi özelliklere sahip olması gerektiği sorusunun cevabı, “haber değeri” kavramında yatmaktadır. Bu kavramın içerdiği birçok olayın, toplum ya da toplumlar üzerindeki etkisi olayların haber olabilme ölçütünü belirlemektedir. Bu bağlamda, haber kavramını anlamak için haber-olay ilişkisine göz atmak gerekir. Haber ve olay kavramları birbiriyle özdeşleşmiş durumdadır. Her haber mutlaka bir olaya dayanmaktadır. Ancak her olay bir haber değildir. Bir olayın haber olabilmesi için bazı değerleri içermesi gerekmektedir. Batı dünyasında yaygın olan haber anlayışına göre, bir köpek bir adamı ısırırsa bu haber değildir, bir adam bir köpeği ısırırsa bu haberdur.

Lippmann tarafından 1922 yılında ortaya konulan haber değeri kavramı, “hikayenin haberleştirilmeye değer olup olmadığını ele alan bir mesleki sorgulamanın” unsurları olarak görülmüştür.

Birçok haberci için haber değeri, tanımlayamayacakları, ancak bir olayla karşılaştıkları zaman, haber değeri taşıyıp taşımadığını anlayacakları, soyut bir kavram gibidir. Oysa haber değeri, habercilerin bireysel olarak yakıştırdıkları bir özellik değildir. Haber değeri olarak adlandırılan şey, kitle iletişim araçları yetkililerinin, eylem ya da söylemlerin üretimi, seçimi, biçimlendirilmesi ve yayımlanması sırasında kullandıkları profesyonel kodlardır. Haber değeri, endüstrileşmiş haber kuruluşlarının, üretim aşamasında kullandıkları formattır. Haber değeri, habercinin kişisel değer yargısının yanına, yine haberciler tarafından getirilen başka değer yargılarıdır. Bu değer yargılarının zamana, zemine ve toplumlara göre değişikliklere uğradıkları ya da yerlerini yenilerine bıraktıkları bilinmektedir (Girgin, 2000: 91)

Genelde haberde bulunması gerekli öğeler olan ve haber yapılırken haberciliğin temel ilkelerini oluşturan haber değerlerini Tokgöz (1994: 258) şu başlıklar altında toplamaktadır: Zamanlılık, Yakınlık, Önemlilik, Sonuç, İnsanın ilgisini çekme.

Girgin (2000: 95)'e göre ise, herhangi bir eylemin ya da söylemin haber olabilme haber değeri niteliğini taşıması için beş temel öge içermesi gerekmektedir. Girgin bunları: Gerçeklik, Yenilik, İlginçlik, Önemlilik, Anlaşılabilirlik olarak açıklamaktadır.

1.2 Bir Kavram Olarak “Söylem”

Söylem terimini felsefi anlamda ilk kullanan Aquinalı Thomas'dır. Bunun yanında yapısalcılar da söylemi bir inceleme nesnesi olarak görürler. Çünkü yapısalcılar anlayış dilinin ardında her zaman bir yapı olduğu, söylemin de her zaman bu yapıdan yola çıktığını ve yapı aracılığıyla bir küme kurmaya giriştiğini savunmaktadırlar. Saussure'un yapısalcı dilbilimi, Levi Strauss'un akrabalık sistemleri üzerine incelemesi, Barthes'ın mit açıklamaları, Lacan'ın öznenin yapılanması olarak söylemi ele alışıyla söylem bir inceleme nesnesi haline gelmiştir (Canpolat, 2005: 105). Söylem kavramının bir toplumsal çözümleme aracı haline gelmesinin, Saussure'ün dilin bireysel kullanımı olarak tanımladığı “söz” kavramının, dilin toplumsal kullanımını tanımlamak üzere genişletilmesiyle başladığını söyleyebiliriz (Sancar, 1997: 106).

Çağımız söylem çağıdır, söylemi yirminci yüzyıl düşünürleri keşfetmiştir. Söylemin keşfinden sonra, artık evrensel gerçeklik yoktur; gerçeklikler vardır. Gerçeklik söylemle ve söylem içinde inşa edilen şeydir. Her söylem bir gerçeklik inşasıdır ve dolayısıyla, artık söylemlere tekabül eden gerçeklikler söz konusudur. Her gerçeklik bir söyleme dayanır. Fakat bütün gerçeklikler, bilimsel disiplinlerin ya da söylemlerin inşa ettiği gerçeklikler değildir; toplumda elitlerin söylemleri dışında söylemler ve bu nedenle bu söylemlerce inşa edilmiş bulunan başka gerçeklikler de vardır. Farklı gerçeklikler, farklı bilgi formlarına denk gelen farklılaşmış dil pratikleriyle, yani söylemlerle yapılır (Sözen, 1999: 11,12).

Söylemi anlaşılabilir kılan, onu kullanan aktörler ya da faillerdir. Tersine de doğrudur elbette, aktörlere kimliklerini veren şey, kullandıkları söylemlerdir. Seni yalnızca, söylemini anladığım sürece tanıyabilirim; söylemini yalnızca, seni tanıdığım sürece anlayabilirim. Anlamam gereken “sen” ya da “öteki”, aslında, söylemin ta kendisidir. Felsefe ve gündelik hayatı yakınlaştıran Batılı bir felsefenin ürünü olarak söylem, basit olarak kullanılan dil ve dil pratiğidir. Dil kullanımı, sadece dilbilimin geleneksel öğeleri ile (cümle, paragraf, metin vs.) sınırlı değildir. Söylem sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik alanlar gibi sosyal hayatın diğer yönleriyle de ilişkilidir (Sözen, 1999: 13-20).

Söylem ve iktidar ilişkisi pek çok düşünür tarafından irdelenmiştir. Ancak, bu düşünürler arasında ön plana çıkan, iktidar, ideoloji, toplumsal oluşum, sınıf ve benzeri gibi kavramları da içine alarak orijinal bir kuram geliştiren Foucault'tur. Eğer iktidar mutlak bir tanrı gibi, her zaman ve her yerde olan bir şey ise, ideoloji sözcüğü, herhangi bir şeyi özellikle ayıramaz hale gelir ve sonuçta bize hiçbir bilgi vermeyen bir şeye dönüşür. Bu mantığa bağlı

kalan Foucault ve takipçileri ideoloji kavramını tamamen atarak onun yerine daha geniş bir kavram olan “söylem”i almışlardır (Eagleton, 1996: 26).

Sözen’e (1999: 17) göre daha geçerli, daha tarafsız, daha objektif ya da evrensel söylemler yoktur; ancak daha güçlü söylemler vardır. Objektivite ya da evrensellik talebi bir güç ya da iktidar talebidir. Bu noktada başvurulması gereken düşünür hiç şüphesiz yüzyılımızın düşüncesinde bir mini devrim gerçekleştirmiş bulunan Foucault ve Foucaultcu söylemdir.

İdeoloji kavramı yerine söylem kavramını kullanmayı tercih eden Foucault’a göre, söylem kavramı oldukça geniş bir anlam içermektedir. Kavram, gerek dilbilimsel gerekse iktidar ilişkileri açısından tanımlanabilecek bir anlama sahiptir. Foucault, Bilginin Arkeolojisi’nde (1999: 11) düşünceler tarihini söylemsel oluşumlar olarak ele alırken, Cinselliğin Tarihi’nde (2007: 20-34) 17. yüzyılla beraber cinselliğin söyleme geçirilmesinden bahseder. Bir bakıma Foucault dünyaya söylem gözüyle bakmaktadır.

Foucault tamamen söylem üzerine odaklanan, Marksist ve yapısalcı modelleri eleştirerek bu kuramlarla bağımlı koparmayı amaçlamıştır. Foucault’un söylem yaklaşımı, dilin anlam yaratma ve düzenleme işlevi sayesinde kapatmacı toplumsal kurumların bireyleri sarmalayarak, onları üretken ve itaatkar bedenler haline nasıl getirdiğini açığa çıkarmaya çalışır (Sancar, 1997: 112, 113).

Foucault’a göre, söylem gizleyen olarak tanımlayıp geçebileceğimiz bir şey değildir. Aksine, uğruna mücadele edilen ve mücadeleye aracı olan şeydir; söylem ele geçirilecek iktidardır (Purvis ve Hunt, 2014: 25).

Foucault (1987: 60), modern toplumun söylemler yoluyla disipline edilen bir toplum olduğunu düşünmektedir. Söylemin düzenli oluşumu bazı koşullarda ve belirli bir noktaya kadar, denetim yollarını bütünleştirebilir ve tersine denetim şekilleri söylemsel bir oluşumun içinde varlık kazanabilirler. Söylemi oluşturan kurumlar hastane, hapisane ve okul gibi kurumlardır. İktidar kişinin bilinci üzerinde ideolojik bir etkide bulunmadan önce çok daha fiziksel olarak bedenleri üzerinde işler. Böylelikle bu kurumlar kişinin önce bedeni üzerinde denetim sağlamaktadırlar.

Foucault, söylemlerin anlaşılması ve açıklanması için dikkat edilmesi gereken dört ilkeden bahseder. Dört ilkeden ilki olan “tersine çevrilme ilkesi” bir söylem çözümlemesinde, söylemin kaynağı, çoğalma ve süreklilik durumları kadar, parçalanıp dağılması ve etkisizleşmesi de göz önünde tutulmalıdır. İkinci ilke olan “kesiklilik ilkesi”nde söylem birbirini kesen ve bazen birbirine eklemlenen ama aynı zamanda birbirinden habersiz veya birbirini dışlayan, kesintili uygulamalar gibi ele alınmalıdır. Üçüncü olarak Foucault söylemin

“özgünlüğü”nün dikkate alınmasını yani söylemi önceden belli bir anlamlar oyunu içinde çözmeye çalışmama, dünyanın bize okunabilir sadece bir yüz gösterdiğini, bunu çözmekten başka bir şey olmadığını sanmama gereğinden bahseder. Son ilkede olan “dışsallık ilkesi”nde ise söylemden kalkarak onun gizli çekirdeğine, onda ortaya çıkacak bir düşüncenin veya bir anlamın yüreğine doğru gitmenin yanlışlığını vurgular (Sancar, 1997: 119, 120).

1.3 Haber Dili ve Söylemi

Haberin bir söylem olduğunu söylemek yanlış olmaz. İnal (1996: 29) ’a göre, haberi bir söylem olarak anlamak da iletişim ve medya kuramlarında yaşanan yüzyıllık bir gelişmenin sonucunda ortaya çıkan yeni yaklaşımların desteklediği bir kuramsal çerçevedir. Ona göre, nasıl profesyonel gazetecilik ideolojisi, kapitalist medya kuruluşlarının gelişmesinden ayrı olarak düşünülüp kavranamazsa, haberi toplumsal iktidarın kurulduğu söylemsel pratikler içinde ele almak da, "medya", "etki", "iktidar", "dil" ve "ideoloji" sorunlarına yönelik kuramsal çabaların dışında anlaşılabilir.

Söylem kavramının ideoloji ve dil kavramlarıyla ayrılmaz bir ilişkisi vardır. Bu bağlamda Sancar (1997: 89-110), ideolojinin mevcut mesaj düzeylerinden biri ve mesajların anlamlandırılma düzeyi olduğunu, ideolojiyi okumanın mesajların görünmeyen yüzünün okunması anlamına geldiğini söylemektedir. Ona göre, söylem mesajın söylediği; ideoloji ise, söylenebilecek olanı belirleyen kodlamadır. Dil ya da sözel olmayan işaret sistemleri aracılığıyla kurulan bireysel sosyal iletişim ağlarına işaret etmek için kullanılan bir kavram olan söylem, en basit ifadeyle anlamın dil içinde hareket etmesi sonucunda ortaya çıkan şey olarak tanımlanabilir.

Haber dili konusunda cevaplanması gereken, dil kullanımının gerçeği mi yansıttığı yoksa onu yeniden mi inşa ettiği sorusudur. Bu noktada güç ve iktidarın haberde söylem olarak kurulmakta ve topluma yayılmakta olması iktidar ve düzenin devamının sağlanmasında önemli bir işlev görür. Haber söylemi, genellikle iktidarlar için kamuoyu oluşturma ve gündem belirleme aracı olarak kullanılmaktadır. Çünkü haberlerin seçimi, yorumlanma biçimi ve aktarılma tarzı bireyler üzerinde etkinlik sağlayabilmektedir.

Güç/iktidar ilişkilerinden dolayı dili bir mücadele alanı olarak ele İnal (1996: 102), haber metinlerinde sözcük seçimleri ve cümle yapılarının oldukça olduğunu söylemektedir. Örneğin; “Başbakan.....belirtti” ifadesi, “Başkan.....öne sürdü” ya da “Başbakan...iddia etti” ifadesinden farklı bir vurgu yapmaktadır. Böylece haber, kurulu düzenin devamından yana bir işlev görmektedir.

Medya kuruluşlarının birer ticari yapılanma olduğu ve bu nedenle temelde kar etmek ve karı arttırmak için çalıştıkları düşünüldüğünde, medyanın ekonomi politığının haber üretim sürecinde haber söylemini yeniden yapılandığı söylenebilir. Bu noktada Sancar (1997: 106) söylemin anlamın dil içinde hareket etmesi ile ortaya çıktığını ideolojinin ise, bu anlamın belli kişi ve gruplar lehine nasıl harekete geçirildiği ile ilgilendiğini söylemektedir. İnal (1996: 95, 96), haber üretim sürecini dört unsura dayandırmaktadır. Bunlar:

1. Habercilik; zamansal, mekansal ve mali sınırlılıkları aşmaya yönelik bir örgütlenmedir. Dolayısıyla haber söylemi, gazeteciliğin günlük pratikleri içinde oluşmaktadır.
2. Gazetecilerin profesyonel ideolojileri, haber söylemine yansımaktadır. Basının ticari bir işletmeye dönüşmesinin ardından oluşan yatay ve dikey tekelleşme ile gelişen gazetecilik normları, söylemi biçimlendirmektedir.
3. Haber metinlerinin üretildiği somut tarihsel koşullar ve haberin üretim anı söylemi belirlemektedir. Toplumsal formasyon içinde var olan siyasal, ekonomik güç/iktidar ilişkileri metinlere yansımaktadır.
4. Medyanın ekonomi politikası, haber söylemini yapılandırmaktadır. Medya kuruluşlarının kârlılık kaygısı, daha fazla kişiye yönelik içeriklerin üretilmesini gerektirmektedir. Bu durum ise çeşitliliği sınırlamakta, benzeşmeye neden olmakta ve daha çok satan konuların seçilmesine yol açmaktadır. Haber söylemi, muhabirlerin kendi görüş ve ideolojilerini de içermektedir.

İnal'ın vurguladığı gibi haber üretiminin bu unsurlara dayandırılması toplumsal güç/iktidar yapısının kurulduğu maddi koşullar açısından önem taşımaktadır. Haber söylemini belirleyen en önemli unsurlardan biri yine maddi bir yapı olan medyanın ekonomi politikasıdır. Yani kar elde etme kaygısı, daha fazla kişinin ilgisini çeken içerikler hazırlanmasını gerektirmektedir. Bu da birbirine benzeyen, daha çok satan konuların seçilmesine neden olmaktadır. Bunların sonucunda haber çeşitliliği sınırlanmaktadır. Ayrıca haber söylemi muhabirlerin sahip olduğu ideolojilerden de oldukça fazla etkilenmektedir. Bu konuda Devran (2010: 123), muhabirlerin kendi destekledikleri kişilerin olumlu eylemlerine daha fazla yer verdiklerini, bu kişilerin olumsuz eylemlerini ise pasif cümlelerle yapılandırmakta olduklarını söylemektedir. Bununla birlikte muhabirler, karşıt oldukları kişilerin olumlu eylemlerine haberde sınırlı bir şekilde yer vermekte, olumsuz eylemlerini ise daha ön plana çıkarmaktadır.

Hall'e göre haber seçme sürecinde seçen yani belirleyici olan, medya profesyoneli değildir. Söz konusu seçimin belirlenmiş olan çerçevede yapılması gerekmektedir. Çünkü egemen söylemin kodları evrenselleştirilmiştir ve doğallaştırılmıştır. Kitle iletişim araçlarında çalışanlar bütün bunları gerçekleştirirken kendileri de bunların farkına varamazlar. Bu profesyonel ideolojilerin maskeleyici işlevi ile sağlanır. Muhafız görüşlere yer verilse de bu görüşler egemen söylemi kullanıp çizilen çerçevede hareket etmek durumundadırlar. Ekonomi politik bir perspektifle daha çok medya kurumlarının ekonomik yapısının medyanın içeriğini nasıl etkilediğine bakan Golding ve Murdock'a göre ideoloji üretimi medya üretimini genel ekonomik dinamiklerden ayrı düşünmek olası değildir. Bu

bağlamda medya başat ekonomik üretim tarzına bağlı geniş anonim yapılar ürettiği ölçüde ideolojiktir (Poyraz, 2002: 15,16).

Haber bir tür olarak değil, bir söylem olarak ele alan Van Dijk, metin ve söylem sözcüklerini dönüşümlü olarak kullanırken haberin söylemini, toplumda var olan egemen söylemlerin bir ürünü olarak görür. Hall ise, egemen söylemlerin haber metni içinde yeniden kurulduğuna işaret eder. Her ikisinde de vurgulanan, haberin söyleminin egemen söylemlerden, yani güç/iktidar sahibi kurum ve kuruluşların söylemlerinden bağımsız olmadığıdır (İnal, 1996: 97).

Van Dijk'a göre (1999: 370) dünyada cereyan eden olayların çoğu hakkında bilgi edinimi ve kanaat oluşumuna büyük ölçüde, milyonlarca kimsenin paylaştığı basın ve televizyondaki haber söylemine dayanır. Muhtemelen başka hiçbir söylem tipi bu kadar çok insan tarafından aşağı yukarı aynı anda paylaşılmaz ve okunmaz. Bundan ötürü haber söyleminin güç potansiyeli devasa olup, haber raporlarının, şemalarının, başlıklarının ve üslubunun yakından incelenmesinin siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel iktidarın uygulanımını ve bu uygulanımı destekleyen ideolojilerin iletişimini ve edinimini anlamak açısından hayati bir öneme sahiptir.

Söylem, gerçekliği belirli bir şekilde inşa ederek, kamusal bilginin sınırlarını ve içeriğini belirleyen olaylar hakkında ne söyleneceğine ve nasıl söyleneceğine dair çerçeveyi çizmektedir (Yeğen, 2004: 28). Kısaca haber söylemi, seçilen konuların ve onların nasıl aktarıldığının böylelikle de kamuoyunu ne şekilde oluşturacağını temsilini oluşturmaktadır. İnal (1996: 114, 115), kamuoyu oluşturma sürecinde haberin ikna ediciliğinin kaynaklar, anlatıcı ve okuyucu arasındaki diyalog sayesinde gerçekleştiğini söylemektedir. Ona göre, medya kuruluşları belli görüşler doğrultusunda haber metinlerini çerçevelemektedirler. Okuyucu ve haber metni arasında ise sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki, haber metinlerinde yer verilen güç/iktidar sahibi kurum ve kuruluşların söylemlerini halkın sesine dönüştürmektedir.

Van Dijk (1999: 84-88), söylemin ikna boyutuna ilişkin olarak metinde şu konuların incelenmesinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır:

1. Olayın açıkça ifade edilmesi: Olayın açıkça ifade tanımlanması, görgü şahitlerinin kullanılması, güvenilir kaynakların ve profesyonellerin tanıklığına başvurulması, olaya ilişkin zamansal ve rakamsal bilginin açıklanması ve doğrudan alıntılarının metnin içerisine yerleştirilmesi gibi.
2. Metnin içerisindeki olaylar arasında güçlü bir biçimde sebep sonuç ilişkilerinin kullanılması: Bir olaya sebep olan olayın ve akabindeki sonuçların belirtilmesi, metnin anlatısının başarılı bir biçimde yapılandırılması, örnek olaylardan metinde söz edilmesi gibi.

3. Metnin duygusal bir biçimde ifade dilmesi: Olaylar duygusal olarak ifade edilirse daha kolayca ve uzun süre hafızada tutulabilmektedir. Olaya ilişkin arka plan bilgi verilirse mesaj daha ikna edici olabilmektedir (Devran, 2010: 66, 67).

Günümüzde haber metinlerinde egemen olan güç/iktidar ilişkilerinin söylem yoluyla temsil edildiği düşünüldüğünde, haberin oluşum sürecinde egemen ideolojilerin ön plana çıkarılıp, vurgulandığı söylenebilmektedir. Bu anlamda belli bir ideolojiyle hareket eden gazetelerin tarafsız, nesnel olmalarının pek de mümkün olamayacağını söylemek yanlış olmaz.

1.4 Medyada Temsil Sorunu

Bireyler çeşitli medya alanlarında belirli yollarla temsil edilmektedir. Medyada yer alan bu temsiller genellikle belli grupları ön planda tutarak onların çıkarlarını destekleyecek şekilde sunulmaktadır. Medya içeriklerini tüketen bireyler farkında olmadan bu temsilleri öğrenmekte ve içselleştirmektedir.

1.4.1 Temsil Kavramı

Temsil kavramı dil, anlam ve kültür arasında önemli bir köprü olması nedeniyle kültürel çalışmalarda üzerinde önemle durulan bir konudur. Kavramın, Türk Dil Kurumu'nda kelime anlamı "1. Birinin veya bir topluluğun adına davranma. 2. Belirgin özellikleri ile yansıtma, sembolü olma, simgeleme" olarak yer almaktadır ¹

Kültürel çalışmalar içerisinde yer alan Hall (1999: 88)'ün kullandığı biçimiyle temsil, anlamı inşa eden, ileten, yalnızca zaten var olan anlamı aktarma değil, ama daha aktif bir şeylere anlam verme işini ima eden bir 'anlamlandırma' sürecidir. Hall, öncelikle temsil kavramının, kültür çalışmalarındaki önemine değinmektedir. Temsil ve kültür bağını kurarken de anlamın önemine vurgu yapmaktadır. Ona göre, temsil dil ve anlamı kültüre bağlamaktadır. Daha sonra ise anlam ve dil bağını kurar ve kültürün paylaşılan anlamlarla ilgili olduğunu söyler. Hall'a göre, gerçeklik tanımları dilsel pratikler yoluyla desteklenip üretilmekte ve bu dilsel pratikler aracılığıyla gerçeğin seçilmiş tanımları temsil edilmektedir.

Elbette doğal bir dil sınıfı, sosyo-ekonomik konuma, toplumsal cinsiyete, eğitime ve kültüre bakmaksızın o dili konuşanlar arasında eşit olarak dağıtılmış değildir. Ayrıca dili kullanma becerisi de gelişigüzel dağıtılmamıştır. Örneğin, Hall (1999: 110, 111), İngiltere'deki siyahların medyada nasıl konumlandırıldığına işaret etmiştir. Medya kullanımında siyah hem baskı altına alınanların hem de baskı uygulayanların sözcük

¹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=309081. (erişim tarihi: 18.05.2016).

hazinelerine aittir. Dolayısıyla dilde sınıf mücadelesi vardır; ama bu mücadele bütün söylemlerin sorunsuz bir şekilde bütün toplumsal sınıflara ya da toplumsal gruplara tahsis edileceği bir mücadele değildir.

Hall'a göre kültür içindeki anlam sürecinin kalbinde iki ilişkili "temsil sistemi" yer almaktadır. İlki bize şeylerle bizim kavramsal sistemimiz, kavramsal haritamız ile şeylerle –insanlar, nesnelere, olayları soyut düşünceler vs.- arasında bir denklikler zinciri kurma ya da benzerlikler seti oluşturma yoluyla dünyaya anlam verme gücünü verir. İkinci ise bizim kavramsal haritamız ve farklı diller içerisinde organize edilen ya da düzenlenen işaretler dizisi arasındaki benzerlikler setinin oluşturulmasına bağlıdır. Şeyler, kavramlar ve işaretler arasındaki ilişki, dildeki anlamın üretiminin kalbiyle bağ kurar. Bu üç unsuru birbirine bağlayan sürece biz temsil diyoruz (Özer, 2011: 165).

Temsiller, üretildikleri toplumun düşünce, inanç ve kültüründen etkilenip içselleştirilmektedir. Temsiller toplumlar tarafından belirlenir. Ancak toplumun seçtiği bu roller zamanla kişilerin kendi tercihleri olarak algılanmaya başlanır. Erdoğan ve Alemdar (2010: 309)'a göre temsil, bir konunun, olayın, durumun, insan yaşamının, bir ilişkinin veya bir düşüncenin medyada sunulmasıdır. Bu sunum yazı, söz, hareketsiz ve hareketli resimle veya tiyatrodan canlandırmayla yapılabilir. Medyada temsil, gerçeğin haberlerden paparazilere kadar her tür programlar yoluyla yeniden inşasıdır. Sonuç olarak, olay veya nesnelere anlamlarının ne olduğu ve olması gerektiğine ilişkin bilgilerin medyada yer alan temsiller üzerinden inşa edildiğini söylemek mümkündür.

1.4.2 Medyada Temsil

Hall'ün temsil kavramı ile ilgili düşünceleri bağlamında haber metinlerine baktığımızda, tıpkı dil gibi haber metinlerinin de kültür ile etkileşim halinde olduğunu görürüz. Hall'ün de dediği gibi, haber metinleri, dilsel pratikler aracılığıyla gerçeğin seçilmiş tanımlarını temsil etmektedir. Temsil, haber metinlerinde anlamı inşa eden, ileten, anlamın bilinen kısmını aktarmakla kalmayıp, ona yeni anlamlar yükleyen, öne çıkarmak istediği anlamları öne çıkaran, öne çıkarmak istemediklerini ise arka planda tutan bir 'anlamlandırma' sürecini ifade etmektedir. Sonuç olarak dil bir araçtır ve onun aracılığıyla bir kültürde düşünceler ve duygular temsil edilir. Dil aracılığıyla temsil de anlamın üretildiği sürecin önemli bir kısmında yer alır.

Temsillerin üretildikleri toplumun düşünce, inanç ve kültüründen etkilenip içselleştirildiği düşünüldüğünde gazete haberlerinden ya da televizyon ekranlarından bize yansıyanların toplumda var olan değerlerden başka bir şey olmadığı anlaşılmaktadır. Medya, toplumdaki değerleri haberin inşa süreci içerisinde yeniden üretmek halka sunmakta,

geçmişten bugüne süregelmiş, herkes tarafından kabul görmüş değerleri temsil etmekte, toplumların gündelik hayatlarında kullandığı söylemleri haber diline yansıtmaktadır.

Varol'a göre (2014: 308), medyada sunulan temsillerle izleyicilere model alacakları davranış modelleri, başka bir ifadeyle kimlik özellikleri gösterilmektedir. Bu süreç, medyada gösterilen kimlik özelliklerinin gözlemlenmesi, hafızaya alınması ve ihtiyaç anında çağırılması şeklinde işlemektedir. Medyada temsil edilen kimlik özelliklerine ilişkin kod ve simgeler bu yolla topluma aktarılmakta, toplumsal belleğe yerleşmekte ve kişisel kimliğin şekillenmesinde etkili olmaktadır.

Medyada yer alan temsillerin, toplumda bulunan değer yargılarının aynası olması, medyada temsil sorununun arkasında toplum var olan temsil sorununu akıllara getirmektedir. Medyada temsil araştırmalarına konu olanlar daha çok kadınlar, çocuklar, azınlıklar, yoksullar, eşcinseller gibi bireyleri kapsamaktadır. Toplumda yer alan bu bireylerin medyada ya hiç temsil edilmediği ya da eksik biçimde temsil edildiği gözlemlenmiştir. Medya bu kişileri ötekileştirmekte, ya onlara haberlerde yer vermemekte ya da sınırlı konularda, eksik ve yanlış şekilde temsil etmektedir. Bu temsil biçimlerinin oluşumunda basın kuruluşunun ideolojisi ve dünya görüşünün etkin rol oynadığını unutulmamalıdır. Bu bağlamda medyada temsil oluşumunun tarafsız ve nesnel olmadığı söylenebilmektedir.

Medya metinlerini okuma konusunda Hall, şifre çözme, yani kod açma sürecinde, metinlerin baskın, tartışmalı ve karşıt olmak üzere üç şekilde okunabileceğini söylemiştir. Yeğlenen okuma olarak da ifade edilen baskın okuma, amaçlanmış olanı ve baskın ideolojileri destekleyen okuma türüdür. Tartışmalı okumada, okuyucu metinde neyin baskın olarak kodlandığını bilmekte, bunların kimini kabul ederken, bazılarını da kendi gereksinim ve algısına uyarlayarak almaktadır. Karşıt okumada ise, okuyucu metin içinde ideolojik olarak kodlanmış mesajların farkına varmakta ve onlara direnmektedir (Özer, 2011: 192).

Sonuç olarak başlığın 'temsilin sorunu' olmasından da anlaşılacağı üzere, medyada temsil konusu sorunludur. Medyada belli kimlik özelliklerinin, davranış kalıplarının, değer yargılarının ve yaşam biçimlerinin ön plana çıkarılmasıyla, bireylerin yaşamlarını anlamlandırma, kendilerini tanımlama ve gerçekleştirme biçimleri, istekleri, bireysel hedefleri gibi birçok bileşen medyadaki temsillerle uyum içinde şekillenmektedir.

Medya ürünlerinin tüketiminin artması ile medya temsillerinin bireyin kimliğini inşa etmedeki etkisi de gittikçe artmaktadır. Medyada yer alan temsillerin tarafsız, nesnel ve eşit olması, temsillerin toplumdaki çeşitliliği yansıtmaması ve hangi kimlik özelliklerini ve davranış modellerini ön plana çıkardığı aynı zamanda etik bir konudur. Dolayısıyla; medyanın toplumdaki farklı kimlik temsillerine eşit bir şekilde yer vermesi, bu kimliklere özgü yaşam sorunlarına, yaşam şartlarına dikkat çekmesi etik ve doğru yaklaşım olacaktır.

1.5 İdeoloji ve Medya İlişkisi

Medya; günümüz dünyasında milyarlarca insanın içinde yaşadığı hayata, topluma ve dünyaya dair imgelerin önemli bir kaynağı haline gelmiştir. Artık bireyler toplumsal hayatta neyin doğru neyin yanlış ya da kimin normal kimin anormal olduğu gibi anlamlar sistemini önemli ölçüde medya aracılığıyla anlamlandırmaktadırlar. Diğer bir deyişle toplumsal ve siyasal yaşamda gerçekliklerin neler olduğu artık önemli düzeyde medya tarafından inşa edilmektedir.

İletişim ve enformasyon teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ile birlikte hem küreselleşme sürecini mümkün kılan hem de küresel bir boyut kazanan günümüz medyası, toplumsal denetimin önemli araçlarından biri olmuş, bu bağlamda da ideolojik yeniden üretimin önemli bir alanı haline gelmiştir. Bu nedenle kitle iletişim araçlarının toplumsal ve ekonomik yaşamdaki yerinin ve öneminin artması, medyanın daha çok mercek altına alınmasına ve sorgulanmasına neden olmuştur.

Çalışma dahilinde medya ile ilişkisi tartışılacak olan ideoloji kavramının iktidar ilişkileriyle bağlantılı olarak siyaset kuramı ile iletişim çalışmaları arasında bir köprü oluşturduğu söylenebilir. Medya, siyasal iktidara haber kaynağı ve maddi açıdan, siyasal iktidar da faaliyetlerinin duyurulması bakımından medyaya ihtiyaç duymaktadır. Aralarında oluşan diyalektik ilişki farklı boyutlara taşındığında, her iki kurumun da asıl amaçlarının dışına çıkabildiği ve aralarındaki ilişkinin çıkar ilişkisine dönüşebileceği düşünülmektedir.

Medya kendi yapısı, çıkarları, iktidar ve diğer güç odakları ile olan ilişkileri nedeniyle haberlerin farklı boyutlarını öne çıkarabilmekte; bazı boyutlarını ise görmezden gelebilmektedir. Bu bağlamda Gramsci, ideolojik hegemonya kuramında, iktidarı elinde bulunduran egemenlerin, kendi felsefelerini, kültürlerini ve etik değerlerini yaymak, zenginliklerini, güçlerini ve konumlarını güçlendirmek ve sürdürmek için kitle iletişim araçlarını kullandıklarını belirtmektedir. Althusser'e göre ise, egemen görüş ve düşüncelerin topluma yayılmasını sağlayan din, sendika, okul, hukuk, siyaset, aile, medya gibi Devletin İdeolojik Aygıtları'ndan en önemlilerinden biri medyadır. Burjuvazinin ideolojik hegemonyasını kurmasını ve sürdürmesini sağlayan medya, ideolojik yeniden üretimini gerçekleştirerek, bu ideolojiyi toplumu oluşturan bireylere ulaştırarak ve onların bu düşünceleri sahiplenmesini sağlayarak, ideolojik hakimiyeti ve denetimi sağlamaktadır.

Bir tek tanımı olmayan ve tek bağlamda ele alınamayan ideoloji kavramı Marx'tan, Gramsci'ye, Althusser'e kadar farklı kuramsal tartışmalara sahne olmuştur. Kavram üzerinde farklı yaklaşımlar başlığı altında da belirtileceği üzere kuramsal tartışmaların açıklamaya çalıştığı sorun ideolojinin işleyişidir.

1.5.1 İdeoloji Kavramı, İşlevleri ve İdeolojiye Yaklaşımlar

İdeoloji kavramı, iktidar ilişkilerinin üzerinde durduğu siyaset kuramı ile iletişim çalışmaları arasında köprü işlevi görmektedir. İdeoloji ve medya arasındaki ilişki, iletişim çalışmalarında başlangıçtan günümüze eleştirel yaklaşımların sorunsallaştırdığı bir alan olmuştur. Bu anlamda ideoloji kavramını, işlevlerini ve ideolojiye yaklaşımları incelemekte fayda vardır.

1.5.1.1 Bir Kavram Olarak İdeoloji ve İşlevleri

İde-o (bilgi) ve loji (bilim) Grek-Latin sözcüklerinin birleştirilmesinden meydana gelen ideoloji kavramı ilk olarak 1796 yılında Fransız filozof Antoine Destutt de Tracy tarafından, düşüncelerin ve duyuların, bunların ortaya çıkışlarının, birleşmelerinin ve yarattığı sonuçların sistematik olarak incelenmesiyle ilgilenecek yeni bir bilim projesini tarif etmek için kullanılmıştır (Thompson, 2013: 42).

Napolyon'un kurduğu ve Fransız Devriminin felsefesi yönünde bir eğitim sistemi oluşturmakla görevlendirdiği Ulusal Enstitü'nün üyesi ve devrimin üyelerinden Antoine Destutt de Tracy İdeolojinin Öğeleri'nde (1801-1815) bir grup aydın ile birlikte insanlığı feodal toplumun yanlış inançlarından, düşüncelerinden, kutsallıklarından kurtarmak için yola çıkmıştır. Bu yazarlar Aydınlanmadan gelen inançlarının gereği olarak, insanların inançlarının kökenlerini, bunların doğalarını ve toplumsal işlevlerini incelemeye yönelmişlerdir. Nitekim bu ideologların çalışmalarını ilk zamanlar olumlu bulan Napolyon, bunların Ulusal Enstitüye üye olmalarını da olumlu karşılamıştı. Ama kendi egemenliğini pekiştirmeye yöneldikten sonra, bu kentsoylu ideologların çalışmalarını "metafizikçilik olarak" suçlamış; yeni düzen gerçekçi, pragmatist ve saltıkçı olmaya başladığı için, Napolyon bunları kendi yönetimine zararlı bulmaya başlamıştı (Oskay, 1980: 200, 201). Başlangıçta bilimin doruk noktasını temsil ettiği Avrupa Aydınlanmasının bütün o kendine güveninin ve olumlu ruhunun aşılandığı ideoloji, kısa zamanda belirli düşünceleri içi boş, atıl, lafazanca olmakla itham eden bir aşağılama terimine dönüşmüştür (Thompson, 2013: 41).

Eagleton (1996: 23)'a göre ideoloji terimi, yalnızca inanç sistemlerine değil, iktidar meselesine de göndermede bulunmaktadır. Ona göre ideoloji, egemen toplumsal grup veya sınıfın iktidarını meşrulaştırmakla ilişkilidir. Meşrulaştırma sürecinin en az altı farklı stratejisi olduğu söylenebilir. Egemen iktidar kendisini, kendisine yakın inanç ve değerlerin tutunmasını sağlayarak, bu tür inançları, doğrulukları kendinden menkul ve görünüşte kaçınılmaz kılacak şekilde doğallaştırarak ve evrenselleştirerek, kendisine meydan okumaya kalkışan fikirlere çamur atarak, rakip düşünce biçimlerini, muhtemelen, açığa vurulmayan,

ama sistemli bir mantıkla, dışlayarak ve toplumsal gerçekliği kendine uygun yollarla çapraşıklaştırarak meşrulaştırabilmektedir.

İdeoloji ‘dil’le değil ‘söylem’le ilgili bir meseledir. İdeoloji, belli insan özneleri arasında, dilin belirli etkiler yaratmak amacıyla fiilen nasıl kullanıldığıyla ilgili bir şeydir. Bir önermenin ideolojik olup olmadığına, söz konusu önermeyi söylemsel bağlamından kopartılmış bir halde inceleyerek karar veremezsiniz. İdeoloji, bir ifadenin içerdiği dilsel özelliklerden çok kimin kime hangi amaçlarla ne söylediğiyle ilgili bir meseledir. Kısaca tamamen aynı dil birimi, bir bağlamda ideolojik sayılabilirken bir başka bağlamda ideolojik sayılmayabilir; ideoloji, bir sözün, kullanıldığı toplumsal bağlamla olan ilişkisinin bir işlevidir (Eagleton, 1996: 28,29).

Van Dijk’a (2003: 24) göre ise ideolojiler, bir grup tarafından paylaşılan inançların temel toplumsal temsillerini oluşturur ve kesin olarak bu inançların genel tutarlılığını tanımlayan yapı görevi görür.

Tracy’den günümüze birçok yazar ve düşünür ideolojiye yönelik farklı tanımlamalar yapmıştır. Williams’ın ideoloji tanımı ise şöyledir: “İdeoloji, bir dünya görüşü, bir sınıf bakışı olarak soyutlanabilecek, anlamlar, değerler ve inançlar sistemidir.” Williams, ideolojinin üç farklı kullanım alanı olduğundan söz eder. Buna göre ideolojinin üç temel kullanımı Williams’a göre (1977) şöyledir:

1. Belirli bir sınıf ya da gruba özgü inançlar sistemi.
2. Doğru ya da bilimsel bilgiyle çelişebilecek aldatıcı inançlar sistemi, yanlış fikirler ya da yanlış bilinç.
3. Anlam ve fikir üretiminin genel süreci.

Bunlar kaçınılmaz biçimde birbirleriyle çelişkili olmak zorunda değildir ve sözcüğün herhangi bir kullanımını diğer kullanımların öğelerini oldukça uygun bir şekilde içerebilir (Fiske, 1996: 188).

Van Dijk (2003: 24)’a göre ideolojiler, bir grup tarafından paylaşılan inançların temel toplumsal temsillerini oluşturur ve kesin olarak bu inançların genel tutarlılığını tanımlayan yapı görevi görmektedir. Freeden (2011: 18)’a göre ise ideolojiler dünyaya ilişkin kesintisiz görüşü bir arada tutan, onun içsel çelişkilerini örten en önemli unsurdur

Zizek (2004: 43), ideolojinin en temel tanımının Marks’ın Kapital’inde yer alan “bilmiyorlar ama yapıyorlar” cümlesi olduğunu söylemektedir. Ona göre ideoloji kavramının kendisi bir tür temel, kurucu naifliği içerir: Kendi özvarsayımlarını, kendi fiil, koşullarını yanlış tanımayı, toplumsal gerçeklik denilenle bizim ona ilişkin çarpıtılmış tasarımımız, yanlış bilincimiz arasındaki bir mesafeyi, bir ayrılığı içerir. Bu tür bir naif bilincin eleştirel-ideolojik bir işleme tabi tutulabilmesinin nedeni budur. Bu işlemin amacı naif ideolojik bilinci kendi etkin koşullarını, çarpıtmakta olduğu toplumsal gerçekliği tanıyabileceği ve tam da bu sayede kendi kendini fesh edebileceği bir noktaya götürmektir.

İdeoloji, bir çok disipline dahil olduğu gibi, birlikte incelendiği her disiplinde de farklı tanımlamalara sahip olagelmiştir. Bir bakıma toplumsal yaşamın kendisi olan ideolojiler farklı

açılardan değerlendirildiğinde ideoloji kavramı oldukça tartışmalı, karmaşık bir o kadar da zengin bir içeriğe sahiptir. Sonuç olarak hepimiz içinde yaşadığımız kültür ve egemen ideoloji çerçevesinden dünyayı betimler ve dünyanın nasıl olması gerektiği gibi kanılara varırız. Her birimizin farklı kültür ve egemen ideoloji çerçevesinden dünyayı anlamlandırıldığı düşünüldüğünde aslında her birimizin farklı ideolojik tanımlamalara sahip olduğunu görürüz. Tüm bu nedenlerden dolayı oldukça tartışmalı, karmaşık ve zengin bir içeriğe sahip olan ideoloji kavramının bir tek tanımını vermek oldukça güçtür.

Hukuk, siyaset, sosyoloji gibi çeşitli bilim dallarının inceleme alanına giren ideoloji, yapısı gereği sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda üzerinde çokça durulan bir konudur. Kazancı (2002: 57) ideoloji ile ilgili düşüncelerini şöyle açıklamaktadır:

Klasik yaklaşımın bir başka ve özellikle siyasal bilim açısından yapılmış tanımına göre ideoloji: Kitle toplumunun ortaya çıkmasıyla beliren inançlardır. Bu inanç ve tutumları bir kişinin, bir kümenin düşünsel yapıtlarına indirgemek yanlıştır. Hatta onları kişiselleştirmek de olanaklı değildir. Bu koşullarda ideoloji: Yönetilenler arasında yaygın, yönlenmiş, fakat sınırlı, belirsiz fikir kümeleridir. Her rejimin kendine göre bir ideolojisi vardır. Bu ele alış biçimi içinde her siyasal sistemin bir ideolojisi vardır. Siyasal platformda bu siyasal sistemlerle birlikte, ideolojileri de birbirleriyle didişir ve yarışırlar.

Günümüze dek ideoloji için yapılan farklı tanımlar ne olursa olsun, ideolojinin insanların ortak fikir, düşünce ve inançlarıyla ilgili olduğu bu tanımların ortak noktasıdır. Bu anlamda Devran (2010: 18,19), ideolojiler sosyal kimliğin inşa edilmesinde ve grup çıkarlarının tanımlanmasında çok etkin bir işlev gördüğünü söylemektedir. Ona göre, ideolojiler sosyal kimliği inşa eden temel ölçütü yansıtır ve grubun çıkarlarını tanımlarlar.

Egemen ideoloji egemen sınıfa işlevsel olan ideolojidir. Bu noktada Erdoğan ve Alemdar (2010: 245) ideolojinin sistemli ve sürekli üretimini ve dolaşımını, biliş/kültür üretimi yapan endüstriler ve kurumların yaptığını; fakat yaygınlığının sağlanmasının bu çerçeve içinde kalmadığını söylemektedirler. İnsanların günlük ilişkilerinde bu ideolojiyi yeniden üretmesiyle, asıl amaca ulaşılmaktadır. Bu anlamda, ideolojiler toplumda dolaşımda olan kontrol ve mücadele ile ilgili fikir kümeleridir.

İdeoloji kavramına yönelik farklı yaklaşımlar olduğu gibi, ideolojinin işlevlerine yönelik farklı yaklaşımlar da bulunmaktadır.

Güliz Uluç (1999) ideolojinin işlevlerini Katılma İşlevi, Doğrulama İşlevi, Örtme İşlevi, Yol Gösterme İşlevi olmak üzere dört ana başlık altında toplamaktadır. Buna göre Uluç, Katılma İşlevinin her ideoloji belli bir grup tarafından kabullenirken, toplumda çoğunluğun desteğini sağlama rızası içinde olmasını, Doğrulama İşlevinin öncelikle ideolojiyi öne sürenin buna inanması ve doğruluğunu benimsemesini, karşı olanların ikna etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Örtme İşlevinin egemen sınıfın çıkarlarının büyük kelimeler arkasında gizlemeye olanak verdiğini, Yol Gösterme İşlevinin ise ideolojinin, siyasal

çekişme ve çatışmalarda birey ve gruplara seçme ve olanakların çoğunluğunda seçimini yapmada yardımcı olduğunu ifade etmektedir (Karaduman, 2009: 23).

İdeolojiyi sadece fikirler sistemi olarak görmeyen Van Dijk (1999: 23-24)'a göre ise ideolojilerin üç temel fonksiyonu vardır:

Bunlar; “sosyal fonksiyon”, “kavramsal yapı” ve “söylemsel ifade ve yeniden üretim” şeklindedir. İdeolojinin sosyal fonksiyonu; sosyal yapı içerisinde grupların veya sınıfların ilk etapta ideolojilerini niçin geliştirdikleri ve kullandıkları sorusuna cevap arar. İkinci bir fonksiyon olan kavramsal yapı; sosyal olarak paylaşılan değerler, normlar, davranışlar, düşüncelerin yanı sıra tecrübeler, niyetler gibi kişisel ve bağlamsal modeller ekseninde ideolojilerin neye benzediklerini ve sosyal pratikleri nasıl denetledikleri sorusuna aradığı cevaptır. Üçüncü bir fonksiyon olan söylemsel ifade ve yeniden üretim ise, ideolojilerin çeşitlerini daha kapsamlı bir şekilde ifade eder ve genelde sosyal uygulamalar içerisinde yeniden üretilmektedir (Aydın, 2013: 71).

Marx'ın yazıları ideoloji kavramının tarihinde önemli bir yere sahiptir. Marx'la birlikte kavram, eleştirel bir araç ve yeni bir kuramsal sistemin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu noktada Dursun (2001: 32) ideoloji kavramının doğduğu mecranın Marksist kuram olmadığını fakat geliştirildiği ve var olan kapitalist sisteme bütüncül bir eleştiri getirirken dönüştürülerek olgunlaştığı mecranın Marksizm olduğunu söylemektedir.

Marksist teorinin yukarıda bahsedilen bu gelişimi, medya çalışmaları alanında önemli bir yer tutmuş; Gramsci, Althusser gibi Marksist kuramcılarının ideolojiye yaklaşımı, medya çalışmalarında kuramcılarının ilgi alanlarından birisi olmuştur.

1.5.1.2 İdeoloji Kuramına Farklı Kuramsal Yaklaşımlar

Eleştirel yaklaşım çerçevesinde yer alan ideoloji kavramı üzerindeki tartışmaları ve ideoloji kuramına olan farklı kuramsal yaklaşımları daha iyi anlamlandırabilmek için Karl Marx, Antonio Gramsci, Louis Althusser'in görüşlerini detaylı olarak incelemekte yarar vardır.

1.5.1.2.1 Karl Marx'ın İdeolojiye Bakışı

Şüphesiz ideoloji konusuna en çok vurgu yapanların başında Marx ve Engels gelmektedir. Marx'ın yazıları ideoloji kavramının tarihinde merkezi bir yere sahiptir. Thompson (2013: 47) Marx'la birlikte kavramın, eleştirel bir araç ve yeni bir kuramsal sistemin ayrılmaz bir bileşeni olarak yeni bir statü elde ettiğini söylemektedir. Thompson aynı zamanda Marx'ın ideoloji kavramını tam olarak hangi biçimlerde kullandığının ve bu kavramın kullanılmasını kuşatan pek çok mesele ve kabulü hangi biçimlerde ele aldığının hiçbir surette net olmadığını söylemektedir.

Marx ve Engels'in görüşüne göre, ideolojinin tamamında insanlar ve içinde buldukları koşullar bir 'Camera Obscura'da görüldüğü gibi tepetaklak olmalıdır. Bu benzetmeyle kastettikleri şey, ideolojinin özdeksel dünyanın tersine çevrilmiş bir görüntüsü olduğu ve bu görüntünün de kapitalist düzendeki toplumsal ilişkiler tarafından kişileri insanlıktan uzaklaştırma eğilimi taşıması gerçeğiyle daha da çarpıtıldığıdır. İdeolojinin görevi de bu karşıtlıkları gerekli, normal ve uyumlu gösterip düzenlemektir (Freeden, 2011: 13).

Sancar (1997: 13)'a göre, camera obscura metaforu ile Marx'ın tanımlamaya çalıştığı tersine dönme ilişkisi çoğu zaman "yanlış bilinç" olarak yorumlanmıştır. İnsanın maddi/nesnel gerçeklik içindeki konumunun, onun zihninde kamerada tersine dönmüş görüntüye benzer biçimde oluşumu olarak tanımlamak, doğru bilinç ve yanlış bilinç arasında bir ayırım yapmak anlamına gelmektedir. Thompson (2013: 50) ise bu pasajın en çok camera obscurayla kurulan bir analogiyle akılda kalsa da ana hususun bilinci ve fikirleri özerk ve etkili olarak görme yani fiil durumlar içindeki gerçek kişilerin fikirlerin üreticisi değil de onların birer ürünü olarak görmenin belirli sosyo-tarihsel koşulların ve süreçlerin sonucu olduğunun iddiası olduğunu söylemektedir.

Marx'a göre, "yanlış bilinç" düşüncesi şöyle bir dizgeye sahiptir: "Maddi koşullar, örneğin işçi sınıfının gerçek ya da hakiki çıkarlarını açıkça gösterir, ideolojide ise bu çıkarlar basit tersine dönmeyle gizlenir. İnsanlar da kendi çıkarlarını, gerçekte olduklarının karşısı gibi görürler" (Barrett, 2004: 14). Fiske ise (2003: 222) yanlış bilinç olarak ideoloji kavramının Marx'ın kuramı açısından çok önemli olduğunu, çünkü kapitalist toplumlardaki çoğunluğun kendilerini ikincil konuma iten bir toplumsal sistemi niçin kabullendiklerini açıkladığını söylemektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi ideoloji kavramının doğduğu mecra Marksist kuram olmamasına rağmen geliştirildiği ve dönüştürülerek olgunlaştığı mecra Marksizm olmuştur. Freeden (2011: 15) sonraları Marksçılık adını alan görüşün başlıca görevinin, ideolojinin gerçekleri gizleyici dünyasının gerçek yüzünü gözler önüne sermek olduğunu söylemektedir.

Egemen sınıfın düşünceleri, bütün çağlarda, egemen düşüncelerdir, başka bir deyişle, toplumun egemen maddi gücü olan sınıf, aynı zamanda, zihinsel üretimin araçlarını da emrinde bulundurur, bunlar o kadar birbirlerinin içine geçmiş durumdadırlar ki, kendilerine zihinsel üretim araçları verilmeyenlerin düşünceleri de aynı zamanda bu egemen sınıfa bağımlıdır. Egemen düşünceler, egemen maddi ilişkilerin fikinsel ifadesinden başka bir şey değildir (Marx ve Engels, 1992: 70).

Freeden (2011: 14), Marx ve Engels'in ideoloji ile sınıfı ilişkilendirdiğini ve bunu yaparken de yöneten sınıfın fikirlerinin yöneten fikirler olduğunu savunduklarını söylemektedir. Onlara göre, ideolojik yanılsamalar, devlet yoluyla yönetenlerin elinde bir araçtır ve denetim ve başatlık sağlamak için kullanılmaktadır. Ayrıca yöneten sınıfın çıkarları

ideoloji adı verilen bir gereç yoluyla filtreden geçirilerek ideolojinin kendisine evrensel, akılcı geçerliliğe sahip gerçeklermiş gibi görünme olanağı sağladığını belirtmektedir.

Marx'ta ideoloji bir yandan bir yanılsama olarak ele alınırken, öte yandan bir toplumsal sınıfın (burjuva) düşünsel donanımı olarak da ele alınabilmektedir. Klasik Marksist tarzda ideoloji yanlış bilinç olarak tasarlayan görüşler çerçevesinde, medya tamamen ekonomik düzeydeki (altyapısal) sınıfsal çıkarların ve sahiplik/mülkiyet ilişkilerinin üstyapıya taşındığı veya yansıtıldığı, böylece işçi sınıfının devrimci potansiyelinin yok edildiği ideolojik egemenliğin/başatlığın bir kanalı olarak konumlandırılmaktadır. Bu süreçte medya, egemen sınıf ya da sınıfların, kapitalist üretim ilişkilerinin sürdürülebilmesinden kaynaklanan çıkarlarının korunması için kitlelerin bilinçlerinin şekillendirilmesindeki etkin rolüyle ele alınmaktadır (Dursun, 2001: 25, 26).

Marx'ın ideoloji tanımı yapıtlarına göre farklılık göstermektedir. İdeoloji önceleri tümüyle altyapıya bağlı, onun etkisinde kalarak gelişip, oluşan bir değerlendirme, yorumlama biçimiyken ve belirleyici olan etken toplumun altyapısı, üretim ilişkileri ve maddi ortamıyken daha sonra bu görüşte yumuşama olmuş ve ideolojinin alt yapıyla etkileştiği yani hem etkilediği hem de etkilendiği görüşü ağır basmıştır. Marx ve Engels'e göre ideoloji, altyapıya bağlı fakat aynı zamanda onunla etkileşen bir oluşumu ifade etmektedir (Kazancı, 2006: 71).

“Marx egemen sınıfın nesnel çıkarları ile egemen fikirler arasında doğrusal bir ilişki kurar. Çünkü maddi üretim kontrol eden egemen sınıf aynı zamanda bu konumunun sağladığı dolayım ile ideolojik aygıtları da kontrol etmektedir” (Sancar, 1997: 17). Egemen sınıfın çıkarlarını temsil eden düşünceler, ideolojik aygıtlar aracılığıyla toplumların düşünceleri haline gelerek toplum tarafından içselleştirilmektedirler.

1.5.1.2.2 Louis Althusser - Devletin İdeolojik ve Baskı Aygıtları

Marx'ın kuramsal anlayışının yeniden okunması amacını taşıyan Althusser, ideoloji üzerine getirdiği yeni kavramlar ile ideoloji tartışmalarına yeni bir soluk getirmiştir.

Althusser, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları adlı kitabında ideolojiyi “bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla aralarındaki hayali ilişkilerin bir tasarımı” olarak tanımlamakta ve ideolojinin yapısı ve işleyişi üzerine ana tezi ele almak için ise biri olumlu biri olumsuz iki tez sunmaktadır. Birinci tezi: “İdeoloji, bireylerin gerçek varoluş koşullarıyla aralarındaki hayali ilişkilerini temsil etmektedir”. Althusser tezini şöyle açıklar: “İnsanlar ideolojide gerçek varoluş koşullarını, gerçek dünyalarını kendilerine temsil etmezler; orada onlara temsil edilen, kendilerinin bu varoluş koşullarına karşı ilişkileridir. İdeolojide, bireylerin varoluşunu yöneten gerçek ilişkiler sistemi değil, fakat bu bireylerin içinde yaşadıkları gerçek ilişkilerle hayali ilişkisi temsil edilir. Althusser'in ikinci tezi ise: “İdeolojinin varoluşu maddidir.” Bu tezin ise Althusser şöyle açıklar “Bir ideoloji her zaman hem bir aygıtta, hem de aygıtın pratiğinde ve ya pratiklerinde var olur. Bu varoluş maddidir” (1994: 51-56).

Sancar (1997: 47)'a göre, ideoloji Althusser için toplumsal bütünlüğü yeniden üreten temel bir işleve sahiptir. Sistemin yeniden üretilmesinin temeli ise siyasal ve ekonomik iktidarın ideolojik bir ikna sürecine dayanarak var olabilmesinde yatmaktadır. Kazancı (2002: 57) Althusser'e göre ideolojinin toplumsal yaşantıyı farklı biçimde fakat her zaman ve her aşamada otomatik olarak etkileyen bir oluşum olduğunu söylemektedir. Toplumsal pratik ile ideoloji iç içedir. Tüm sisteme yayılmış, toplumsal varoluşun tüm biçimlerinde yer etmiştir. Fiske (2003: 224) ise Althusser'in bir pratik olarak ideoloji kuramının Marx'ın yanlış bilinç olarak ideoloji kuramının ileri bir aşaması olduğunu ancak Althusser'in kuramı, azınlığın çoğunluk üzerindeki iktidarının baskıcı olmayan araçlarla sürdürülmesinde ideolojinin rolünü vurguladığını belirtmektedir.

Medya çalışmaları içinde önemli bir yere sahip olan Althusser 'Devletin Baskı Aygıtları' ile 'Devletin İdeolojik Aygıtları' kavramları üzerinde durmaktadır. Althusser, egemen görüş ve düşüncelerin topluma yayılmasını sağlayan din, sendika, okul, hukuk, siyaset, aile, medya gibi kurumları Devletin İdeolojik Aygıtları olarak adlandırırken, Marx'ın devlet aygıtı olarak kabul ettiği hükümet, ordu, yönetim, polis, mahkemeler ve hapishaneleri de Devletin Baskı Aygıtı olarak tanımlar. Devletin baskı aygıtları 'zor kullanarak', ideolojik aygıtları ise 'ideolojiyi' kullanarak işlemektedir. Dolayısıyla, Althusser'e göre kapitalizmde ve kapitalizm öncesi toplumsal biçimlenişlerde egemen sınıf, kendi iktidarını yalnız doğrudan baskıyla değil; ideolojik aygıtların, yine ideolojiye dayanan baskısıyla birlikte sürdürmüştür. "Gerçekten de, devletin baskı aygıtının kalkını altında üretim ilişkilerinin yeniden üretimini de büyük ölçüde sağlayanlar Devletin İdeolojik Aygıtlarıdır. Egemen ideolojinin, devlet iktidarını elinde tutan egemen sınıfın ideolojisinin etkisi burada yoğunlaşmıştır" (Althusser, 1994: 39).

Althusser'e göre Devletin Baskı Aygıtı zor kullanarak Devletin İdeolojik Aygıtları ise ideolojiyi kullanarak çalışır. Egemen iktidar tüm toplumsal yapıya egemen olamasa bile merkezi önemdeki alanları belirlemek ve yeniden üretebilmek için değişik yapılanmalarda kendini var eder ve görece bağımsız bir işleyişe sahiptir (Çoban, 2006: 93, 94).

Devletin İdeolojik Aygıtları ideolojiye öncelik vererek işlemektedir. Egemen sınıfın devlet iktidarını elinde tuttuğu, Devletin Baskı Aygıtını elinde bulundurduğu düşünülürse, egemen sınıfın Devletin İdeolojik Aygıtları'nda etkin olduğu görülmektedir. Çünkü Devletin İdeolojik Aygıtlarında gerçekleşen her şey egemen sınıfın ideolojisinin ta kendisidir. Dolayısıyla, hiçbir sınıf Devletin İdeolojik Aygıtları bağlamında kendi hegemonyasını uygulamadan devletin iktidarına kalıcı olarak sahip olamaz.

Bir kapitalist toplumsal formasyonun üretim ilişkilerinin, yani sömürülenlerin sömürülenlerle, sömürülenlerin de sömürülenlerle olan ilişkilerinin büyük bir bölümünün yeniden üretimi, egemen sınıfın ideolojisinin toplu halde “kafalara yerleştirilmesi” ile kaplanmış birkaç becerinin öğrenilmesi ile sağlanır. Kapitalist düzen için hayati olan bu sonucu üreten mekanizmalar elbette evrensel olarak egemen burjuva ideolojisiyle örtülmüş ve gizlenmiştir. Çünkü bu egemen burjuva ideolojisinin temel biçimlerinden biridir (Althusser, 1994: 45).

Sonuç olarak Althusser ideoloji kuramı ile ideolojilerin üretilmesi ve nasıl işlediği, insanların ideolojide gerçek varoluş koşulları, ideolojinin varoluşunun maddi oluşu gibi konulara yanıtlar vermektedir. Althusser, Devletin İdeolojik Aygıtları ve Devletin Baskı Aygıtları tanımlamalarını yaparak, hem bu aygıtların birbirinden farkını ortaya koymakta hem de ideolojinin nasıl işlediğini, bu aygıtların birbirleriyle olan ilişkileri aracılığıyla birbirlerinin varlıklarını sağladıklarını göstermektedir. Devletin İdeolojik Aygıtları yani egemen görüş ve düşüncelerin topluma yayılmasını sağlayan din, sendika, okul, hukuk, siyaset, aile, medya gibi kurumlar, toplumda ideolojiyi oluşturan, yayan ve yeniden üreten kurumlardır. Bu bağlamda günümüzde teknolojinin gelişimiyle birlikte daha kısa zamanda daha çok insana ulaşabilen ve Devletin İdeolojik Aygıtları’ndan biri olan medya, devletlerin ideolojilerini yayma anlamında gittikçe artan bir öneme sahip olagelmektedir. Hegemonya kavramının önemi burada öne çıkmaktadır.

1.5.1.2.3 Antonio Gramsci ve Hegemonya

Avrupalı ikinci kuşak Marksistler arasında sayılan İtalyan felsefeci Antonio Gramsci’nin ideoloji kuramına katkısı ise hegemonya kavramıyla olmuştur. Gramsci, “elit bir grup azınlık, nasıl olur da zor kullanmadan çoğunluğu kontrol edebilmektedir?” sorusunun cevabını burjuva devletin baskıcı yönünün yanı sıra “ikna edici” yönünün de olduğunu öne sürerek, hegemonya kavramını ortaya atar. Eğitim, aile, hukuk, sendika gibi sivil toplum kurumları, hegemonyanın kurulmasını ve devamını sağlayan kurumlardır. Kapitalist toplumda çoğunluğun rızasını sağlamaya yardımcı olan üstyapı kurumlarının başında medya gelir.

İtalyan faşizminin en ağır koşullarında yaşamış olan Gramsci, düşündükleri ve yazdıkları nedeniyle hapisanede kaldığı dönemde yazdığı Hapishane Defterleri adlı yapıtında, pek seyrek olarak kullandığı ideoloji teriminin yerine, az çok aynı anlamı veren “felsefeler”, “dünya görüşleri”, “düşünce sistemleri” ve “bilinçlilik biçimleri” gibi bir dizi terimden yararlanmaktadır. Böylece hegemonya ideolojiden daha geniş bir kategori olarak göze çarpar, hegemonya ideolojiyi kapsar ancak ideolojiye indirgenemez. Gramsci’nin Defterleri yazmaktaki tasarımı, kendi deneyimlerine ve İtalyan tarihine yansıtma yoluyla siyasal düzeyi

kuramsallaştırmaktır. Ona göre siyasal düzeyin, ekonomik düzeyden farklı olan kendi yasaları vardır ve ideoloji, siyasal düzeyin irdelenmesi yoluyla kavranmaktadır (Hall, 1985: 5-10).

Gramsci'nin hegemonya kuramına göre kitle iletişim araçları yönetici seçkinlerin, zenginliklerini, güçlerini ve konumlarını sürdürmekte kullandıkları araçlardır. Bu araçlar gerekli öğeleri bireylerin bilincine, başka türlü orada asla yer almayacak şekilde öylesine yerleştirirler ki bilinç, onları asla reddetmez. Gramsci iktidar alanını bir mücadele sahası olarak görmektedir. Ona göre, belirli sosyal gruplar, bazı grupların rızalarını kazanmak ve onlar üzerinde bir üstünlük kurmak için değişik yollarla mücadele etmektedirler. Sancar'a göre Gramsci'nin kuramsal katkısının önemi, kapitalist devletin zor adalı iktidarını vurgulamak yerine, bu zoru görünmez, hatta giderek gereksiz kılacak iktidar biçimlerine dikkati çekmesidir. Bu tür bir iktidar, ideolojinin dolayımı ile olanaklıdır ve hegemonya kavramında somutlaşır (1997: 31).

Gramsci'nin kuramsal modelinin temeli, sivil toplum ve devlet arasında kurduğu ilişkiyi tarihsel blok kavramı aracılığıyla hegemonya kavramına bağlamasına dayanır. Devletin zora ve siyasal egemenliğe, yani diktatörlüğe dayalı iktidar alanına karşılık sivil toplum onaya dayalı hegemonya alanıdır. Gramsci'ye göre sivil toplum felsefi, edebi, sanatsal, kültürel vb toplumsal pratiklerin alanıdır ve esas olarak entelektüel ve moral düzeyde ideolojinin işleme alanıdır ve ideojik mücadele pratikleri bağlamında doğrudan hegemonyanın alanını oluşturur (Sancar, 1997: 32).

Hall'a göre hegemonya kavramı Gramsci tarafından sınıflar içerisindeki ve sınıflar arasındaki ilişkileri irdelenmek için ortaya konmuştur (1985: 12).

“Gramsci'ye göre, İdeoloji kitle iletişim araçları ve gönüllü kuruluşlarca yayılan ahlaksal ve kültürel anlayışları içeren geniş siyasal bir arenaydı” (Freedon, 2011: 38). Shoemaker ve Reese, medyanın göreceli bir özerkliğe sahip olmasından dolayı yönetici güçlerin doğrudan denetime sahip olamadığını vurgulamaktadır. Böylece ideoloji bütünleştirici bir güç olarak hizmet etmeye devam etmektedir. Hegemonya yönetici sınıfın egemenliğini sürdürme araçlarına gönderme yapan bir terimdir. Medya kurumları da sürekli olarak tutarlı bir ideoloji ile yöneten sınıfların toplumsal yapıyı denetimleri altına almalarında yardımcı bir rol üstlenen yapılardır (Shoemaker ve Reese, 2002: 150).

Fiske (2003: 225), Gramsci'nin Marx ve Althusser'den farklı olarak vurguladığı iki ögenin direnç ve iktidarsızlık olduğunu söylemektedir. Ona göre, hegemonya zorunludur ve sıkı bir biçimde işlemek zorundadır, çünkü başat ideoloji ilerletmeye çalıştığı toplumsal düzende insanların rızasını kazanma konusunda başarılı olmak zorunda olduğundan dirençlerle sürekli olarak karşılaşmaktadır. Bu dirençler kırılabilir ancak tümüyle yok edilemezler. Bu yüzden hegemonyanın zaferi ve kazandığı rıza kaçınılmaz biçimde istikrarsızdır sürekli olarak yeniden kazanılmak durumundadır.

1.5.2 Medya Metinlerinde İdeoloji

Bugün içinde yaşadığımız toplumsal dünyanın anlamlandırılması sürecinde medya oldukça kritik bir rol oynamaktadır. Günümüz kalabalık ve karmaşık modern toplumlarında büyük çoğunluklar, kendi gündelik deneyimleri dışında, yaşadıkları toplum ve dünyada olan biten tüm olaylar ve gelişmelerden artık sadece medyada yer aldığı kadar ve yer aldığı şekilde haberdar olmaktadır.

Yaşadığımız hayata ilişkin her türlü anlamın ya da bilginin yeniden üretimi ve bireyler tarafından tüketimi giderek artan bir şekilde kitle iletişim araçları aracılığıyla gerçekleşmektedir. Medyanın aynı zamanda her geçen gün daha da büyüyen ekonomik bir sektör olduğu düşünüldüğünde, serbest piyasa koşullarında faaliyet gösteren ekonominin diğer sektörleri gibi medyanın da aynı mantıkla işlediği söylenebilir. Farklı bir ifadeyle günümüzde medya kurumları kapitalist piyasa koşullarında ve kar hedefi ile faaliyet gösteren birer endüstridirler. 1980’lerde ortaya çıkan neo-liberal politikalar nedeniyle kısa bir sürede tamamlanan bu radikal değişikliklerle medya endüstrilerinin yapısı ve işlevi dönüşüme uğramıştır. Medya metinlerinde ideoloji kavramını ele alırken ideolojilerin ekonomik belirleyiciliğini göz önünde bulundurmak bu açıdan önemlidir.

İdeoloji ve medya arasındaki ilişki iletişim çalışmalarının başlangıcından itibaren eleştirel yaklaşımların sorunsallaştırdığı bir konu olagelmiştir. Medya siyaset kurumu ve siyasal aktörlerin görüş ve fikirlerini topluma aktarmada şüphesiz en etkili araçtır. Medya çalışmaları açısından ideoloji, medya çalışanlarının fikir ve düşünce üretme sürecinde etkili olan bir etken olarak karşımıza çıkar. Medya metinleri ideoloji açısından incelediğinde her medya kuruluşunun kendisine ait bir ideolojisi olduğu anlaşılmaktadır. Medya kuruluşları maddi ve manevi anlamda devamlılıklarını sağlayabilmek için bu ideolojilere sıkı sıkıya bağlı olurlar. Bu durum haberin yapım sürecindeki bütün aşamalarını etkiler. Bu bağlamda medya yoluyla kamuoyuna aktarılan bilgilerin üstü kapalı bir biçimde gazetenin ideolojisi doğrultusunda şekillendiği yeniden üretildiği ve halka o şekilde empoze edilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Medyanın ideolojik olduğu iddiası, onun anlamın toplumsal inşası alanında iş gördüğünü söylemektir. Medya, üzerinde insanların kendi dünyalarının bilincine vardıkları alanı sağlar. Bu anlamda iletişim bağımsız bir disiplin olma yolundaki yönelimin önerdiği gibi özerk değildir, kaçınılmaz olarak “görece bir özerkliğe” sahiptir. Yine de tüm bu diğer toplumsal, kurumsal, teknik, ekonomik ve siyasal ilişkiler belirli bir anda anlaşılır anlamlar üretmek, kadın ve erkeklerin sıradan gündelik toplumsal etkinlikleri içerisinde dünyayla ilgili anlayış ve kavrayışlarını biçimlendiren onları potansiyel toplumsal özneler olarak inşa eden ve dünya hakkındaki bilinçlerini oluşturma biçimlerine düzenleme etkisine sahip olan kültür şebekelerine girmek zorundadırlar (Hall, 2002: 118, 119).

Günümüzde medya kuruluşları her ne kadar kamuoyunu bilgilendirme işlevini tarafsız ve nesnel olarak yerine getirdiklerini ifade etseler de, artık medya hem sermayenin hem de ideolojik yeniden üretimin önemli bir alanı haline gelmiştir. “Maddi servetin kapitalist sınıfın elinde toplandığı burjuva toplumlarında egemen değerleri topluma aktarmak için medya toplumu yirmi dört saat ileti bombardımanına tutar. Bunu yaparken de egemen sınıfın çıkarlarını toplumun çıkarları olarak yansıtır” (Yaylagül, 2008: 131, 132).

Gramsci, egemen ideolojinin kurulmasında iktidarı elinde bulunduran egemen güçlerin kendi felsefelerini, kültürlerini ve etik değerlerini yaymak, güçlerini ve konumlarını güçlendirmek, sürdürmek ve mevcut ideolojilerini meşrulaştırmak için kitle iletişim araçlarını kullanmalarını hegemonya kavramı ile açıklarken, Althusser, egemen görüş ve düşüncelerin topluma yayılmasını sağlayan din, sendika, okul, hukuk, siyaset, aile, medya gibi kurumları Devletin İdeolojik Aygıtları olarak görmektedir ve şüphesiz bu aygıtların en önemlilerinden biri de medyadır. Burjuvazinin ideolojik hegemonyasını kurmasının ve sürdürmesinin araçlarından biri olan medya, toplumun sürekli değişen koşullarına uygun olarak ideolojik yeniden üretimini gerçekleştirmesi ve bu ideolojiyi toplumu oluşturan bireylere ulaştırarak ve onların bu düşünceleri sahiplenmesini sağlayarak, ideolojik hâkimiyeti ve denetimi sağlamaktadır.

Gramsci'nin terminolojisi ile yönetenlerin hegemonyalarını kurma sürecinde, medya metninin ve özellikle haberciliğin önemi yadsınmaz. Bu süreçte toplumsal rıza metinsel pratikler ve bu pratiklerin okunma pratikleri dolayımı ile kurulur. Bu açıdan haberi ve tüm dünya metnlerini bir söylem olarak kavramanın önemi ortaya çıkar. Bu söylem ise toplumdaki güç/iktidar sahibi kişi ve kuruluşların daha açık olarak siyasal, ekonomik, askeri ve sembolik seçkinlerin söylemlerinden ayrı ve kopuk bir süreç değildir. Bu özellik, haberin egemen söylemlerin kurulduğu bir metin olduğu olgusunun bir yansımasıdır (İnal, 1996: 93-101).

Siyasal gücü elinde bulunduran egemen güçler, bir yandan egemen ideolojileri altındaki kitlelerin rızasını kazanmakta diğer yandan da medya aracılığıyla bu ideolojilerin kültürel olarak yeniden üretilmesini sağlamaktadırlar. “İdeolojik işleyiş daima statükoyu kayırır, çünkü iktidarı elinde bulunduran sınıflar yalnızca malların değil aynı zamanda fikirlerin ve anlamların da üretimini ve dağıtımını kontrol ederler” (Fiske, 2003: 226).

Chomsky (2012: 16)'nin propaganda modeline göre, medya haberlerin ve çözümlenmelerin çatısını yerleşik ayrıcalıkları destekleyen bir çerçevede kurarak ve bu doğrultuda her türlü tartışmayı sınırlayarak, birbirleriyle sıkı sıkıya kaynaşmış olan devletin ve şirketlerin çıkarlarına hizmet etmektedir. Ayrıca Chomsky (2012: 418) iyi işlenmiş bir propaganda sisteminin amacının, hedeflerini bir yurtseverlik mesajı taşıyan sloganlara yeterli

bir coşkuyla sarılacakları düzeye indirerek, zihinsel yetileri körleştirmekte olduğunu söylemektedir.

Günümüzde iletişim kurumları ve ilişkileri toplumsal alanı tanımlamakta ve inşa etmekte; siyasal alanın inşasına yardım etmekte; üretken ekonomik ilişkileri dolaylandırmakta; modern endüstriyel sistemler içinde “maddi bir güç” haline gelmekte ve kültürel olana hükmetmektedirler. Giderek artan bir biçimde kültürel ve toplumsal dünyaya ilişkin deneyimlerimiz haline gelen ikinci düzey evrenleri inşa ediyor ve yaşatmaktadır (Hall, 2002: 107).

Poyraz (2002: 17)’a göre, medya ile verilen mesajların sadece açık anlamları bazında değil aynı zamanda ve daha da önemlisi ideolojik yapılanışı bazında analiz edilmesi gereklidir. Çünkü bu mesajların yaptığı aslında tamamen ideolojik bir biçimlendirmedir.

Günümüzde haber metinlerinin temel söylemi neo-liberal bakış açısı çerçevesinde şekillenmektedir. Bu bakış açısı kapitalist mülkiyet ilişkilerini, ‘ezen-ezilen’, ‘emek-sermaye’ arasındaki çelişkileri, işçi sınıfı ve burjuvazi arasındaki çıkar çatışmalarını yokmuş gibi gösterir. Kurulu düzenin toplumsal ilişkileri meşrulaştırılır (Aslan, 2004: 30-35).

Van Dijk (1999: 367)’a göre seçmeci kaynak kullanımı, tekdüze haber temposu ve öykü başlığının seçimi yoluyla haber medyası hangi haber aktörlerinin kamuya yeniden sunulacağına, onlar hakkında ne söyleneceğine ve özellikle nasıl söyleneceğine karar vermektedir. Shoemaker ve Reese (2002: 128) ise ideolojinin bir televizyon yöneticisi, bir yayıncı ya da yöneticiler kurulu tarafından perde arkasından yönetilen bir şey olmadığını, sistemin işleyiş biçiminin doğal bir sonucu olarak ortaya çıktığını söylemektedir.

Görüldüğü gibi haber egemen ideolojiyi kullanmakta bunu yaparken de aynı zamanda egemen ideolojiyi meşrulaştırmaktadır. Haberlerde yer alan ideolojiler çoğu zaman kitleler tarafından anlaşılmamaktadır. Medya görünüşte günlük rutinini yerine getirmekte, kitleleri ülke ve dünya üzerinde yaşanan gelişmeler hakkında bilgilendirmektedir. Haber söyleminde ataerkil anlayış hakimdir. Ayrıca haberin sosyo-ekonomik ve sosyo-politik koşullar ile birlikte düşünülmesi gerekmektedir. Dolayısıyla izleyiciye neyin bildirilip neyin bildirilmeyeceği de toplumun dinamikleri çerçevesinde oluşmaktadır.

Shoemaker ve Reese (2002: 113)’e göre, haberlerdeki hegemonyacı değerlerin ortak duyuyu yaymada özellikle etkili olduğu söylenmektedir, çünkü bunlar doğal görünürler ve zorlamayla yerleştirilmemişlerdir. Tam tersine, medya rutinlerinin normal işleyişi ile medya ve diğer iktidar odakları arasındaki bağlantılar aracılığıyla dolaylı biçimde yerleştirilmişlerdir.

Medya eleştirisi yapan ve kapitalist sisteme eleştirel yaklaşan Frankfurt Okulu’na göre kitleler kapitalizm ve kapitalistlerin kontrol ettiği kültür endüstrileri tarafından kolayca aptallaştırılabilirler (Yaylagül, 2008: 83,84). Eşit olmayan güç ve iktidar mücadelelerini meşrulaştırma amacıyla hareket eden ve egemen sınıfın ideolojisinin topluma yayılmasını

sağlayan bu yaklaşımların hepsi kapitalist ekonomik düzene ve liberal siyasal sisteme karşı, Marksizm kökenli eleştirel yaklaşımlardır. Bu nedenle de tümü eleştirel medya yaklaşımları olarak adlandırılmaktadır. Eleştirel yaklaşımlar üretim araçlarının mülkiyetine sahip olan sınıfın elinde bulunan iktidarı, kendi çıkarlarının devamlılığı için düzenlenen devlet mekanizması aracılığıyla baskıcı ya da rıza kazanıcı bir şekilde uygulanan merkezi bir kavram olarak ele almaları nedeniyle, ideoloji ve medya arasındaki ilişkiselliği odaklanmışlardır (Dursun, 2001: 18).

Sonuç olarak, medya metinleri ideoloji kavramı ile birlikte düşünülmesi ve incelenmesi gereken bir konudur. Medya metinlerinin ideolojik bir yanı olduğu yadsınamaz. Medya, kapitalist toplumlarda bir kültür endüstrisidir ve kapitalist sınıfın mülkiyetindedir. Medyanın kapitalist üretim ilişkilerinin sürdürülmesinde ekonomik ve ideolojik işlevleri vardır. İktidarı elinde bulunduran egemen güçler, kendi felsefelerini, kültürlerini ve etik değerlerini yaymak, güçlerini ve konumlarını güçlendirmek, sürdürmek ve mevcut ideolojilerini meşrulaştırmak için kitle iletişim araçlarını kullanmaya ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle egemen güçler için medya metinleri kitleleri -doğru ya da yanlış- bilgilendirmek, yönlendirmek için oldukça önemlidir.

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ BİR HABERCİLİK ANLAYIŞI OLARAK “BARIŞ GAZETECİLİĞİ”

2.1 Farklılıkları ve Benzerlikleriyle Barış Gazeteciliği Kavramı

Barış kelimesi Türk Dil Kurumu’nda “savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, hazar” diğer anlamıyla ise “uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam” anlamına gelmektedir. Özellikle ikinci tanımda görüldüğü üzere barış kelimesi uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörüye bağlı olarak oluşturulan ortamı ifade eder. Bu bağlamda barış gazeteciliği de uyuma, karşılıklı anlayış ve hoşgörüye ihtiyaç duyan, barışa dayanan bir gazetecilik anlayışıdır.

İlk kez 1970 yılında Johan Galtung tarafından sözü edilen ve üzerine ancak 1990’ların sonundan itibaren akademik yayınlar yapıp, eğitimler verilen barış gazeteciliği toplumsal ve toplumlararası gerilim ile çatışma konularının hak odaklı perspektifle ve şiddet dışı yöntemlerle çözümlenmesi yönünde etik üzerine kuruludur (Alankuş, 2016: 15-19).

McGoldrick ve Lynch barış gazeteciliği konusunda öncü olan gazetecilerdir. Barış gazeteciliğinin ne olduğu ve nasıl yapılması gerektiği konusunda 2000’li yıllarda önemli makaleler yazmışlar ve kavramın kuramsallaştırılması adına değerli katkılarda bulunmuşlardır. McGoldrick’e göre barış gazeteciliği gazetecilerin sorunun parçası olmaktan ziyade çözümün parçası olmayı seçtikleri yeni bir gazetecilik türü olarak nitelendirilmektedir.

Barış gazeteciliği, yorumcu, tamamlayıcı ve savunmacı bir yaklaşımı benimseyen, barış inisiyatifini ön plana çıkaran, etnik ve dini farklılıkların tonunu azaltan, muhtemel çatışmalara karşı önleyici tavır geliştiren, toplum yapısını dikkate alan, birleştiricilik, yapıcılık ve uzlaşmazlıkları çözmeye yönelik girişimci bir gazetecilik anlayışıdır (Yıldız, 2011: 17).

Görüldüğü gibi barış gazeteciliği medyada dolayısıyla da toplumda ötekileştirmeyi, ayrımcılığı önleyici rol üstlenmekte daha çok birleştirici, yapıcı ve sorunları çözmeye odaklı genel geçer gazeteciliğe alternatif olabilecek bir gazetecilik şeklidir.

Lynch ve McGoldrick’ göre, barış gazeteciliği editörlerin ve muhabirlerin, hangi hikayeleri başlığa çekip, onları nasıl işleyeceklerine dair seçimlerinde toplum için fırsatlar doğuracak şekilde düşünmeleri ve çatışmaları şiddet dışı yaklaşımları değerlendirmeleridir (Alankuş, 2016: 20).

Lynch ve McGoldrick barış gazeteciliği konusunda şu ilkelerin altını çizmektedirler: Bir çatışmayı sadece iki tarafın çatışması gibi göstermekten kaçınılmalı, çatışmanın sonuçlarının ve bağlantıların izleri sürülmeli, şiddetin yalnız görünen değil, aynı zamanda görünmeyen etkileri hakkında da haber yapma yolları aranmalı, sürekli olarak tarafların farklılıklarını değil, ortak zeminde buluşma

olasılıklarını gösteren haberler yapılmalı; trajedi, soykırım, katliam, suikast gibi sözcükler bol keseden yerli yersiz kullanılmamalıdır (İnceoğlu ve Çoban, 2014: 87).

Lynch barış gazeteciliğinden “editörler ve muhabirlerin neyin nasıl haberleştirileceğiyle ilgili seçim yapacağı zaman en azından çatışmaya karşı şiddet içermeyen yanıtlar düşünmek, toplum için olanaklar yaratmak” olarak söz eder. Lynch’e göre, eğer okuyucu ve izleyiciler böyle olanaklarla donanırlarsa yine de hala savaşı barışa tercih ediyorlarsa bu konuda gazetecilik için yapılacak bir şey yoktur. Haber nasıl seçilir konusunda gazeteciler “biz sadece gerçekleri haber yaparız” demektedirler ama gerçekler sınırsız kategorilere ayrılmaktadır. Eşik bekçisi olan medya çalışanı, kamunun gerçekliğin bazı yönlerini bilmesine izin verirken kalanı karanlıkta bırakabilir”²

Barış gazeteciliğini savunan gazeteciler gazetecinin yaşanan olaylara kayıtsız kalamayacağını ve olaylara vicdanları ile yaklaşılması gerektiğini savunurlar. Tıpkı 1994 yılında Sudan’da savaş fotoğrafçısı Kevin Carter tarafından çekilmiş resimde karşımıza çıktığı gibi. Resimde açlıktan bir deri bir kemik kalmış, ölmek üzere olan bir kız çocuğu ve onun ölümünü bekleyen bir akbaba görülmektedir. Carter bu fotoğrafı çektikten sonra akbaba kaçmış fakat Carter, kızını yakınlarda bulunan Birleşmiş Milletler kampına götürmek yerine olduğu yerden uzaklaşmıştır. Carter gördüğü dramatik tablonun fotoğrafını çekmiş, yalnızca işini yapmıştır. Buradan yola çıkarak şu soruyu sorabiliriz; gazetecinin görevi ne olmalıdır? Yaşadıklarını, tanık olduklarını belgelemek ve seyirciye aktarmak mı, yoksa tanık olduğu olayları, insan hakları ihlallerini, savaş suçlarını sadece aktarmakla kalmayıp, muhtaç olan insanlara yardım edebilmek, gördüklerini, bildiklerini çeşitli platformlarda dile getirmek mi olmalıdır? Savaş gazeteciliğinin profesyonellik gerektirdiğine elbette şüphe yoktur fakat bu örnekte yapılması gereken aynı zamanda “insanlık” için de yapılması gereken bir davranış değil midir? Carter bir süre sonra insanların eleştirilerine dayanamamış ve intihar etmiştir.

Barış gazeteciliğine göre, gazetecinin görevi yalnızca olay yerinde yaşananların doğru bir şekilde aktarılması olmamalıdır. Gazeteci toplumda medya aracılığıyla sesini duyuramayan insanların da yanında olmalı bir bakıma pozitif ayrımcılık yapmalıdır. Geleneksel gazetecilik ilkelerinden belki de en önemlisi olarak kabul edilen tarafsızlık ilkesi, barış gazeteciliği için geçerli değildir. Barış gazeteciliği tarafsızlığı reddeden bir gazetecilik anlayışıdır. Çünkü barış gazeteciliği mağdurun yanında yer almaktan, çözümden ve barıştan yanadır.

Barış gazeteciliği kavramını “Çatışmalı durumlarda çatışmayı körüklemek yerine barış girişimlerini özendirilen ve destekleyen, insan haklarını gözetilen ve evrensel gazetecilik etiği

²<https://www.transcend.org/tms/about-peace-journalism/1-what-is-peace-journalism/> (erişim tarihi: 24.05.2016).

ilkelerine önem veren gazetecilik” olarak tanımlayan İrvan, 2009 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin son derece cesaretli bir adım atarak “Kürt Açılımı” sürecini başlatması ile ilgili yapılan haberleri incelemiştir. İrvan’a göre, bu süreçte başarısız olunmasında Türkiye’deki gazeteciliğin katkısı olduğu yadsınamaz. Oysaki barış gazeteciliği anlayışı geçerli olsaydı medya hükümeti cesaretlendirebilir ve sürecin devamı konusunda kamuoyu desteği oluşmasına katkı koyabilirdi (İrvan, 2012: 43-50). Görüldüğü gibi medya, çatışma, savaş ya da kriz zamanlarında gerek toplum gerekse hükümet üzerinde düşünülenden fazla etkiye sahip olabilmektedir. Toplumlar medya aracılığıyla anlam kurma, olayları ve olguları anlaşılır kılma ve yaşanan olayları hangi etik değerler içerisinde görmek gerektiğini öğrenirler.

Geleneksel medyada haberin kendi içinde yanlılık taşıyan haber değeri tanımında bir sorun vardır. Olgular veya olayların haberleştirilmesinde kolaylık sağlayan duygusal ve sansasyonellik taşıyan görüntünün, fotoğrafın varlığı, konunun kolaylığı ve hızla haberleştirilecek nitelikte oluşu, çalışılan haber medyasının içinde bulunduğu ekonomik ve siyasal çıkar ilişkilerine bağlı olarak belirlenen öncelikli haber konuları gibi, pratik nedenler eklenince ortaya iktidar merkezli olan, bu merkezlerin hakim söylemi içinde kurulmuş, ötekilerin mağduriyetini yeniden üreten, süreç yerine, olay/sonuç odaklı, böylelikle bağlamından koparılmış, kişisel, istisnai öyküler toplamından, felaketler veya tesadüfi başarılarından ibaret parçalı bir dünya ve gündelik hayat görüntüsü sunan, çatışma ve uzlaşmazlıkları mutlaklaştıran, sorunların çözümünü bireysel yetilere sahip olmaya indirgeyen ve güce tapınmayı artıran haberler çıkmaktadır (Alankuş, 2016: 40).

Geleneksel haberciliğin bahsedilen haber değeri anlayışı ile mağdur bireylerin sesi yeterince duyuramamakta, medyada hak ihlali, nefret söylemi yaygınlaşmaktadır. Bu nedenle haber değeri kavramına barış odaklı yaklaşılması ve kavramın tanımının genişletilmesi gerekmektedir. Barış gazeteciliğini benimseyenler savaş dönemlerinde haberin daha fazla okunması gibi ticari kaygılarla ve “kan varsa haber yapılır” mantığıyla haber yapılmaması, yalnızca savaşta söz sahibi olan siyasilerin değil, mağdur olanların da sesine yer verilmesini savunmaktadır.

Lynch ve McGoldrick (2012: 1), temel bağlam ve arka plan süreçleri ile birlikte barış gazeteciliği modeline dayanan değerlendirme kriterlerini uyguladıkları çalışmalarında, barış gazeteciliği yaklaşımının bireylerin daha az sinirli ve korkulu, daha fazla umutlu ve empatik hissetmesini sağladığını, bir taraf tutma ve suçlama eğilimlerinin daha az olduğunu, sorunlar karşısında daha çok işbirliği çözümleri üzerinde düşünmeye yöneldiklerini ortaya koymuşlardır (Şen, 2013: 167). Lynch ve Goldrick’in bu sözü barış gazeteciliğinin yaygınlaşması ile birlikte toplumda huzurun sağlanabileceği tezini de doğrulamaktadır.

Barış gazeteciliğinin barışa bir şans vereceğini söyleyen Lynch, barış gazeteciliğinin beş özelliğini şöyle açıklamaktadır:

- Çatışma oluşumunun bağlamını ve arka planını araştırır, her iki tarafa da sebepler ve seçenekler sunar,
- Rakip partilerin hepsinin görüşlerini dile getirir,
- Çatışmanın çözümü, gelişmesi, barışı koruma ve barışı sağlama için yaratıcı düşünceler sunar,
- Yalanları ortaya çıkarır, girişimlerin üstünün örtünmesi ve her iki taraftaki suçluların, işlenmiş suçların ve bütün partilerden çatışmada mağdur olan insanların ifşa edilmesi,
- Barış hikayeleri ve savaş sonrası gelişmelere dikkat çekmeyi amaçlar³

Barış gazeteciliği kavramı ile şuan halihazırda bulunan genel geçer gazetecilik arasında ciddi farklılıklar vardır. İrvan barış gazeteciliğini geleneksel gazetecilikten ayıran başlıca özellikleri şöyle sıralamaktadır:

- Birincisi, gazeteciliğin misyonu ile ilgilidir. Barış gazeteciliği anlayışı gazeteciye olumlu bir misyon yüklemektedir. Bu misyon kısaca barışı özendirme ve desteklemek olarak tanımlanabilmektedir.
- İkincisi, gazeteciye biçilen rolle ilgilidir. Geleneksel gazetecilik anlayışında gazeteci, olan biteni tarafsız biçimde ileten bir postacı gibi görülüyor. Bu anlayış gazeteciye sadece olan biteni aktarmaya itiyor. Oysa barış gazeteciliğinde gazetecinin pro-aktif olması, barış girişimlerine odaklanması bekleniyor.
- Üçüncüsü, olaylara yaklaşımla ilgilidir. Geleneksel medya çatışma durumlarında devletin megafonu haline geliyor. Normal haberlerde gözettiği mesafeyi/kuşkuyu/sorgulamayı çatışma haberlerinde bir yana bırakıyor. Oysa barış gazeteciliği, özellikle çatışma durumlarında nereden gelirse gelsin her bilginin doğrulanması anlayışına dayanıyor. Çatışan tarafların sıklıkla dezenformasyona başvurduklarını görmemizi istiyor.
- Dördüncüsü, kullanılan dille ilgili. Barış dili belki haberi sattıran bir unsur olmayabilir, ancak gereklidir. Geleneksel medyada gazeteciler ne kadar sansasyonel bir dil kullanırlarsa haberlerinin o kadar çok okunacağını biliyorlar ve öyle davranıyorlar. Oysa bu dil, çatışmaları daha da derinleştirmekten, nefreti körüklemekten, tarafları düşmanlaştırmaktan başka bir işe yaramıyor⁴

Bağımsız İletişim Ağı (BİA) Türkiye’de 2000 yılından beri genel geçer habercilikten farklı olarak nasıl “başka” habercilik yapılabilir, alternatif bir medya nasıl oluşturulabilir gibi konularda önemli çalışmalar yapmaktadır. Barış gazeteciliği konusunda da akademik çalışmalar yapan BİA, 1970’lerde Avrupa’da ortaya çıkan barış gazeteciliği kavramını Türkiye’de tartışmaya başlayan ilk isimlerdendir. Halihazırda hala üzerine çok da fazla çalışma, akademik araştırma yapılmamış olan barış gazeteciliği üzerine çokça düşünülmesi ve çalışmalar yapılması gereken, hem Türk hem Dünya basınının ihtiyaç duyduğu önemli bir konudur.

³<https://www.transcend.org/tms/about-peace-journalism/1-what-is-peace-journalism/> (erişim tarihi: 24.05.2016).

⁴<http://www.acikgazete.com/soylesi/2015/08/08/suleyman-irvan-la-baris-gazeteciligi-uzerine.htm> (erişim tarihi: 24.05.2016).

2.2 Barış Odaklı Habercilikte Haber Dili ve Söylemi

Haberin nasıl bir dil ve söylem aracılığıyla oluşacağı, barış gazeteciliğinin hayata geçirilmesi açısından oldukça önemlidir. Olayların ve hikayelerin haberleştirilmesi sırasında bu olayların nasıl anlamlandırılacağını belirleyen, ifade edilmede kullanılan dildir. Bu nedenle barış gazeteciliğinin uygulanabilmesinde yapıcı ve barış yanlısı bir dilin önemi büyüktür. Kullanılan dil, seçilmiş bazı kelimeler ve olayların ifade edilişi gazetenin ideolojisini, taraflılığını ve tarafsızlığını açık bir şekilde belli etmektedir.

Nefret söyleminin medya metinlerinin oluşumunda ne derece etkili olduğu çalışmanın üçüncü bölümü olan “Nefret Söylemi”nde incelenmiştir. Nefret söyleminin hiçbir türü barış odaklı habercilikle bağdaşmamaktadır. Nefret söylemi içeren haber dilinin birey ve toplum üzerinde olumsuz etkilerinin olması Lynch ve Goldrick’in “barış gazetecisinin yapması gereken 17 ilke” çalışmasında da dil konusuna verdikleri önemde görülmektedir. Örneğin; "zavallı", "mahvolmuş", "harap olmuş", "savunmasız", "acıklı", "dokunaklı", "trajedi" gibi "kurbanlaştırıcı" bir dil kullanımı insanları güçsüzleştirmekte ya da “saldırgan”, zalim”, “cani”, “vahşi”, “barbar” gibi “şeytanlaştırıcı” sıfatlar bir tarafın yaptığını diğer tarafın gözünden betimleyecek ve gazeteci bunları kullandığında taraf haline gelecektir.

Alankuş, (2015: 117), dil ve söylemin sözcük, fiil seçimleri, cümle kurguları gibi her türlü ırkçılığın, cinsiyetçiliğin, ayrımcılığın yeniden üretildiği sorunsal bir alan olduğunu söylemektedir. Yaygın medyanın kullandığı klişe kavramlarla, cümle kurgularıyla yazılmış örnekler otoritelerin söylediklerini aktarırken “ifade etti”, “belirtti” gibi kesinlik/otorite kuran sözcükler seçilmekte oysa sıradan yurttaşların söylediklerini aktarırken “iddia etti” gibi kesinlik taşımayan sözcük seçimlerinde bulunmaktadır.

Şüphesiz okuyucu ve izleyici medyanın kendine sunduğu bu görüntüler aracılığıyla düşüncelerini oluşturmakta, gerçekliğe ulaşmaktadır. Bu bakımdan medyanın savaş ve çatışma dönemlerindeki dili ve söyleminin oldukça önem teşkil ettiği söylenebilir. Gazete ve gazetecilerin kullanacağı dil, savaşları, çatışmaları durdurmasa da onların etkisinin derinleşmesinin önüne geçebilir. Ayrıca toplumun geçirdiği bu zor dönemlerde savaş mağdurlarının sesinin daha fazla duyurulması gerekir, medya buna da vesile olur.

Tüm bu nedenlerden dolayı haber dilinin oluşum sürecinde kullanılan kelime ve anlamlara daha fazla özen gösterilmeli, gazetecilerin gazetelerin daha fazla satış yapma, ilgi çekme, haberi okutma gerekçesiyle nefret söylemi içeren ya da egemen söylemi tekrarlayan, meşrulaştıran haberleri yazmaktan kaçınması gerekmektedir. Aksi takdirde medyanın kullandığı dil toplumda geçerli olan dile dönüşecek ve barış gazeteciliğini hayata geçirilme

hayalleri gerçekleştiremeyecektir. Alankuş (2016: 73-76), dil kullanımıyla ilgili yapılması gerekenler konusunda şu önerileri sunar:

- 18 yaşından küçük yani yasaya göre henüz çocuk olanlar için, toplumsal cinsiyet belirtilirken kız sözcüğüne eş olarak, erkek değil oğlan sözcüğü kullanılması, 18 yaşından büyük olanlarda ise bu ayrımın kadın ve erkek olarak sürdürülmesi, başka bir ifadeyle 18 yaşından büyük kadın toplumsal cinsiyet kimliğine dair kadın-kız ayrımının ortadan kalkması gerekmektedir.
- İnsanoğlu, işadamı, siyasetadamı bilimadamı gibi kadınları dışlayıcı ve yok sayan kavramların kullanılması, yerlerine ya toplumsal cinsiyet nötr sözcükler seçilmesi ya da sözcüğün kadınları da içerecek şekilde kullanılması doğru olacaktır.
- Gündelik hayatın basmakalıp kavramları, adı üzerinde “atasözleri” ve deyimler biçimindeki, kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığı yapan, kadın bedenini erkek tahakkümünün nesnesi kılan, kadını ötekileştiren ifadelerin, sıfatların haber anlatısını kolaylaştırdığı, cazip kıldığı vb. gerekçelendirmelerle ya da sırf alışlagelmiş oldukları için kullanılmaması gerekmektedir. Görüldüğü gibi ataerkil yaşam tarzı dil üzerinde de tahakkümünü kurmuş ve dilin erkekleri ayrıştıran bir yapıya bürünmesine neden olmuştur.
- Haberin tanımlayıcı unsuru olmadığında ya da husumet yaratıcı etki yaratması söz konusu olduğunda toplumsal cinsiyeti, etnik, dinsel vb. kimlikleri imgeleyen sözcüklerin kullanılmaması doğru olanıdır. Aksi takdirde haberde kimliğiyle ya da dinsel tercihiyle ayrıştırılan kişi ötekileştirilecek böylelikle toplumda bölünmeler yaşanacaktır.
- Şiddet ve çatışma içeren haber konuları başta olmak üzere zanlının/failin saklanmaması gerektiği kadar, edimi ve bu edime maruz kalanın mağduriyetini güçlendiren, meşrulaştıran, yol gösteren ifadelerden, detay bilgilerden ve sıfat kullanımlarından sakınılması gerekir. Haberde mağdur kalanın ismi ya da fotoğrafının gösterilmesi kişinin toplumda tepki gösterilerek daha da mağdur olmasına yol açabilecek bir davranıştır.
- Zanlının/failin adil yargılanma hakkını tehlikeye düşürecek sıfatların ve ifadelerin kullanılmasından kaçınılması da dil konusunda yapılması gerekenlerden bir diğeridir.
- Silah, silah güzelleme yapan ifadelerden, görüntü kullanımlarından sakınılması da yine oldukça önemli bir konudur. Şiddet şiddeti doğuracağından ve haberleri her yaş grubundan insanın özellikle de çocukların, gençlerin izliyor olması bakımından savaşı

çağrıştıran ve şiddet içeren unsurların haberlerde yer alması durumunda mümkün olduğunca tedbirli davranmak gerekmektedir.

- Öteki tarafın “insanlıktan çıkarılacak” şekilde temsil edilmemesi ve her türlü nefret söyleminden uzak durulması da dil konusunda dikkat edilecek bir diğer konudur. Toplumda huzurun bozulmasına yol açabilecek her türlü nefret söylemi dil aracılığıyla yayılmakta ve anlamlandırılmaktadır. Bu bakımdan dil konusu toplumda huzurun yaratılması için anahtar niteliği taşımaktadır.

2.3 Savaş Gazeteciliği ve Barış Gazeteciliği Karşılaştırması

Şiddet her zaman medya için haber değeri taşıyan bir kavram olagelmiştir. Irkçılık, milliyetçilik, din konuları ile ilgili yaşanan çatışmalar ya da savaşlar medyanın ilgisini çekmekte, haberlerde geniş yer bulmaktadır.

Savaş ya da çatışma durumlarında genellikle medya çatışmanın taraflarını kutuplaştırma eğilimindedir. Bir tarafın kesinlikle haklı, diğer tarafın ise kesinlikle haksız olarak gösterildiği medyada, haksız olan taraf haberlerde ya eksik bilgi verilerek yer almakta ya da hiç yer almamaktadır. Örneğin savaş dönemlerinde yalnızca kurbanların sayısının verilmesi yerine kadın, çocuk, engelli bireyler gibi savaş esnasında daha fazla mağdur olabilen sivillerin yaşadığı zorlukların da haberleştirilmesi gerekmektedir. Savaşlarda haber yapan muhabirlerin bir kısmı yalnızca savaştaki ölü ve yaralı sayısını vererek bu durumun haberin önemini arttırdığını düşünmektedir. Oysa olayların arka planının, insanların hikayelerinin, savaşın ortaya çıkardığı dramların, yaşanan zorlukların da haberleştirilmesi gerekmektedir. Barış gazeteciliği bunu savunmaktadır. Elbette buradan anlaşılması gereken savaşta kaç kişinin öldüğü gibi, olayın ciddiyetini anlatan ifadelerin haberleştirilmemesi gerektiği değildir. Elbette gazeteci bunun da bilgisini vermelidir. Barış gazeteciliği burada bir bakıma çatışma ya da savaş dönemlerinde “öteki”nin sesini duyurmayı amaçlamaktadır. Gazeteci yalnızca hükümetin veya askerinin değil sıradan insanların savaş ile olan mağduriyeti, düşünceleri de haberleştirilmelidir. Nitekim savaştan en fazla yine siviller etkilenmektedir. Son dönemlerde savaş ya da çatışma haberlerinde kuralların yerini haber saklama, bilgilendirmeme, dezenformasyon gibi yöntemler almakta, kavramlar değiştirilmekte veya yumuşatılmaktadır. “Özgürleştirme” kavramı ile pek çok emperyalist ülke, üçüncü dünya ülkeleri üzerinde hak ilan etmekte ve bu ülkeleri işgal etmektedir.

İrvan’a göre, barış gazeteciliği şiddete değil, çatışmaya odaklanır. Şiddetle çatışma aynı şey değildir. İki kişi arasında fikir uyuşmazlığı olabilir, ancak bu fikir uyuşmazlığı şiddete başvurmadan da giderilebilir. Savaş gazeteciliği şiddete odaklıdır. Ölü, yaralı sayıları,

kim kazanıyor, kim kaybediyor vb. üzerine vurgu yapar. Barış gazeteciliği ise şiddetin önlenmesi için neler yapılması gerektiği üzerinde durur, fikir ayrılıklarına odaklanır ve tüm farklı fikirlerin kendilerini duyurmalarına aracılık eder. Barış gazeteciliği “kazan kazan” mantığını benimser Savaş gazeteciliği anlayışında bir amaca odaklı iki taraf vardır. Doğal olarak, sonuçta bir taraf (“biz”) kazanacak diğer taraf (“öteki”) da kaybedecektir. Barış gazeteciliği anlayışı, kaybet kazan anlayışına dayalı çözümlerin barış getirmedeğinin, bir tarafın mutlu diğer tarafın mutsuz olduğu çözümlerin yine şiddete yol açtığı bilincindedir. Barış gazeteciliği doğruluk odaklıdır Savaş gazeteciliği anlayışı, “biz”im tarafın sözcüsü gibi hareket eder ve savaşlarda bir propaganda aygıtına dönüşür. Barış gazeteciliği ise tüm tarafların yalanlarını açığa vuran, haberde doğruluk odaklı bir gazetecilik anlayışıdır⁵

Savaş gazeteciliği taraflı yaklaşımıyla toplumda “ayrımcılık” ve “ötekileştirme”ye sebep olmakta, toplumda bölünmelere ve karşı tarafı düşman olarak görmeye yol açmaktadır. Bu konuda Yıldız (2011: 63,64) medyanın barıştan çok savaşın gösterme eğiliminde olduğunu söylemektedir. Bunun nedeni de savaşın izleyici tarafından daha fazla ilgi görmesi olarak söylenebilmektedir. Televizyon haberciliği için savaş barıştan daha güzel bir materyal teşkil etmektedir. Herkesi cezbeden heyecan ve öfke duygularına cevap vermektedir. Bu anlamda insan yaradılışının heyecana, öfkeye ve taraf olmaya ihtiyaç duyduğu söylenebilmektedir. Barış savaşa göre daha şekilsiz, daha tanımsız ve renksiz bir olgudur. Heyecan içermez ve bir taraf olmayı gerektirmez.

Barış gazeteciliğinde savaş gazeteciliğinin aksine savaşın çatışmanın körükleneceğın yerde çözüm için bir tuğla konulmaya çalışılır. Savaş ya da barış çabaları bir yana “biz” ve “kazanımlarımız”ı, diğer tarafa “onlar” ve “kayıpları” konularak haberleştirilmek yerine barışın ancak her iki tarafın da bir şey kazanıp, kaybetmesiyle gerçekleşebileceğı bilgisiyle davranılır, böylelikle tarafların karşılıklı kazanımları üzerine odaklanılır. Böyle bakınca da savaş gazeteciliğı mutlaka her zaman bir tarafın kazanması üzerine kurulu futbol gazeteciliğine benzetilebilir (Alankuş, 2015: 122).

⁵http://globalmedia.tr.emu.edu.tr/bahar2006/Baris_Gazeteciligi/baris%20gazeteciligi.%20s%C3%BCleyman%20irvan.pdf (erişim tarihi:18.05.2016).

Tablo 2.1 Barış ve Savaş Gazeteciliğinin Karşılaştırılması

BARIŞ/UZLAŞMAZLIK GAZETECİLİĞİ	SAVAŞ/ŞİDDET GAZETECİLİĞİ
<p>I. BARIŞ/UZLAŞMAZLIK ODAKLI</p> <p>Uzlaşmazlığın oluşumunu keşfeder: x taraf, y hedef, z sorun, genel "kazan-kazan" yönelimi</p> <p>Açık uzam, açık zaman; tarih ve kültür de dahil uzlaşmazlıkları saydamlaştıran herhangi bir yerdeki nedenler ve çıktılar.</p> <p>Bütün tarafların sesini duyurmak; empati, savaşı bir sorun olarak görüp anlamak, uzlaşmazlıkla ilgili yaratıcılığa odaklanmak.</p> <p>Bütün tarafların insanlaştırılması; silahları daha da kötü yapar.</p> <p>Proaktif: Herhangi bir savaş/şiddeti gerçekleşmeden önce önlemek.</p> <p>Şiddetin görünmeyen etkilerine odaklanmak (travma ve zafer, yapıya/kültüre zarar).</p>	<p>I. SAVAŞ/ŞİDDET ODAKLI</p> <p>Uzlaşmazlık alanına odaklanır: 2 taraf, 1 hedef (kazanmak), savaş, genelde elde var sıfır yönelimi</p> <p>Kapalı uzam, kapalı zaman; uzlaşmazlık alanının nedenleri ve çıkışları, ilk taşı kim attı?</p> <p>Savaşları saydamsız/sır yapmak.</p> <p>"Onlar-biz" gazeteciliği, propaganda, "bizimkilerin" sesi.</p> <p>"Onlar"ı sorun olarak görmek, savaşta kimin önde gittiğine odaklanmak.</p> <p>Reaktif: Haber yapmak için şiddetin gerçekleşmesini beklemek.</p> <p>"Onların" insansızlaştırılması; bir tarafın silahını olumsuzlaştırır.</p> <p>Şiddetin görünür etkilerine odaklanmak (öldürülen, yaralananlar ve maddi hasar)</p>
<p>II. GERÇEK ODAKLI</p>	<p>II. PROPAGANDA ODAKLI</p>
<p>Bütün taraflardaki gerçek dışılıkları ifşa etmek/bütün üstünü örtmelerin üstünü açmak</p>	<p>"Onların" gerçek dışılıklarını ifşa etmek/"bizim" üstünü örtmelerimize/yalanlarımıza yardımcı olmak</p>
<p>III. HALK ODAKLI</p>	<p>III. SEÇKİN ODAKLI</p>
<p>Bütün acılara odaklanmak; kadınlara, yaşlılara, çocuklara, bütün sesi duyulmayanların sesini duyurmak</p> <p>Bütün haksızlık yapanları adlandırmak</p> <p>Halkın içindeki barıştıricılarına odaklanmak</p>	<p>"Bizim" acılarımıza odaklanmak; güçlü kuvvetli seçkinlere odaklanmak, onların borazanı olmak</p> <p>"Onların" haksızlık yapanlarını adlandırmak</p> <p>Seçkinlerin barıştıricılarına odaklanmak</p>
<p>IV. ÇÖZÜM ODAKLI</p>	<p>IV. ZAFER ODAKLI</p>
<p>Barış= şiddetsizlik + yaratıcılık</p> <p>Barış girişimlerine dikkat çekmek, aynı zamanda daha fazla savaşı önlemek</p> <p>Yapıya, kültüre, barışçıl topluma odaklanmak</p> <p>Sonuç: Çözüm, yeniden inşaa, uzlaşma</p>	<p>Barış= zafer + ateşkes</p> <p>Zafer elde edilmedikçe barış girişimlerini örtbas etmek</p> <p>Antlaşmaya, yerleşik kurumlara, dizginlenen topluma odaklanmak</p> <p>Başka bir savaş için ayrılmak, eski alevler yükseldiğinde geri dönmek</p>

Annabel McGoldrick ve Jake Lynch⁶ "Barış Gazeteciliği – Nasıl Yapmalı?" adlı metninde orijinali Johan Galtung'a ait olan barış ve savaş gazeteciliği karşılaştırılmasını böyle yapmaktadır. Medya bir yandan insanları etkilemedeki üstünlüğü bir yandan da ticari yapısına bağlı olarak ekonomik, politik çıkar ilişkileri nedeniyle mağdurların seslerini duyurmayan, şiddetin nedenlerini sorgulamayan ve hak ihlallerini görmeyen bir politika izlemektedir. Medya tüm bunların aksine savaş yanlısı, militarist ve erkek egemen bir haber dili kullanarak ve toplumda şiddeti ve savaş yanlılığını arttırarak görevine devam etmektedir. Barış gazeteciği yavaş da olsa pratik ve söylem bazında yer bulmasına rağmen maalesef hala baskın olan medyadaki savaş dili ve söylemidir.

2.4 Barış Gazeteciliğinin Önündeki Engeller

Barış gazeteciliğinin benimsenmesi, hayata geçirilmesi için önce önündeki engellerin belirlenmesi ve bu alanda çözümler üretilmesi gerekir. Sorulacak ilk soru “barış odaklı, gerçek odaklı, halk odaklı, çözüm odaklı bir gazetecilik yapmanın önünde medya ortamı, medya sahipleri, kurumlar, gazeteciler ve ideolojiler nasıl engeller oluşturuyor?” sorusudur.

Türkiye’de barış gazeteciliğinin önündeki engeller, basitçe söylenemeyecek kadar çok katmanlıdır. Medya, tarihinde savaşı ve çatışmayı kışkırtmış, kamuya hizmet etmesi gerekirken aslında hükümetin medyası haline gelmiştir. Bu durum küreselleşme ve medya kurumlarının değişen sahiplik yapıları ile açıklamaktadırlar. Bilindiği gibi medya kurumları, 19. Yüzyıl ortalarından itibaren günümüze kadar küresel yayılım isteyen sermaye sahipleri ile küresel sermayenin bu eğilimi tekelleşmeyi arttırmıştır. Medya sahiplerinin medya dışında kalan diğer işletmeleri ve bunlar için iktidarla kurdukları çeşitli ilişkilerin varlığı ‘tarafsızlık’ tartışmalarına sebep olmuştur. Medya sektörü dışında başka sektörlerde de iş sahibi olan patronlar, ekonomik çıkarlarını garantilenecek, çıkarları dolaylı olarak korunacak şekilde iktidar lehine yayın yapması kaçınılmaz olmaktadır. Bu bakımdan aslında geleneksel medyanın hiçbir zaman doğru bilgilerle kamuyu bilgilendirme amacı taşımadığını, iyi gazetecilik yapmadığını, askeri, siyasal ve ekonomik güç merkezlerinden hiçbir zaman bağımsız olmadığını söylemek yanlış olmaz.

Barış gazeteciliğinin uygulamaya geçirilememiş olmasının nedeni, kuşkusuz Türkiye’deki büyük sermaye medyası ile yerel medyanın siyasal ve askeri güç merkezlerinin politikalarından bağımsız davranma geleneğinin olmaması kadar, 2000’li yılların ortalarından itibaren hızla siyasal iktidarın doğrudan müdahaleleriyle biçimlenmeye başlayan medya sahiplik yapısındaki değişme ve ortaya gönüllü veya korkuya dayalı bir medya yapısının çıkmış olmasıdır (Alankuş, 2016: 28, 29).

⁶https://www.transcend.org/tri/downloads/McGoldrick_Lynch_Peace-Journalism.pdf (erişim tarihi: 24.05.2016).

İrvan barış gazeteciliğinin önündeki engelleri üç düzlemde ele almaktadır. Bunlar: Bireysel düzlemde yer alan engeller, Kurumsal düzlemdeki engeller, İdeolojik düzlemdeki engellerdir. Bireysel düzlemde yer alan engeller, profesyonel gazetecilik kodları ve haber değeri kavramıyla yakından ilgilidir. Kurumsal düzlemdeki engellerin habercinin ve medya sahibinin insiyatifine kaldığı söylenebilir. Kurumsal düzlemdeki engeller, medya kurumlarının sahiplik yapıları, ticari hedeflere ulaşma, karlılık gibi hedeflere ulaşma çabası ile ilgilidir. Bu anlamda medyanın iktidar mensuplarına karşı negatif bir haber politikası benimsemesi beklenemez. İdeolojik engeller ise, ticari kaygılarla bağlantılı olarak, çatışma durumlarında, özellikle de uluslararası anlaşmazlıklarda hükümetin ideolojisi ile paralel bir haber yayıncılığı benimsemiş olarak bahsedilebilir⁷ Dolayısıyla halihazırda var olan medya yapısı, özellikleri ve ilkeleri ile barış gazeteciliğinin hayata geçirilmesi adına başlı başına engel teşkil etmektedir. Ancak genel geçer gazeteciliğin yapısında yapılacak önemli değişiklikler ile barış gazeteciliği konusunda ileri bir adım atılabilir.

“Barış Sürecinde Türk ve Kürt Medyasında Gözlenen Söylem Farkları” adlı çalışmada Türk ve Kürt medyasını inceleyen Arsan, barış sürecinin de tıpkı savaş süreci gibi Türk ve Kürt medyasında birbirinden farklı biçimde ele alındığını söylemektedir. Savaş dönemi kadar barış döneminin de medyatikleştirildiğini belirten Ersan, medyanın etik, demokratik ve katılıma açık bir alan sunmadığını, “şeylerin inşası”nın hala ana akım medya tarafından yapılmakta ve geniş kitlelere aktarılmakta olduğunu söylemektedir (Arsan, 2014: 155-164).

Alankuş (2016: 28, 29) barış gazeteciliğinin çoğunlukla alternatif medya oluşumları tarafından “marjinal” ya da “naif” bulunan sol aydınlar ve gazeteciler tarafından hayata geçirilmekte olduğunu söylemektedir. Bu da onun etkisizleşmesine neden olmaktadır. Gerçekliğin inşasının ana akım medya tarafından yapılması ve alternatif medyanın arka planda kalması ile medyada farklı seslerin duyurulmasının önüne geçtiğini söylemek yanlış olmaz.

2.5 Barış Gazeteciliği İçin Yapılması Gerekenler

Barış gazeteciliği için yapılması gerekenler konusunun başladığı yer bireylerin, toplumların ve medya çalışanlarının dili ve söylemidir. Barış dilini oluşturmak için önce kelimelerin barıştırılması gerekir. Bu da bireylerin düşünce yapısını değiştirmeleri ile mümkün olmaktadır. Teorik ve pratik açıdan sadece kriz, çatışma, savaş durumlarında değil toplumsal meselelerin ele alınışından; cinsel, etnik, dini, ve mezhebi konulardaki

⁷<http://bianet.org/bianet/medya/165505-normatif-kuram-olarak-baris-gazeteciligi-onermeler-ve-engeller> (erişim tarihi: 24.05.2016).

ayırımcılıklara, nefret söyleminin engellenmesine kadar birçok konuda düşüncelerin, dilin barıştan yana olması toplumda ayrımcılığın, nefret söyleminin önüne geçmek için atılması gereken önemli adımlardan biridir.

“Medya tek başına elbette barış yapamaz ama barışın inşa ve sürdürülme süreçlerine olumlu katkıda bulunabilir” (İrvan, 2012: 55). “Olaylara seyirci kalmayarak müdahil olan gazetecinin buradaki seçimi bu müdahalenin etik yönüyle ilgilidir ve gazetecinin bu seçimi şu soruyla temsil edilebilir: “Müdahalemlerle barış sürecini güçlendirmek için ne yapmalıyım?”” (Yıldız, 2011: 17).

Barış gazeteciliğinin uygulanabilmesi için elbette basın ve ifade özgürlüğünün de olması gerekir. Çoğulcu ve bağımsız bir medya barış gazeteciliği konusunda varılması gereken nokta için önkoşuldur. Ancak böylelikle barış gazeteciliği hayat geçirilebilir ve demokratik, barışçıl bir topluma ulaşılabilir.

Barış gazeteciliği üzerine çalışan ve gazetecilere eğitim veren McGoldrick ve Lynch "Barış Gazeteciliği – Nasıl Yapmalı?" adlı metninde barış gazetecisinin yapması gereken 17 ilkeyi şöyle açıklamaktadır:

1. Anlaşmazlığı tek bir hedef için yarışan iki taraftan oluşuyormuş gibi göstermekten kaçınmak gerekir. İki tarafın tek bir hedef için yarışma durumu rekabeti, hırsı doğurmaktadır. Bu ortamda da barış pek mümkün görünmemektedir. McGoldrick ve Lynch bunun yerine, barış gazetecisinin bu iki tarafı birçok hedefi olan birden çok küçük gruba ayırmak gerektiğini söylemektedir.
2. "Biz" ve "öteki" arasındaki ayrımları kabul etmekten kaçınılması doğru olacaktır. Bunlar diğer tarafta da bir "tehdit" unsuru olduğu hissini yaratmaktadır. Bunun yerine "biz"deki "öteki" ve "öteki"ndeki "biz" aranmalı, ayrımcı düşünceden uzak durulmalıdır.
3. Anlaşmazlık yalnızca şiddetin gerçekleştiği yerde ve zamanda varmış gibi davranmaktan kaçınılmalıdır. Bunun yerine şimdi ve gelecekte başka yerlerdeki insanlarla olan bağları ve sonuçları araştırılmalıdır.
4. Bir şiddet eyleminin, şiddet politikasının değerini yalnızca görünürdeki etkileriyle ölçmekten kaçınılmalıdır. Bunun yerine görünmeyen etkiler de haberleştirilmeye çalışılmalıdır. Aksi durumda olayla ilgili doğru yargılara ulaşmak pek de mümkün olmayacaktır.
5. Tarafların kendilerini, liderlerinin bildik açıklamalarını ya da konumlarını tekrarlayarak ifade etmelerine izin vermekten kaçınılmalıdır. Bunun yerine, mağdur

insanların yaşamlarında anlaşmazlıktan nasıl etkilendikleri, neye ihtiyaç duydukları da haber konusu olmalıdır.

6. Tarafları neyin ayırdığına, isteklerine dair söyledikleri arasındaki farka yoğunlaşmaktan kaçınılmalıdır. Bunun yerine ortak paydalar ortaya çıkarılmalıdır.
7. Yalnızca şiddeti haberleştirip "korkunç olanı" tarif etmekten kaçınılmalıdır. Aksi takdirde şiddetin tek açıklamasının bir önceki şiddet ve tek çözümün daha fazla şiddet olduğu önermiş olunacaktır. Bunun yerine şiddetin açıklaması olarak insanların gündelik yaşamlarında nasıl engellenmiş, hüsrana uğramış ve yoksun bırakılmış olduğu gösterilmelidir.
8. Birini "başlatan olmak"la suçlamaktan kaçının. Bunun yerine ortak sorun ve konuların bütün tarafların hiç istemediklerini söyledikleri sonuçlara yol açtığını göstermeye çalışın.
9. Yalnızca bir tarafın acılarına, korkularına, dertlerine münhasıran odaklanmaktan kaçınılmalı, bunun yerine bütün tarafların acılarına, korkularına ve dertlerine eşit davranılmalıdır.
10. Yalnızca bir grup insana ne yapıldığını ve o insanlar için ne yapılabileceğini söyleyen "zavallı", "mahvolmuş", "harap olmuş", "savunmasız", "acıklı", "dokunaklı", "trajedi" gibi "kurbanlaştırıcı" bir dil kullanmaktan kaçınılmalıdır. Bunun yerine insanlara ne yapıldığına ve insanların ne yapabileceğine dair haber yapın.
11. İnsanların başına geleni anlatmak için soykırım, trajedi, katliam gibi heyecanlandırıcı sözcükler muğlak biçimde kullanılmamalıdır. Elbette acı da aza indirgenmemelidir.
12. Saldırgan, zalim, cani, vahşi, barbar gibi şeytanlaştırıcı sıfatlar kullanmaktan kaçınılmalıdır. Gazeteci bunları kullandığında taraf haline gelmekte ve şiddetin artmasına yardımcı olmaktadır.
13. "Terörist", "aşırılıkçı", "fanatik" ya da "köktenci" gibi kötücülleştirici etiketlerden kaçının. Bunlar her zaman "onlar"a, "biz"im tarafımızdan verilen adlardır. Öyleyse bunları kullanmak, bir gazeteci için yan tutmak anlamına gelmektedir.
14. Yalnızca tek bir tarafın insan hakları ihlallerine, cürümlerine ve haksız eylemlerine münhasıran odaklanılmamalıdır. Bunun yerine bütün haksızlık yapanlar adlandırmaya, bir anlaşmazlıktaki bütün tarafların iddialarına eşit, ciddi bir şekilde yaklaşılmaya çalışılmalıdır.

15. Bir görüşü ya da iddiayı kanıtlanmış bir doğruymuş gibi göstermekten kaçınılmalıdır. Bunun yerine okurlara kimin ne dediğini söylenmeli, Böylece haberin anlaşmazlıktaki bir tarafın diğerine yönelik iddialarına hizmet etmekten korunulmuş olunacaktır.
16. Liderlerin imzaladığı, askeri zafer veya ateşkesle sonuçlanan, bir şekilde barış getiren belgeleri kutlamaktan kaçınılmalıdır. Bunun yerine geçmişte kalan ve insanları ileride başka şiddet eylemleriyle karşılaştırabilecek konularla ilgili haber yapılmalıdır.
17. "Bizim" tarafımızdaki liderlerin çözüm teklif etmesini veya önermesini beklemekten kaçınılmalıdır. Bunun yerine barış yaklaşımlarını tarafların gerçekten işaret ettikleri konulara dair bildiklerinizle karşılaştırarak değerlendirin⁸
- Alankuş'a (2016: 84) göre özetle barış gazeteciliğinde gözetilmesi gerekenler

şunlardır:

- Öncelikle çatışmanın, şiddetin nedenleri, tarafları, hedefleri, olası sonuçları anlaşılmalı ve açıklanmaya çalışılır. Bunun için de daha çok soru sorup cevap vermeye çalışılır.
- Bu yapılırken tarafların –her kim olursa olsun- üzerlerini örttükleri ortaya çıkarılır, yalanları ifşa edilir, haberler ancak doğrulanmış bilgiler üzerine kurulur.
- Birincil haber kaynağı olarak, savaş karşıtı gruplar, hak örgütleri, barış inisiyatiflerini kullanır.
- Susturulmuş, seslerine kulak verilmemiş insanlara ulaşılır. Haber, bu haber kaynaklarının çatışmasan/savaştan etkilenen yaşamları, sorunları, direnme stratejileri, hayatı idame etmeye yönelik inisiyatifleri, barış girişimleri ve bu doğrultuda başardıkları ile ilgili verdiği bilgilerle genişletilir, ayrıntılandırılır.

Barış gazeteciliği konusunda gazetecilere sunulan önerilerden bir diğeri de McGoldrick ve Lynch'in barış gazetecisinin propagandayı fark etmek ve karşı koymak için dikkat etmesi gereken noktalardır. Bunlar:

- Okur ve izleyicilere daha önce savaş propagandasının yanlış yönlendirmeye yol açtığı durumları hatırlatın -belki bu konuda yazı işlerinde bir arşiv oluşturabilirsiniz.
- Gelen bilgileri kendiniz kontrol edebildiniz mi? Eğer bunu yapamadıysanız, böylece belirtin ve söylediklerinizin yanlış olabileceğini vurgulayın.
- Bağımsız olarak doğrulanmamış iddiaları tekrarlamayın.
- Topladığınız bilgileri ve materyali etkileyen kısıtları açıklayın.
- Değişen savaş gerekçeleri konusunda uyanık olun; bunu takip edin.
- Neden-sonuç iddiaları konusunda dikkat edin. Örneğin NATO, Kosova'yı -propaganda edildiği üzere- mülteci göçünü engellemek için mi bombaladı, yoksa bombardıman mı mülteci göçüne yol açtı?
- Ortaya atılan iddiaları günler, haftalar hatta aylar sonra tekrar geri dönüp araştırmaya hazır olun.

⁸Peace Journalism, How to do it, https://www.transcend.org/tri/downloads/McGoldrick_Lynch_Peace-Journalism.pdf. (erişim tarihi: 24.05.2016).

- Dilinizi kontrol edin: Bir olayı anlatmak için ordunun, yetkililerin ya da bir grubun kullandığı sözcükleri mi kullanıyorsunuz?⁹

İrvan, barış gazeteciliği yapılabilmesinin temel koşulunun muhabir ve editörlerin barış gazeteciliği anlayışını benimsemeleri olduğunu söylemektedir. Nasıl ki etik ilkeler uzun yılların birikimiyle oluşturulmuşsa, barış gazeteciliği anlayışı da aynı şekilde geçerli gazetecilik anlayışı haline gelebilir. Her şeyden önce, barış gazeteciliği anlayışının doğru/etik/sorumlu gazetecilik anlayışı olduğunun vurgulanması gerekiyor. Elbette medyanın sahiplik yapısı da, siyasal iktidarın baskısı da, ticari kaygılar da barış gazeteciliğini zorlaştıran engeller arasında. Ancak, gazetecinin her koşulda doğru olana yönelmesi, etik ilkelere uygun habercilik yapması, koşulları bahane olarak kullanmaması gerekiyor. Barış yapmak nasıl zorsa, barış gazeteciliği yapmak da zordur¹⁰

Barış gazeteciliğinin nasıl yapılması konusunda Cangöz (2015: 91) şunları söylemektedir:

Toplumdaki askeri, politik veya ekonomik güç odaklarını önceleyen haberlerden çok halkı, tüm barış girişimlerini ve sivil dinamikleri kamusal alanda görünür ve işitilir kılarak. Kazanma, denetim altına alma veya baş etme odaklı değil, çözüm ekseni, barış çabalarını destekleyen ve barış/uzlaşım ortamlarını özendirir bir dil kullanarak. İhmal edilenlere pozitif ayrımcılık yapan ve barışçıl toplumların kazanımlarını ön plana çıkaran tarzda haber yaparak. Haber dilini kurarken bir tarafı masum diğer tarafı şeytan/düşman olarak işaretleyen, ikili karşıtlığa yaslanan bir haber öyküsünden kaçınarak. Şiddetsiz ortamları özendirir, olayları hak odaklı olarak kavrayan ve sunan yeni tür bir habercilik yaparak.

⁹ www.evrensel.net/haber/265688/biz-ve-otekilerin-savasina-karsi-baris-gazeteciligi (erişim tarihi: 18.05.2016)

¹⁰ <http://www.acikgazete.com/soylesi/2015/08/08/suleyman-irvan-la-baris-gazeteciligi-uzerine.htm> (erişim tarihi: 24.05.2016).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

NEFRET SÖYLEMİ

Nefret söylemi temelinde hoşgörüsüzlük ve önyargılar yatan kendinden farklı olana yani “öteki”ne tahammülsüzlüğü barındıran bir kavramdır. Medya aracılığıyla toplum geneline yayılan nefret duygularıyla nefret suçuna zemin hazırlayan nefret söylemi ayrımcı, cinsiyetçi, ötekileştiren ve dışlayan bir söylemle “biz” ve “öteki” konumlandırması yapmaktadır.

3.1 Nefret Söylemi Kavramı

Nefret söylemi kavramı, son dönemlerde gerek toplumsal ve siyasal gerekse akademik alanda adından sıkça bahsedilen bir kavram olagelmıştır. Kavramın varlığı çok eski tarihlere dayansa da dile getirilmesi, eleştirilmesi ve üzerine araştırmalar yapılması çok yakın tarihe dayanmaktadır.

Nefret söylemi kavramının temelinde hoşgörüsüzlük, önyargı, kendinden farklı olana tahammülsüzlük yatar. Nefret söylemi ile toplumdaki bazı bireyler ya da gruplar ötekileştirilmekte, dışlanmakta başka bir deyişle toplum “biz” ve “öteki” olarak kutuplaştırılmaktadır. Nefret söylemi toplumda demokrasinin, özgürlüğün ayrıca toplumsal barışın ve huzurun sağlanmasının önündeki en büyük engellerden biridir. Diğer yandan, toplumda farklı düşüncelerin temsil edilmesine de ket vurmaktadır. Demokratik bir toplum, müzakerelerin gerçekleştiği ve farklı bakış açılarının ifade edildiği bir toplumsal alanı gerektirir. Farklı düşüncelerin temsili ve farklı görüşlerin değerlendirilmesi için karşılıklı saygı ve hoşgörü ortamına ihtiyaç vardır. Dolayısıyla nefret söylemiyle ilgili olarak, daha fazla düşünülmesi, tartışılması ve araştırılması gerekmektedir.

Sık kullanımına karşın nefret söyleminin evrensel olarak kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Pek çok devlet, nefret söylemine denk düşen ifadeleri yasaklayan yasalar kabul etmiş olsa da yasaklananın ne olduğu belirlenirken tanımlar ufak farklılıklar göstermektedir. Nefret söyleminin uluslararası düzeyde kabul görmüş tek tanımı, 1997 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin nefret söylemiyle ilgili aldığı Tavsiye Kararı’nda yer almaktadır. Bu kararda nefret söylemi şu şekilde tanımlanmaktadır:

İrkçi nefret, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlüğe dayalı diğer nefret biçimlerini yayan, teşvik eden ya da haklı gösteren her türlü ifade biçimidir. Hoşgörüsüzlüğe dayalı nefret saldırgan milliyetçilik, etnik merkezîyetçilik, ayrımcılık ve azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenlilere karşı düşmanlık yoluyla ifade edilen hoşgörüsüzlüğü içermektedir (Weber, 2009: 10).

Yılmaz (2013: 40) nefret söylemi teriminin ilk kez 1986 yılında Amerika, New York'ta beyaz bir grup öğrenci tarafından siyah bir kişiye yönelik gerçekleşen ırkçı saldırının haberlere yansımaları sırasında yaygın olarak kullanılmaya başlandığını söylemektedir. Terimin içeriği 1990lar'ın başından itibaren ise ırk, din ve inanana yönelik saldırıların dışında, aynı zamanda cinsel yönelim, ulusal köken, engellilik durumu ve toplumsal cinsiyet rollerini de kapsamaya başlamıştır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine göre “nefret söylemi” kavramı çok sayıda durumu kapsamaktadır:

- Birincisi, ırkçı nefretin veya başka bir deyişle kişilere veya gruplara yönelik nefretin belirli bir ırka ait olmaları nedeniyle kışkırtılması;
- İkincisi, dinsel nedenlerle nefretin kışkırtılması; inananlar ile inanmayanlar arasındaki ayrıma dayalı nefretin kışkırtılması da aynı kefiye konulabilir;
- Son olarak, Avrupa Konseyi'nin Bakanlar Komitesi'nin “nefret söylemi” üzerine Tavsiye Kararı'nda kullanılan ifadeleri kullanacak olursak, “saldırgan milliyetçilik ve etnik merkezlik şeklinde ifadesini bulan” hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret türlerinin kışkırtılması (Weber, 2009: 4).

Nefret söyleminin temelinde “öteki”ne karşı duyulan rahatsızlık yatar. Bu rahatsızlığın başladığı nokta İnceoğlu ve Çoban (2014: 66)'a göre ulus-devlettir. Ulus-devletin yazılı olan ve olmayan yasaları ve onun toplumsal yansımaları diğer etnik yapılara, dinsel inanışlara ve cinsel tercihlere tahammülsüzlüğü içermektedir. Birçok ulusun bir arada yaşadığı ulus-devletlerde toplumun çoğunluğunu oluşturan toplum üyeleri geriye kalan azınlıkları ötekileştirebilmektedirler. Nefret söylemi “biz” ve “ötekiler” kavramları ile toplumu ayırıştırırken, “öteki”ni dışlar ve onun farklılıklarını baskı altına alır. Fakat bunu yaparken aynı zamanda “biz” in yüceltilmesine neden olur. Bir yandan “öteki”ne toplumdaki ikincil statüsünü hatırlatır, bir yandan da “biz”in öncelikli ve ayrıcalıklı yapısını pekiştirip, üstünlük duygusunu besler.

Nefret söyleminin oluşumunda toplum, aile, iş, okul, medya tarafından öğretilmiş olan kimi önyargılar belirleyici olmaktadır. Bir çocuğun önce ailede, daha sonra okulda arkadaş çevresinde ve öğretmeninde sonra da medyada gördüğü toplumun başka kesimlerine karşı takınılan tavır, düşünceler ve davranışlar öğretilmiş olan önyargılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ailede ya da okulda toplumun herhangi bir kesimine karşı nefret söylemine tanık olan bir çocuğun o kesime karşı nefret söylemini sürdürmesi beklenir. Bu döngü toplumda nefret söyleminin hızlı ve sürekli bir şekilde yayılmasına neden olmaktadır.

Toplumda önyargı, ayrımcılık, nefret gibi duyguların hangi gruplara yöneltildiği o toplumun tarihsel, sosyal ve politik geçmişi ve şimdiki ideolojik duruşu ile yakından alakalıdır. Toplum içerisinde yer alan gruplar arasında var olan farklılıklar ve bu farklılıkların

toplumda nasıl tanımlandığı egemen kültür tarafından bu farklılıklara nasıl yaklaşıldığı ile ilintilidir. Bu bağlamda nefret söyleminin egemen ideoloji ile yakın bir ilişkisi olduğunu söylemek mümkündür. Diğer bir anlamda nefret söylemi, bir toplumda ya da kültürde önyargı ve ayrımcılığın ne düzeyde yaygın olduğu ya da ne düzeyde yaygın olarak kullanıldığı ile doğru orantılıdır.

Nefret söylemi, içinde potansiyel şiddeti barındıran ve şiddetin altyapısını hazırlayan bir kavramdır. Bu anlamda nefret söylemi, nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası, yani nefret suçunun önünü açan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışavurumudur. Hedef alınan gruplara “Toplumda size yer yok” mesajı yinelenerek verilir, grup üyeleri pasifleştirilir/sessizleştirilir. Bu durum kaçınılmaz olarak demokratik düzeni yıpratır, zira insanın en temel hakkı olan yaşama ve katılım hakkı ihlal edilmiş olur” (İnceoğlu ve Çoban, 2014: 66).

İnsanların topluluk halinde yaşamaya başlamasından bugüne var olan “biz” ve “ötekiler” bir yandan bireyler arasında bir bütünlük sağlarken diğer taraftan insanlarda doğuştan var olan korunma mekanizmasıyla “ötekilerden” yabancılaşmaya, korkuya ve en sonunda da nefrete dönüşmektedir (Vardal, 2015: 135). Nefret söylemi çoğu kez nefret suçlarının önünü açmakta, bu suçları teşvik etmektedir. Nefret suçları ve nefret söylemini şu şekilde karşılaştırabiliriz:

Nefret Suçu: Suç + Önyargı/Nefret = Nefret Suçu

Nefret Söylemi: Önyargı/Nefret = Suç olarak düzenlenmiş olabilir de olmayabilir de¹¹

Dünya üzerinden nefret söyleminin nefret suçuna evrilmesine örnek verilecek olursa, bu konuda en iyi örnek şüphesiz 2. Dünya Savaşı’nda Almanların ünlü lideri Adolf Hitler’in, Almanya’da yaşayan Yahudi halka karşı yürütmüş olduğu yok etme politikasıdır. Artık nefret söylemi birey, birey üzerinden bir kesimin zarar görmesi, dışlamak şeklinde değil de, o kesime ait her şeyin yok olmasını istemek ve bu yönde hareket etmesini sağlamaktır. Görüldüğü gibi nefret söyleminin neden olduğu nefret suçu alanını ve şiddetinin arttırabilmekte, toplumun büyük kesimlerini de etkileyebilmektedir. Bu nedenle nefret söylemi ciddiye alınması ve önlemler sağlanması gereken bir konudur.

Nefret söyleminin nefret suçuna evrilmesine Türkiye üzerinden, olayın medyaya yansımış olması ve bu yansımının da çok ses getirmiş olması açısından Agos Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink’in öldürülmesi örnek verilebilir. “Dink cinayeti öncesi medyada gördüğümüz başlıklardan birkaç örnek: “Hrant’ın hırlayışı”, “Türklüğü hakareten yargılanan

¹¹http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/medyada_nefret.pdf (erişim tarihi: 15.05.2016).

Ermeni gazeteci”, “Ermeniye bak”, “Hrant kaşınıyor”, “Hrant uslanmadı”, “Kovun bunları, ya sev ya terk et”.” (İnceoğlu ve Çoban, 2014: 72). Hrant Dink’in ölümü üzerine Uluslararası Hrant Dink Vakfı tarafından Türkiye’de başlatılan ‘Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi’ isimli çalışmayla medyanın kışkırtan, karalayan ve ötekileştiren diline dikkat çekilmek istenmektedir. Uluslararası Hrant Dink Vakfı tarafından yürütülen bu çalışmayla nefret söylemiyle mücadelenin yollarını tartışmak ve sonuçlarını ortaya koymak için çalışılmaktadır. Çalışma içerisinde birçok akademisyen ve gönüllü araştırmacı bulunmakta, yapılan çalışmalar, analizler ve elde edilen sonuçlar www.nefretsoylemi.org adresinden yayınlanmaktadır.

Nefret söyleminin medyaya etkisi üzerine araştırmalar yapan Uluslararası Hrant Dink Vakfı’nın nefret söylemine ilişkin Türkiye’ye özgü dil ve kültür farklılıklarını da dikkate alarak belirlemiş olduğu nefret kategorileri şöyledir;

1. Abartma/ Yükleme/ Çarpıtma: Bir kişi ya da olaydan yola çıkarak bir topluluğa yönelik olumsuz genellemeleri, çarpıtmaları, abartmaları, olumsuz atıfları içeren söylemler bu kategori altında değerlendirilmektedir.
2. Küfür/ Hakaret/ Aşağılama: Bir topluluk hakkında doğrudan küfür, aşağılama, hakaret içeren (örneğin kalleş, köpek, kanıbozuk gibi) söylemlerin yer aldığı kategoridir.
3. Düşmanlık/ Savaş Söylemi: Bir toplulu hakkında düşmanca, savaşı çağrıştıran ifadelerin yer aldığı söylemler bu kategoride tasnif edilmektedir.
4. Doğal kimlik ögesini nefret aşağılama unsuru olarak kullanma/ Simgeleştirme: Doğal bir kimlik ögesinin nefret, aşağılama unsuru olarak kullanıldığı, simgeleştirildiği söylemler için oluşturulmuştur. Örneğin olumsuz anlamda “senin annen Ermeni zaten” söylemi ya da “senin soyadın Davutoğlu mu Davutyan mı?” gibi¹²

Türk Ceza Kanununda henüz bir nefret söylemi yasası bulunmamasına rağmen nefret söylemi ile ilişkilendirilebilecek belli başlı hükümler bulunmaktadır. “Bunlardan biri TCK’nın 125. Maddesinde düzenlenen hakaretin suç teşkil ettiği durumlara ilişkin maddedir. Bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil ve olgu isnat etmeyi ve hakareti suç olarak düzenleyen bu madde suçun ağırlaştırıcı unsuru olarak suçun dini, siyasi, felsefi inanca yönelik ya da düşünce ve kanaatlerin açıklanmasından dolayı ya da kişilerin mensup oldukları dine göre kutsal sayılan değerlere yönelik işlenmesi durumlarını sıralamıştır. Nefret söylemi açısından bu maddenin ne denli etkin bir rol oynadığı belirsizken, burada öncelenen; ‘şeref’ ve ‘onur’ kavramlarının kişisel değer yargılarına bağlı oluşu, söz konusu maddenin ifade özgürlüğü açısından gereksiz sınırlandırılması potansiyelini de taşımaktadır. Türk Ceza Kanununda yer alan ve nefret söylemine ilişkin olarak ele

¹² <http://www.nefretsoylemi.org/rapor/mayis-agustos-rapor-final.pdf> (erişim tarihi: 11.05.2016).

alınabilecek maddelerden bir diğeri 216. Maddedir. Madde, halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme ve aşağılama suçuna ilişkindir. Buna göre;

1. Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğeri bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
2. Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.
3. Halkın bir kesiminin benimsediği dinî değerleri alenen aşağılayan kişi, fiilin kamu barışını bozmaya elverişli olması hâlinde, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Geçmişten bu yana bir dizi değişikliğe konu olmuş olan madde, geçmiş dönemlerde ifade özgürlüğünün önünde ciddi bir engel olarak değerlendirilmiş ve sıklıkla eleştiri konusu olmuştur (Çelik, 2013: 225).

Türk Ceza Kanunu'da yer alan maddeler dışında görsel ve yazılı basına ilişkin kanunlardan biri olan Radyo Televizyon Kuruluş ve Yayın Kanunu içinde yer alan 3984 sayılı kanunun 4. maddesine göre “Toplum şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi” radyo, televizyon ve veri yayınlarında uyulması gereken yayın ilkeleri arasındadır.¹³ Bu kanun nefret söylemi kavramı ile ilişkilendirilebilmektedir.

Nefret söylemi nefret suçlarına neden olan, toplumda demokrasiye, özgürlüğe, huzura ve barışa tehdit oluşturan oldukça tehlikeli bir kavram olduğundan üzerine daha fazla düşünülmesi, araştırmalar yapılması hem toplumda nefret söylemine maruz kalan kesimin güvenliği hem de toplumda daha huzurlu bir yaşamın sağlanması için gereklidir.

3.2 Örneklerle Nefret Söylemi Türleri

Nefret söylemi “öteki”nin sosyal, siyasi, inanç, cinsiyet, ırk farklılığına göre farklı türlere ayrılır. Kavram aynı anda bir ya da birden fazla nefret söylemini içinde barındırabilir fakat genel olarak beş ana başlık altında incelenebilir. Binark ve Çomu¹⁴,ya göre nefret söylemi türleri şöyledir;

- Siyasal Nefret Söylemi,
- Kadınlara Yönelik Nefret Söylemi,
- Yabancılar ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi,
- Cinsel Kimlik Temelli Nefret Söylemi,
- İnanç ve Mezhep Temelli Nefret Söylemi.

¹³ <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4676.html> (erişim tarihi: 30.04.2016).

¹⁴ <http://bianet.org/bianet/diger/131930-nefret-soyleminin-nefret-sucuna-evrilmesi> (erişim tarihi: 01.05.2016).

Toplumda “öteki”ne yönelen nefret söyleminin nedenini ve oluşumunu anlamak için bu türleri incelemekte yarar vardır.

3.2.1 Siyasal Nefret Söylemi

Siyasal bir düşüncüyü ve bu düşüncenin takipçilerini hedef alan nefret söylemidir. Bazen bir ideolojinin tamamını, bazen yalnızca bir veya birkaç siyasi partiyi, bazen ise çok daha küçük grupları hedef alabilmektedir. Siyasal nefret söylemine seçim dönemleri gibi siyasetin daha çok tartışıldığı dönemlerde rastlanıldığı gibi siyasetle ilgisi olmayan konularda bile konu siyasal tartışmalarla sonuçlanabilmektedir. Toplumun bir kısmı tıpkı futbol takımı tutar gibi parti tutabilmekte, böylelikle siyasal tartışmalar rekabet ve nefret ortamına dönüşebilmektedir.

Siyasal nefret söylemine örnek olarak 3 Mayıs 2016 tarihli Yeni Akit gazetesinde yer alan "HDP Terörü" başlıklı haberi ele alabiliriz. Haber başlığında görüldüğü gibi dokunulmazlık fezlekelerinin görüldüğü TBMM Meclis Anayasa Komisyonu'nda yaşanan şiddetli tartışmalar için HDP'yi suçlayan Yeni Akit gazetesi haberde başlık olarak "HDP Terörü", haber metni içerisinde ise "HDP'den Yine Çirkeflik" ifadesini kullanmıştır. Haberde siyasal bir parti olan HDP'ye karşı olumsuz yargıların oluşmasına neden olabilecek ifadelerin kullanılması siyasal nefret söylemine örnek olarak gösterilebilir.

Örnekte bahsedilen olayda siyasetçiler Meclis'te yaşadıkları tartışma sonucu birbirlerine gerek sözlü gerek fiziksel şiddet uygulamış ya da bu şiddete maruz kalmıştır. Bu örnekten yola çıkarak Türkiye'de siyasal arenada nefretin dolayısıyla da şiddetin üst düzey olduğu, medyanın bu doğrultuda nefret söyleminin devamını sağladığı söylenebilir. Siyasal nefret söylemi gerek 80li yıllarda gerekse son dönem Türkiye'sinde sıkça karşılaşılan, siyasetin, medyanın ve toplumun kutuplaşmasına neden olan bir nefret söylemi türüdür. Özünde yine düşünce özgürlüğü ve nefret söylemi arasındaki o ince çizgi yatmaktadır. Her birey siyasal düşüncelere, ideolojilere sahip olma ve bu konuda düşüncelerini belirtme özgürlüğüne sahiptir. Fakat burada önemli olan bireylerin karşıt fikirli diğer bireylere de söz hakkı tanınması ve fikirlerine saygı duymasındır.

Yine 20 Nisan 2009 tarihli Sözcü gazetesinin ilk sayfasında yer alan "Şehitler Burada Kalleşler Mecliste" başlıklı haberde yer alan ifadeler nefret söylemi bağlamında değerlendirilebilir. Lice'de 9 askerin yaşamını yitirdiği saldırı ile ilgili, Marmara Bölgesi'nde yayın yapan Sözcü gazetesi "Şehitler Burada Kalleşler Mecliste" manşetiyle, o dönem adı DTP olan parti vekillerinin resimlerini yayınladı. DTP'li vekilleri fotoğrafları ve adlarıyla hedef gösteren gazete, "DTP'li vekiller terörü ranta çeviriyorlar, bir de saldırıdan sonra

pişkince üzgünüz açıklaması yapıyorlar" ifadesini kullandı. Halk tarafından oylama sonucu mecliste yer alan bir partinin milletvekilleri, çatışmadan sorumlu tutularak "kalleş" olarak nitelendirilmektedir. Bu ifade, kişilerin fotoğraflarının yayınlanması ile bu kişilerin hedef gösterilerek bir nefret suçu işlenmesine yol açabilecek bir ifadedir. Nefret söylemi içeren bu haber metni toplumda bölünmelere ve huzursuzluklara neden olabilmektedir.

3.2.2 Kadınlara Yönelik Nefret Söylemi

Kadınlara yönelik nefret söylemi temelde cinsiyetçi ifadelerin kullanılmasıdır. Aşağılama amaçlı bu ifadelerde kadının konumunun ikincilleştirildiği bir söylem oluşturulmaktadır. Medyada kadının temsili ve buna bağlı olarak kadına yönelik nefret söylemi oldukça önemli bir sorundur. Kadın ve erkeğin yaradılışından kaynaklı olmayan ama toplumsal cinsiyet rol beklentilerinden kaynaklı medyanın kadınlara yönelik kullandığı ifadeler cinsiyetler arası eşitsizliğin kolayca meşrulaştırılmasına yol açmaktadır. Kadına yönelik ayrımcılığın temelinde kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyetine dayalı olarak geliştirilen kalıp yargılar yatmaktadır. Erkek egemen toplumlarda kadınlara yönelik olumsuz tutumların sonucunda kadın sosyal, kültürel, politik ve ekonomik alanlarda erkeğe göre düşük konumda yer almakta ya da düşük konumlara layık görülmektedir. Toplumun atfettiği roller dışına çıkan kadına karşı yine kalıp yargılar oluşmaktadır. Yani toplumun dayattığı kalıpların dışına çıkan kadın toplumsal dışlanmaya, saygı görmemeye ve aşağılanmaya maruz kalmaktadır. Bu durum aynı zamanda diğer kadınlara yönelik bir uyarı niteliğindedir. Gündelik hayatın her alanında karşılaşılan cinsiyete dayalı ayrımcılığın en görünür olduğu alanlardan biri de medyadır. Medya metinlerinde kadın çoğu zaman iki kalıp yargı içerisinde yer almaktadır: "Kötü kadın" ya da "toplumun affettiği role uygun olarak anne ve iyi eş".

Bilindiği gibi, iktidar sahiplerinin ideolojisi medya metinlerinin üretilmesinde etkin rol oynar. Bu bakımdan iktidarın toplumda ayrımcılığa, nefret söylemine maruz kalan kişilere yaklaşımı oldukça önemlidir. Nitekim eski Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı olan Ayşen Gürçan, sosyal medyada çok konuşulan ve kendisine ait olduğu öne sürülen "Eğer bir Müslüman kadın börek yapmasını bilmiyorsa o aile dağılmaya mahkumdur" sözleri kadının "güzel yemek yapması" yani "iyi bir eş" olması gerektiği ve evliliğini ancak bu şekilde devam ettirebileceği ifade etmektedir. Bu sözlerin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı'na ait olması ise durumu daha da dramatikleştirmektedir. Bu anlatımda önemli olan bir kadının ekonomik, siyasi ve toplumsal hayatta hak ettiği eşitlikçi konuma sahip olması değil, iyi yemek yapabilmesidir.

Günümüzde kadına yönelik şiddet oldukça fazla bir artış göstermekte, eşinden ayrılmak istediği için ya da eşine karşı geldiği için öldürülen kadın sayısı gitgide artmaktadır. Bu durumun kitle iletişim araçlarında kadının nasıl temsil edildiği, cinsiyetçiliğin yeniden üretilmesi ve toplumsal dolaşıma sokulmasıyla ya da bu anlayışın değiştirilmesiyle oldukça yakın bir ilişkisi vardır. Bu nedenle kadınların medyada ve siyasal yaşamda temsilinin toplumda kadının nasıl konumlandırılacağıyla ilgili olduğu unutulmamalıdır.

3.2.3 Yabancılara ve Göçmenlere Yönelik Nefret Söylemi

Yabancıları, göçmenleri ve/veya etnik grupları hedef alabilmektedir. Türkiye'de ve dünyada ekonomik nedenlerle üretilmiş örnekleri sıklıkla görülmektedir. Ayrıca bu nefret söylemi ırkçılıktan da beslenmektedir. Toplumdaki farklı etnik gruplar korku, kaygı kaynağı olarak konumlandırmakta ve "düşman" olarak işaretlenmektedir. Bunun nedeni ise egemen "ırk"a mensup olan halkın tüm hayatı boyunca okul ve medya kanalıyla "milliyetçi" bir eğitim almakta ve bu şekilde kurgulanmakta olmasıdır (İnceoğlu ve Çoban, 2014: 68). Bu nefret söylemi türünde, bireyler toplumdaki farklı etnik gruplara karşı önyargılı yaklaşmaktadır.

Yabancılara ve göçmenlere yönelik nefret söylemine Türkiye üzerinden verilecek en iyi örnek, ülkelerinde yaşanan iç savaş nedeniyle evlerini terkeden Suriyeli mültecilerin medyada temsilidir. Mültecilerin haberlerde "kaçak mülteciler", "kaçaklar", "kaçak göçmenler" şeklinde temsil edildiği gözlenmiştir. Suriyelilere kaçak değil de "mülteci" denmesi artık kabullenilmiş olsa da mülteciler ile ilgili haberlerin medyaya yansımada pek bir değişiklik olmamıştır. Mültecilerle ilgili haberler halen büyük ölçüde ya onların mağduriyetleri, yoksullukları ile ya da işlenen suçlarla ilintili olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriyeli sığınmacıların ev sahibi ülkelerde karşılaştıkları bir dizi sorun arasında, Suriyelilere yönelik olumsuz ve dışlayıcı algılar ve bunların üretilmesine ve de yayılmasına büyük oranda katkıda bulunan medya temsilleri bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacıların medyada temsil edilme şekilleri, sorunun uzamasına ve yaygınlaşmasına sebep olmaktadır. Medyada yer alan olumsuz temsiller, halk arasında sığınmacılara yönelik görüşleri ve davranışları etkiledikleri için oldukça önemlidir.

Yabancılara ve göçmenlere yönelik nefret söylemine verilecek diğer bir örnek 20 Mayıs 2014 tarihli Yeni Akit gazetesinin "O Patronun Damadı Yahudi" başlıklı haberidir. Gazete Soma faciasının yaşandığı madendeki ihmal nedeniyle büyük tepkiyle karşı karşıya kalan Alp Gürkan'ı "damadının Yahudi olması" üzerinden eleştirmektedir. Haberde "kızı Nazlı'yı Yahudi'ye vermiş", "Yahudi aşığı paralel medya", "Yahudi olduğu ortaya çıktı" gibi

nefret söylemine giren ifadeler kullanılmaktadır. Burada Yahudi ırkı ötekileştirilmiş, ayrımcılığa ve nefret söylemine maruz bırakılmıştır. Ayrıca iş adamının kızını bir Yahudi ile evlendirmesinin eleştirilmesi ile toplum içinde Yahudilerle evlenilemeyeceği düşüncesi yaratılmaktadır.

3.2.4 Cinsel Kimlik Temelli Nefret Söylemi

Heteroseksüel cinsel kimlik dışındaki cinsel kimliklere sahip kişileri hedef alan nefret söylemidir. Temel olarak geyleleri, lezbiyenleri, biseksüelleri, travesti ve transseksüelleri hedef alarak, bu cinsel kimlikleri "sapkın", "iğrenç" olarak etiketler.

Medyada LGBTİ olmayı “hastalık, sapkınlık, suç, günah, anormallik” şeklinde tanımlayan; LGBTİ’leri ötekileştiren, marjinalleştiren, aşağılayan, hakaret eden veya LGBTİ oluşları başka gruplara hakaret etmek için kullanan haberlere sıklıkla rastlanmaktadır. Cinsel kimlik temelli nefret söylemine 1 Mart 2013 tarihli Hürriyet gazetesinde yer alan “Pattaya’da travesti kurbanı bir Türk” başlıklı haberi örnek gösterilebilir. Gittiği ülkede parasını kaptırdığı iddiası ile polise başvuran kişinin iddialarının yer aldığı haber, basında sıklıkla “travesti” adıyla anılan trans bireylerin suça eğilimli kişiler olarak algılanmasını güçlendiren bir nitelik taşıyor. Aynı haber aynı tarihte Haber Türk gazetesinde “Taylandlı travestiden Türk’e seks tuzağı”, Posta gazetesinde “Travesti kurbanı Türk Tayland’ı karıştırdı” Şok gazetesinde “Enayiye bak” başlıklarıyla yer aldı (Tar ve Güner: 11,12). Örnekte de görüldüğü gibi LGBTİ bireyler medyada çoğu zaman cinsel kimlikleri ön plana çıkarılarak temsil edilmekte ve ötekileştirilmektedir.

3.2.5 İnanç ve Mezhep Temelli Nefret Söylemi

Farklı dinlere ve mezhep aidiyetlerine yönelik üretilmektedir. Türkiye’de ve dünyada farklı örnekleri sıklıkla görülmektedir. Türkiye’de Müslümanlık dışındaki dinlerin yanı sıra, hakim konumlanan/konumlandırılmış Sünni mezhebi dışındaki tüm mezheplere, başta Aleviliğe yönelik üretilmektedir.

Radikal İslamcı terör örgütlerinin gerçekleştirdiği eylemler dünya genelinde bir “islamafobi” yaratırken, Türkiye’de ise İslam kimin daha “dindar” olduğu tartışmasına dönüşmüştür. Ne yazık ki Türkiye’de din, kişisel bir inanç ve vicdan meselesinden önce Şii-Sünni mezhep tartışmalarına, laiklik tartışmalarına, siyasi partiler çerçevesinde tartışılan kimin gerçek dindar olduğu tartışmalarına ve bunun göstergelerinin yarıştırılmasına dönüşmüştür. Sosyal medyada sıklıkla bir partiye oy vermeyenlerin dini inançlarının sorgulandığı, Alevilerin dinsizlikle suçlandığı, başörtüsünün bir gericilik, türbanın siyasal simge olarak görüldüğü/kullanıldığı yine kadın üzerinden inanç tartışmalarının sürdürüldüğü

içerikler paylaşılmakta ve kullanıcı yorumlarıyla küfür, hakaret ve aşağılama barındıran nefret söylemleri dolaşıma sokulmaktadır (Vardal, 2015: 149).

İnanç ve mezhep temelli nefret söylemine örnek olarak 5 Kasım 2015 tarihli Sözcü gazetesinin “Yüzde 49.5 Cesareti” başlıklı haberi verilebilir. Kamuda başörtüsü yasağının kaldırılmasının ardından bir duruşmaya ilk kez baş örtüsü ile gelen kadın hakim fotoğrafını paylaşan Sözcü gazetesi, fotoğrafta hakimi “İşte Türbanlı Hakim” olarak ifade etmiştir.

Bir başka örnek de Piyanist Fazıl Say’ın Nisan 2013’te Twitter üzerinden Ömer Hayyam’a ait olduğu öne sürülen bir rubaiyi paylaşması oluşturmaktadır. Açılan davada, Say TCK’nın 216. maddesi uyarınca “dini değerleri alenen aşağılamak”tan suçlu bulunmuş, sosyal medya üzerinde birçok kişinin saldırısına uğramış ve “otistik” benzetmesi yapılmıştır.

Her iki örnekte de farklı inanışlara sahip iki kişi medyada inançları ile yer almış ve nefret söylemine maruz bırakılmıştır. Toplum içinde yer alan farklı inanışa sahip bireylerin gerek toplumda gerekse medyada nefret söylemiyle karşılaşmaları o toplumda hoşgörünün olmayışını göstermektedir. Oysa barış içinde yaşamak için bireylerin birbirine hoşgörülü olması oldukça büyük bir önem teşkil etmektedir.

3.3 İfade Özgürlüğü ve Nefret Söylemi Arasındaki İnce Çizgi

Halen tartışmalı bir kavram olan nefret söylemi ile demokratik bir toplumda bir bireyin sahip olması gereken ifade özgürlüğü kavramı keskin bir çizgi ile ayrılmaktadır. Bu anlamda kavramın hangi ifade ve eylemleri tasvir etmek adına kullanıldığı, ifade özgürlüğü ile olan ilişkisinde nerede konumlandırıldığı ve bu konumlandırmanın neyi esas alarak gerçekleştirildiği önem arz etmektedir.

Weber (2009: 4) nefret söyleminin sınıflandırılmasının pek çok sonucu olacağını belirtmektedir. Bunlardan en önemlisi ifade özgürlüğü kapsamındaki 10’uncu maddenin ikinci paragrafı çerçevesinde meşru bulunmayan ifadeler ile “nefret söylemi” teşkil ettiği düşünülmeyen ve dolayısıyla da demokratik bir toplumda hoş görülebilecek ifadeler arasındaki ayırım çizgisinin belirlenmesine olanak sağlamasıdır. Mahkemeye göre, “belirli birey veya grupların onurunu kırabilecek, “nefret söylemi” teşkil eden somut ifadelerin sözleşmenin 10’uncu maddesi tarafından koruma altına alınmadığı konusunda hiçbir kuşku olamaz”. Dolayısıyla; demokratik bir toplumda ifade özgürlüğü olmazsa olmaz bir kavramdır fakat asıl mesele, düşünce özgürlüğü içinde yer alan ifadelerin nefret söylemini barındırıp barındırmadığıdır. Nefret söylemi ile ifade özgürlüğü arasındaki sınır oldukça tartışmalı bir konudur.

İfade özgürlüğü ile ilişkisinde bir ikilem olarak beliren kavram, mutlak bir hak olarak ele alınmayan ancak; demokratik toplum, fikirlerin çokluğu, düşünsel gelişim, kendini gerçekleştirme gibi farklı

gerekçelerle hayati öneme sahip ifade özgürlüğü ile toplumda çoğu kez alışılmış bir ayrımcılığa uğrayan grup ve bireylerin haklarını korumak arasında bir noktada bulunmaktadır (Çelik, 2013: 235).

Nefret söylemi ve ifade özgürlüğü kavramlarının sınırlılıklarının tartışmalı olmasının nedeni, aslında iki tarafın da kendi açısından haklı olduğunu düşünebilme durumudur. Nefret söylemine hedef olan kişi ya da gruplar açısından düşünüldüğünde bu bireyler demokratik yaşam haklarına müdahale edilmesi açısından, ifade özgürlüğü kısıtlanan kişi ya da gruplar açısından düşünüldüğünde ise bu bireyler ifade özgürlüklerinin kısıtlanması açısından muzdarip olabilmektedirler. Burada sorulması gereken soru şudur: İfade özgürlüğünün sınırları nerede bitiyor ve nefret söyleminin sınırları nerede başlıyor?

İfade özgürlüğü, eşitlik ilkesi ile yakın bir ilişkisi olan, siyaset, kültür ve toplumsal yaşam alanlarında ayırım olmadan herkesin kendisini ifade etmesi adına bir önkoşuldur. Diğer yandan ifade özgürlüğünün de bir sınırı olması gerekir. Çünkü ifade özgürlüğü kavramı eşit olma ve ayrımcılığa uğramama ilkesi prensibine bağlıdır.

İfade özgürlüğü yalnızca lehte olduğu kabul edilen veya zararsız ya da ilgilenmeye değmez görülen bilgi ve düşünceler için değil, aynı zamanda devletin ya da nüfusun bir bölümünün aleyhinde olan çarpıcı, şok edici, rahatsız edici bilgiler için de uygulanır. Ancak nefret söylemi niteliğindeki ifadeler sert eleştiri sayılmakta ve koruma görmemektedir (İnceoğlu ve Çoban, 2014: 70). Aslında nefret söylemi için ifade özgürlüğünün suistimal edilmiş hali olduğu söylenebilir. Burada yapılması gereken hem nefret söyleminin hem de ifade özgürlüğünün sınırlarının iyi çizilmesi, her iki tarafın da mağdur olmaması adına hakların yasalar tarafından koruma altına alınmasıdır. Ayrıca azınlığı oluşturan ulusal, etnik, dini, cinsel ve kültürel kimliklere sahip grupların hakları da çoğunluk gibi korunmalı, mağdur gruplara yönelik önyargılara karşı mücadele için ifade özgürlüğünün sınırlarının genişletilmesi gerekmektedir.

Çelik (2013: 237)'e göre bu konudaki birincil görev bireylerde, bireylerin etik değerler ve insan hakları konusundaki farkındalıklarında yatmaktadır. Pek çok insan hakları sözleşmesi, nefret söylemine zemin teşkil eden durumların ve söylemin önüne geçmek adına taraf devletlere ödev yüklemektedir. Hâl böyleyken kimi zaman ifade özgürlüğüne yönelik bir nevi sansür olarak algılanabilen kısıtlamalara da, bir arada yaşayabilme farkındalığına vakıf bireylerin uygulayacakları oto sansür neticesinde daha az gereksinim duyulacaktır. Sözü edilen bu oto sansürün; bir kısıtlama değil, içselleştirilmiş ve daha iyiyi amaçlayan bir mekanizma olarak ele alınması düşüncesinin yerleşmesinde hukukun sınırlı bir rolü olduğu unutulmamalıdır.

3.4 Nefret Söyleminin Üretiminde Medyanın Rolü

Medya, toplumsal algılarımızı şekillendiren önemli unsurlardan biridir. Medya olumlu ve yapıcı olabileceği gibi, aynı zamanda nefret suçlarına yol açan, toplumda ayrımcılığı oluşturan, önyargıların oluşmasında ve yaygınlaştırılmasında önemli ve etkili araçlardan biri olabilmektedir.

Dördüncü güç olarak nitelendirilen medyanın toplumu etkilemedeki en güçlü aracı kullandığı dil ve söylemdir. Medyada belli gruplara yönelik ötekileştirme ve linç hareketlerinde, halkın ikna edilmesi ve düşüncesinin kontrol edilmesi medyanın kullandığı dil ve söylem aracılığıyla gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle toplumda muhalif, azınlık veya ikincil gruplar, medyada kendilerine yeterince yer bulamamaktadır. Ayrıca geleneksel medyada kendilerini yeterince ifade etmekten yoksun olan bu gruplar, egemen ideolojilerin ürettiği söylemlerle tanımlanıp, medya metinlerinde temsil edilmekte ve “öteki”leştirilmektedir. Medyanın nefret suçları kapsamında ele alınabilecek eylemleri haberleştirmesi, mağdurları ya da olayları sunarken kullandığı dil, eylemi meşrulaştırmaya ve suçun altında yatan ayrımcılığı gizlemeye yol açabilmektedir. Aynı zamanda medya toplumda ötekileştirilen kesimin sorunlarını görmezden gelebilir, dile getirmeyebilir ya da çok az dile getirebilir, bu durum medyadaki ayrımcılığın göstergesidir.

Geleneksel medyanın hem kapitalist şirketler hem de devlet tarafından kontrol edilmesi onun ticari ve örgütsel yapısı ile ilgilidir. Medya metinlerinde medya sahiplerinin, ülkeyi yöneten seçkinlerin ya da reklam veren kurumların çıkarları temsil edilmektedir. Medyanın bu yakın ilişkiselliği, çok kültürlü, barışçı ve nefret söylemi içermeyen bir yaygın medyanın olma olasılığını da imkansızlaştırmaktadır. Nefret söylemi günümüzde medyanın en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir. Medyada kullanılan dil ve söylem egemen ideolojinin toplum üzerindeki etkisi alanını genişletmek ve mevcut iktidar yapısının devamlılığı sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Medya, kullandığı dil ve söylemler aracılığı ile hem ideolojilerin aktarıldığı hem de fikirlerin yeniden inşa edildiği bir mecra haline gelmiştir. Diğer bir yandan politikacıların nefret söylemi içeren, azınlıkları ötekileştiren konuşmaları, dolayısıyla da egemen ideolojiye sahip medyanın ötekileri hedef gösteren ve aşağılayan yayınları toplumda nefret ortamının doğmasına yol açmaktadır.

Dünyanın farklı coğrafyalarında farklı dinlere, farklı kimliklere, farklı görüşlere sahip gruplar nefret söyleminin hedefi olabilmektedir. Bu söylemlerin altında kimi zaman toplumsal öfke, ekonomik çıkar çatışmaları ya da ‘öteki’ üzerinde bireysel ya da toplumsal, hoşgörüsüzlük bulunmaktadır. Sayılan bu toplumsal nedenler nefret söylemini arttırmakta, özellikle de medya üzerinden yaygınlaştırmaktadır (Yılmaz, 2013: 34). Medya mevcut

ideolojik yapıyı meşrulaştırmakta ve bu yapının devamını sağlamaktadır. Nefret söyleminin toplumda yer alan önyargılar, ayrımcılıklar ile ilintili olduğu düşünüldüğünde medyanın nefret söylemini yayan ve toplumda içselleştiren bir yapı olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Medya egemen olan gücün tarafında nefret söyleminin yaygınlaştırıcısı olarak görevini yerine getirmektedir. Medya ötekilerin sesine hiç kulak vermemekte ya da bir parça yer verse bile bu yoğun nefret söylemi bombardımanı altında etkisizleştirilmektedir. Örneğin, Kürt sorunu söz konusu olduğunda Türklerin büyük çoğunluğu devletin görüşünü savunmaktadır. Kürt sorunu konusunda bir adım atılacağı zaman medya bu konuda hangi şekilde düşünülmesi gerektiğini insanlara kabul ettirecek tarzda yoğun yayınlar yapmaktadır.

Medya aracılığıyla toplumsal dolaşıma sokulmuş nefret söylemlerinden bahsettiğimiz zaman, öncelikli olarak bireysel ve toplumsal alanda oluşmuş önyargılardan, ırkçılıktan, yabancı korkusundan, toplumun bir başka kesimini ötekileştirmekten, düşmanlıktan, cinsel ayrımcılıktan ve taraf tutmaktan bahsetmekteyiz. Medya kimi zaman nefret söyleminin toplumda yayılmasına zemin hazırlamakta, kimi zaman sorumlu davranarak hareketin önüne geçmektedir.

Medya olumsuz, alaycı ifadeler, küfür, hakaret, aşağılama, abartı taktiklerine başvurarak “öteki”leştirdiği ve “hedef” haline getirdiği grupları kamu güvenliğini tehdit edici “potansiyel risk ve tehdit saçan öcüler” gibi sunarak, toplumdaki “öteki” gruplara karşı beslenen önyargıları pekiştirir ve bu grupların kendilerini korumasız ve savunmasız hissetmelerine yol açar. Bu durum, bir yandan kişinin belirli bir gruba aidiyeti yüzünden küçük küçük düşürülmesi, aşağılanması, hedef gösterilmesi, diğer yandan, nefret söylemi üreten gruba güç ve özen atfetmesi açısından oldukça zararlıdır (İnceoğlu ve Çoban, 2014: 71).

Medya sunduğu çeşitli gruplarla ilgili kalıp yargılar ile önyargıların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu kalıp yargılar günlük hayatta birçok yerde karşımıza çıksa da bu yargıların medya aracılığı ile aktarılması bireylerde yargıların 'kesin' olarak doğru olduğu izlenimini yaratır. Böylelikle bireyler önyargı ile bu kalıplaşmış yargıları kolaylıkla benimserler. Medyanın buradaki görevi yargıların içselleştirilmesidir.

“Türkiye’de nefret söylemi ve nefret suçları en çok Kürtleri, Ermenileri ve LGBT bireyleri hedef almaktadır” (İnceoğlu ve Çoban, 2014: 74). Nefret söylemi bireylerin taşıdığı önyargılar, nefret ve ayrımcılık duyguları ile ortaya çıkıyor olsa da, dönemin politik atmosferi ve medyanın bu durumu topluma sunumu da nefret söyleminin ortaya çıkmasında oldukça etkilidir. Örneğin toplumda LGBT bireylerinin konu edildiği bir haber sonrasında, bu kişilere yönelik nefret söyleminin oluşması nefret söyleminin politik atmosfer ve medyanın olaya bakışı ile yakında ilgili olduğunu göstermektedir.

Günümüzde internet ve sosyal medya ortamlarının gündelik yaşamda giderek artan yeri nefret söyleminin hızlı bir şekilde yayılmasına, kolaylıkla yeniden üretilip dolaşıma sokulabildiği ve böylelikle etkisini arttırmasına neden olmaktadır.

Vardal (2015: 151), iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte beslenen ve güçlenen yeni medyanın günümüzde bir yandan kullanıcı içerikli ve kullanıcı yorumlarıyla desteklenen yapısıyla demokratik bir görünüm sergilemekte, diğer yandan ana akım medyanın internet üzerinden de yayın yapmasıyla geleneksel medyayla paralelleşen bir yapıya bürünmekte olduğunu söylemektedir. Yeni medyayı geleneksel medyadan farklı ve özgün kılan ise teknolojik altyapısından ziyade kullanıcı kaynaklı içerikleri ve etkileşime izin veren yapısıdır. Nefret söylemi ile mücadelede kullanılması gereken asıl özellik de bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Yeni medyada geleneksel medyanın aksine kullanıcılar haber içeriklerine ve başlıklarına eleştiriler yöneltmekle müdahale edebilmekte ya da diğer kullanıcılara farklı bir bakış açısı sunabilmektedir. Yeni medya aynı zamanda isteyen herkesin kolaylıkla nefret söylemi içeren yorumlar yapabildiği, hakaret edebildiği bir ortamdır. Dolayısıyla nefret söylemiyle mücadelede etkili bir araç olarak görülememektedir. Bu anlamda yapılması gereken toplumun nefret söylemine karşı eğitilmesi ve bilinçlendirilmesidir. Bu da ilköğretimden itibaren verilecek medya okuryazarlığı dersinin yanında aile, eğitim, din gibi farklı toplumsal kurumların toplumu nefret söylemi ve nefret suçları üzerine bilinçlendirmesi ile mümkün olacaktır.

Medyada nefret söyleminin izlenmesine ilişkin şu ana kadarki en etkin ve kapsamlı çalışma, 2009 yılından beri Uluslararası Hrant Dink Vakfı tarafından gerçekleştirilmektedir. “Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi” başlıklı bu çalışmada, ulusal ve yerel gazetelerde yer alan; doğrudan ya da dolaylı olarak nefret söylemi barındıran haber ve köşe yazıları arşivlenerek internet sitesinde teşhir edilmekte; analizler belli aralıklarla raporlar halinde kamuoyuyla paylaşılmaktadır. Nisan-Temmuz 2009 Haber Analizleri’nde Türkiye’de ulusal ölçekte yayınlanan tirajı en yüksek 30 gazetenin 24’ü 4 ay boyunca taramalar yapılarak analiz edilmiş ve bu gazetelerin tamamında nefret söylemi içerikli haber ve yazıların yer aldığı tespit edilmiştir. İncelenen dört aylık süreçte gazetelerde yer alan nefret söyleminin en çok etnik grupta Ermenileri, Kürtleri daha az biçimde Rumları, dini grupta ise genel olarak Hristiyanları ve ardından Yahudileri hedef aldığı gözlenmiştir. Haberlerin, köşe yazılarının söylemlerinde öne çıkan unsur tüm metne hakim olan biz ve onlar yöntemiyle hedeflenen grubun ötekileştirilmesidir. Çoğunlukla bir ırka ve dine gönderme yapan bizden bahsedilirken

sahiplik belirtir iyelik ekleri mutlaka kullanılmaktadır: Milletimiz, vatanımız, devletimiz, hükümetimiz, askerimiz, düşmanımız...¹⁵

Uluslararası Hrant Dink Vakfı'nın diğer raporlarına bakıldığında haberlerin yapıldığı dönem içindeki önemli gelişmelerin, önemli günlerin nefret söylemi türlerini değiştirdiği görülmektedir. Örneğin; Ağustos-Kasım 2009 Haber Analizleri'nde nefret söylemi içeren haberlerin ya da köşe yazılarının büyük çoğunluğu Kürtleri hedef almaktadır. Bu dönem hükümetin izlenen dönemde açıkladığı ve uygulamaya koyduğu başta "Kürt Açılımı" ardından "Demokratik Açılım" ve son olarak "Milli Birlik Projesi" adını alan politikaların bir yansımasıdır. Bir diğer örnek de Eylül-Aralık 2014 Haber Analizleri'nde Suriye'de yaşanan çatışmalar nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve büyük bir kısmı Türkiye'de ikamet eden Suriyeli mültecileri konu edinen haber ve köşe yazılarında ayırıcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylemlere yer verilmiştir¹⁶

3.5 Nefret Söylemi Konusunda Çözüm Önerileri ve Medyaya Düşenler

Nefret söylemi konusunda çözüm önerilerinden ilki, medyanın birey üzerinde oldukça fazla etkili olması nedeniyle, kullanılan dilin ayırıcı ifadelerden uzak, önyargıları desteklemeyen, ötekileştirici bir yapıdan uzak olması gerektiğidir. Toplumda yaratılan ayrımcılık yaygın olarak medya, aile, eğitim sistemi, iş yaşamı gibi kurumlarda toplumsal normlarla beslenir ve ayrımcılığın devamı sağlanır. Bir çocuk nefret kavramını önce ailesinden, daha sonra arkadaş çevresinden, öğretmeninden sonra da medyadan öğrenir. Nefret söyleminin toplumda yayılmasının önüne geçmek için atılması gereken ilk adım çocukların toplumun başka kesimlerine karşı takınılan tavır, düşünce ve davranışlar öğretilmiş olan önyargıları kabullenmesi konusunda önlemler almaktır. Bu anlamda kullanılan dilin ayırıcı ifadelerden uzak, önyargıları desteklemeyen ve ötekileştirici olmaması oldukça önem teşkil etmektedir.

Nefret söylemi konusunda çözülmesi gereken diğer sorun ifade özgürlüğünün sınırlarının çizilmesi gerektiğidir. Nefret söylemi ve buna bağlı olarak nefret suçu kavramlarının varlığı çok eski tarihlere dayanıyor olsa da bu kavramların literatüre yeni girmiş olması dolayısıyla üzerine yapılan çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Dolayısıyla hem nefret söylemine ortam yaratmadan hem de ifade özgürlüğünü kısıtlamadan hazırlanan kurallar, önlemler ve yapılacak akademik çalışmalarla belki de toplumun hiçbir kesimi güvenliğini tehdit edecek durumlarla karşılaşmayacak ve toplumda huzur sağlanabilecektir.

¹⁵ <https://nefretsoylemi.org/rapor/rapor1-Nisan-Temmuz-2009.pdf> (erişim tarihi: 11.05.2016).

¹⁶ <https://nefretsoylemi.org/rapor/rapor1-Nisan-Temmuz-2009.pdf> (erişim tarihi: 11.05.2016).

İnceoğlu ve Çoban (2014: 88)'a göre, sosyal medya ortamında nefret söylemi izleme ve raporlama merkezlerinin kurulması oldukça önemlidir. Bu konuda Ekşi Sözlük'ün nefret söylemi denetleme projesi örnek verilebilir. 19 Haziran 2011'den itibaren site şöyle bir duyuruya yer vermiştir: Nefret söylemi denetim grubu şu andan itibaren Ekşi Sözlük dahilinde yazılmış entry'leri denetlemek, bu entry'ler arasında nefret söylemi içerenleri tespit etmek ve söz konusu nefret söylemini yayından kaldırmak amacıyla yetkilendirilmiş ve aktif olarak çalışmaya başlamıştır. Nefret söyleminin izlenmesi ve raporlanması sorunun nerede olduğunu ve bu sorun karşısında ne gibi önlemler alınacağı açısından önemlidir.

Sosyal Değişim Derneği'nin yürüttüğü bir proje olan "Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl 10 Örnek" isimli çalışmada, nefret suçları ve nefret söylemi konusunda veri toplamanın ve bu bilgilerin kamuoyu ile paylaşılmasının bu tür suçlara karşı bir tepki verilmesi ve önlenmesi çabalarının en önemli unsurlarından birini oluşturduğu belirtilmektedir. Sorunla gerektiği şekilde yüzleşilebilmesi için yerel ve ulusal düzeyde yetkililerin ve kamuoyunun sorunun gerçek doğasını, boyutunu ve toplum açısından oluşturduğu tehditleri iyi bilmesi gerektiği belirtilen çalışmada toplanacak verilerin özellikle mağdur kesimler açısından şu yararların olabileceği belirtilir:

- Mağdur durumdaki gruplar ve toplulukların tetikte olmasını sağlar ve böylece güvenliklerini artırır.
- Mağdurların nefret suçlarını ilgili mercilere bildirme olasılığını artırır.
- Mağdur kesimlerin kendilerine yönelik saldırıları kamuoyuna ifşa etme fırsatı sunar.
- Mağdur kesimlerin, maruz kaldığı nefret suçları karşısında sessiz kalmasıyla topluma verilecek olan çaresizlik mesajı yerine, bu tür suçlara karşı mücadele edileceği mesajı verilir.
- Nefret suçlarının gerçekte yaygınlığı konusunda kamuoyunu bilgilendirir.
- Mağdur kesimlerin karşı karşıya olduğu nefret suçlarıyla baş edilebilme yollarının tartışılmasına olanak verir.
- Yasa koyucu ve hükümet yetkililerinin, bu tür suçlara karşı mücadele için gerekli eğitim ve mağdurlara destek gibi hizmetler için kararların alınmasında gerekli olan bilgileri edinmelerini sağlar.

2008 yılının sonundan itibaren geriye doğru 10 yıllık bir dönemi kapsayan ve 20 gazetenin internet sitelerinin taranmasına dayanan "Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl 10 Örnek" isimli bu çalışma, 2009 yılının 1 Mayıs - 31 Aralık tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışma çerçevesinde, medyanın nefret suçları konusundaki rolü üzerinden bir tarama yapılmıştır. Çalışma sonucunda nefret söylemi paylaşımının %47 etnik

kimlik, %21 dini inançlar, %13 ulusal kimlik, %5 siyasi görüşler, %5 statü, %5 cinsel yönelim, %3 cinsel kimlik, %1 bedensel engellik üzerine yapıldığı görülmüştür.¹⁷

Nefret söylemi izleme ve raporlama konusunda Hrant Dink Vakfı da gazeteler üzerinde incelemeler yaparak dört aylık periyotlarla bir rapor sunmaktadır. Bu raporlarda en çok toplumun hangi kesiminin nefret söylemine maruz kaldığı, hangi gazetelerin nefret söylemi daha çok kullandığı, nefret söyleminin daha çok köşe yazılarında mı yoksa haberlerde mi kullanıldığı gibi sonuçlara varılmaktadır. Nefret söylemlerini “Abartma/ Yükleme/ Çarpıtma”, “Küfür/ Hakaret/ Aşağılama”, “Düşmanlık/ Savaş Söylemi” ve “Doğal kimlik ögesini nefret aşağılama unsuru olarak kullanma/ Simgeleştirme” başlıkları altında inceleyen Hrant Dink Vakfı Nisan 2009’dan beri raporlarını yayınlamaktadır.

Medyanın birey ve toplum üzerinde oldukça fazla etkili olması nedeniyle nefret söylemi konusunda medyaya büyük görevler düşmektedir. Açık Toplum Vakfı’nın desteğiyle hazırlanan “Sivil Toplum Kuruluşları ve Aktivistler İçin Nefret Suçları ve Nefret Söylemi İzleme Rehberi” adlı çalışmada medya kurum ve mensuplarına yönelik bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Bunlar:

- Medya kurumunun yetkilileri ve gazeteciler, haberlerin dilinden seçilen konu başlıklarına, manşetlerden sayfa düzenine kadar, ırkçılığa, ayrımcılığa ve nefret söylemine izin vermemeli, bunun için gerekli altyapıyı oluşturmalıdır,
- Medyada çalışan herkesin özellikle ırkçılık, milliyetçilik, ayrımcılık, cinsiyetçilik, nefret suçları ve nefret söylemi gibi kavramlar konusunda bilgilendirilmesi gerekir; kuşkuya düştükleri ya da bilgiye gerek duydukları konularda konunun uzmanlarından destek almalıdır,
- Gazeteciler sonuç itibarıyla kurumun genel yayın politikası çerçevesinde mesleğini icra edebildiği için, basın organlarının ırkçılık, ayrımcılık, nefret söylemine karşı kurumsal bir politika belirlemesi zorunludur,
- Bu doğrultuda medya kurumunun sosyal sorumluluk anlayışına etik kurallar belirlemesi, bunların uygulanmasını sağlaması ve çalışanlarını meslek içi eğitimden geçirmesi gerekir,
- Gazeteci meslek örgütleri, gazetecilik ilkelerinin uygulanmasında daha fazla müdahil olmalıdır.

Çalışmamızın “Nefret Söyleminin Üretiminde Medyanın Rolü” bölümünde belirtildiği üzere, medyanın ticari ve örgütsel yapısı gereği medya metinleri medya sahiplerinin, ülkeyi yöneten seçkinlerin ya da reklam veren kurumların çıkarlarını temsil etmektedir. Bu durum nefret söylemi içermeyen yaygın bir medyanın olma olasılığını da imkansız hale getirmektedir. Bu noktada medya okurlarına da nefret söylemi konusunda büyük iş düşmektedir. Medya yazarlığı, medya okurlarını tanımlayan, medya mesajlarının doğru algılanması, eleştirel bir bakış açısıyla alınabilmesi, gerçeklik-kurgusal ayrımının yapılabilmesi, medyanın sunduğu dünyanın gerçeğin kendisi olmayabileceğinin anlaşılması,

¹⁷<https://nefretsoylemi.org/rapor/rapor1-Nisan-Temmuz-2009.pdf> (erişim tarihi: 11.05.2016).

medyanın yönlendirme ve yönetme fonksiyonlarının olduğunun farkına varılabilmesi, mesajı gönderenlerin kendi düşüncelerini empoze etme gayreti içinde olabileceklerinin değerlendirilmesi gibi farkındalıklara sahip olma yetisidir ¹⁸ Açık Toplum Vakfı'nın medya okurlarına yönelik tavsiyeleri ise şöyledir:

- Bir haberde kullanılan söylemi kendinize yönelik düşündüğünüzde rahatsızlık duyuyor ve bir önyargı seziyorsanız, büyük olasılıkla karşınızda bir nefret söylemi örneği bulunmaktadır.
- Bir haberde veya yazıda, kurbanın ya da mağdurun nefret suçu veya söylemine konu olmuş özelliğini ifade eden kelimeleri ("Kürt", "Ermeni", "Sapık", "Yahudi", "Travesti", "Eşcinsel", "Türbanlı", "Hain" vb.) çıkarıp yerine aynı nitelikleri anlatan başka kelimeleri ("Türk", "Müslüman", "Heteroseksüel", "Başı Açık", "Laik", "Kahraman" vb.) koyup yeniden okumak da işe yarayabilir.
- Gazetelerin özellikle internet sayfalarında yayımlanan yazıların altında okuyucular tarafından yorum yapılabilir. Bu olanak kullanılarak, nefret söylemi yapan yazılar protesto edilebilir. Aynı şekilde gazetelerin ilgili birimleri uyarılabilir ¹⁹

Gazetecilerin bu konuda dikkat etmesi gereken noktalar bakımından, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin hazırladığı "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi"nin "Gazetecinin Temel Görevleri ve İlkeleri" bölümünde şöyle demektedir:

"Gazeteci başta barış, demokrasi, insan hakları olmak üzere insanlığın evrensel değerlerini, çok sesliliği, farklılıklara saygıyı savunur. Milliyet, ırk, etnisite, cinsiyet, din, dil, sınıf ve felsefi inanç ayrımcılığı yapmadan tüm ulusların, tüm halkların ve tüm bireylerin haklarını ve saygınlığını tanır. İnsanlar, topluluklar ve uluslararası nefreti, düşmanlığı körükleyici yayından kaçınır. Bir ulusun, bir topluluğun ve bireylerin kültürel değerlerini ve inançlarını veya inançsızlığını doğrudan saldırı konusu yapamaz" ²⁰

Nefret söylemi genellikle toplumda azınlık durumunda olan gruplara yönelir. Bu tür grupların mağdur olmalarını engellemek için devletin nefret söylemine karşı ciddi bir mücadele yürütmesi beklenir. Hükümet Uluslararası sözleşmeler konusunda Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerini bütünüyle ve etkin bir şekilde yerine getirmelidir. Gerekliğinde bu konuda uluslararası işbirliğini arttırmalıdır. Bu doğrultuda;

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 12 No'lu Protokol onaylanmalıdır,
- Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'na toplu şikâyet başvurusu yolunu öngören beyanda bulunulmalıdır,
- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin bireysel şikâyet başvurusu yolunu öngören 14. maddesi ile ilgili beyanda bulunulmalıdır,

¹⁸ <http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/nedir.html> (erişim tarihi: 17.05.2016).

¹⁹ http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/nefret_suclari.pdf (erişim tarihi: 15.05.2016).

²⁰ <http://www.tgc.org.tr/bildirgeler/turkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html> (erişim tarihi: 15.05.2016).

- Eğitimde Ayrımcılığa Karşı UNESCO Sözleşmesi'ne taraf olunmalıdır,
- Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Şartı'na taraf olunmalıdır,
- Ulusal Azınlıkların Korunmasına Dair Çerçeve Sözleşme'ye taraf olunmalıdır,
- Bilgisayar Sistemleri Yoluyla Gerçekleştirilmiş Irkçı ve Yabancı Düşmanlığı İçeren Eylemlerin Suç Sayılmasıyla İlgili Siber Suçlara Dair Sözleşmeye Ek Protokol'e taraf olunmalıdır²¹

Yeni bir kavram olan ve içerisinde ayrımcılık, ötekileştirme gibi kavramları barındıran nefret söylemi, günümüzde artık ifade özgürlüğü anlamına gelmemektedir. Henüz ifade özgürlüğünü içselleştirememiş olan ülkemizde, bu kavramı ele almak ve mücadele konusu yapmak da kolay görünmemektedir. Yukarıda sıralanan maddelerde de görüldüğü gibi toplumda her bireye nefret söylemiyle mücadelede etkin rol düşmektedir. Nefret söylemi toplum içinde uzun yıllardır var olan bir kavram olmasına rağmen bu konuda yapılan çalışmalar oldukça kısıtlıdır. Ancak kavram zaman içinde mücadele için gerekenlerin yapılmasıyla etkisini en aza indirebilecek ve toplumda huzurun sağlanmasına yol açılacaktır.

²¹https://nefretsoylemi.org/rapor_aciklamalar.asp# (erişim tarihi: 17.05.2016).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BARIŞ GAZETECİLİĞİ BAĞLAMINDA ANKARA GARI SALDIRISI HABERLERİNİN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ

4.1 10 Ekim 2015 Günü Ankara Garında Yaşanan İntihar Saldırısı

10 Ekim 2015 günü Ankara’da gerçekleştirilmesi planlanan Emek, Barış, Demokrasi mitingi öncesinde, miting katılımcılarına yönelik olarak, resmi açıklamaya göre 102 kişinin hayatını kaybettiği, 500 den fazla kişinin de yaralandığı bir intihar saldırısı gerçekleşmiştir.

Türkiye tarihinin en büyük saldırısı olarak nitelendirilen saldırının hemen arkasından yaralıların ve hayatını kaybeden insanların fotoğrafları medya tarafından servis edilmiş, patlama anları anbean tüm haber sitelerinde dolaşıma açılırken yayınlanan videolarda bu görüntülerin rahatsız edici olabileceği ibaresine yer verilmemiştir. Saldırıyı herhangi bir terör örgütü üstlenmemiş olmasına rağmen, saldırıların hangi terör örgütü tarafından yapılmış olacağına dair kesinleşmemiş haberler dolaşmaya başlamış, gazetelerin bu konuyla ilgili kesin yargılar kullandığı gözlenmiştir.

Türkiye’de siyasiler saldırılar üzerinden birbirlerini suçlarken, süregelen süreçte saldırıların ve kayıpların kendisinden çok, liderlerin saldırılar hakkındaki söylemleri ve birbirleri ile girdikleri polemikler gazetelerde yoğun bir şekilde yer bulmuştur. Saldırı sonrasında saldırıların nedenlerine ve sonuçlarına yönelik haberlerin verilmesi yerine, çoğunlukla saldırılar üzerinden partilerin yaklaşan seçimle ilgili kendilerine pay çıkarma isteklerine yönelik haberlerin verilmesi terör saldırılarının normalleştirilmesine ve bir süre sonra gündemden düşmesine neden olmuştur. Haberlerin gündemden düşmesinin bir diğer nedeni ise her iki saldırının ardından da başlatılan soruşturmalarda savcılık tarafından dosyaya gizlilik kararı verilmesi ve basına yayın yasağı konmuş olmasıdır. Saldırıya basın yasağı uygulanmış olması beraberinde kamunun bilgi edinme hakkının engellenmesine neden olmuştur.

Bu gibi saldırılar toplumsal bölünmeye ve kırılmaya dolayısıyla siyasal, kültürel, sosyal, dini pek çok çatışmaya neden olabilmektedir. Söz konusu çatışmalar uzun vadede şiddete dönüşme potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle, çatışmaların olası sonuçlarının önüne geçmek adına birlik ve beraberlik mesajlarının verilmesi son derece önemlidir. Bu ve benzeri saldırılarda mağdurların mağduriyetlerinin gösterildiği fotoğraflara ve görüntülere yer verilmesi olayın ciddiyetinin kavranmasına yardımcı olsa da, saldırılara ilişkin görüntülerin özenli kullanılması hem saldırıların ve şiddetin normalleştirilmesini önlemek hem de halkı endişe ve paniğe sürüklememek açısından son derece önemlidir.

Bu gibi durumlarda öncelikle saldırının nedeni ve sonuçları ile ilgili ilişki kurulmalı, bu yapılırken acele genellemelerden ve kutuplaştırıcı söylemlerden kaçınılmalı, suçlu belirlenmeden kimse suçlu olarak itham edilmemelidir. Hayatını kaybedenlerin sayısı üzerinden haber üretmek yerine onların hayat öyküleriyle ilgili haberler üretilmeli, yaralananların durumu ile ilgili haber takibi yapılmalıdır. Bu noktada da devreye araştırmamızın bel kemiğini oluşturan “Barış Gazeteciliği” kavramı girmektedir.

4.2 Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı; 10 Ekim 2015 günü gerçekleştirilmesi planlanan Emek, Barış, Demokrasi mitingi öncesinde, miting katılımcılarına yönelik olarak gerçekleştirilen intihar saldırısının Türk basınındaki analizini yapmaktır. Haberlerin gazete sahipleri ya da yöneticilerinin sahip oldukları görüş doğrultusunda oluşturulup oluşturulmadığını incelemeyi hedefleyen çalışma, gazetelerin sahip olduğu ideoloji farklılığının gazete haberlerine nasıl yansıdığını gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır.

4.3 Araştırmanın Varsayımı ve Sınırlılıkları

Gazetelerin benimsedikleri siyasi görüş doğrultusunda 10 Ekim 2015 günü Ankara Garı’nda yaşanan intihar saldırısını kendi ideolojileri ile paralel bir şekilde söylem yoluyla yeniden şekillendirdiği çalışmamızın temel varsayımıdır.

Söylem analizi yapılacak metinler 11, 12, 13, 14 ve 15 Ekim 2015 tarihli Sabah, Star, Hürriyet, Zaman, Cumhuriyet ve Özgür Gündem gazetelerinin konuyla ilgili haberlerinden seçilmiştir. Beş günlük takvim analiz için yeterli sayıda ve içerikte haber sağlamıştır. Gazetelerin seçimi sırasında çalışmanın doğru sonuçlara ulaşması amacıyla farklı ideolojilere sahip, tirajı yüksek ve toplumun farklı kesimlerine hitap eden gazeteler seçilmiştir. Farklı ideolojilere sahip gazetelerin seçilmesindeki amaç gazetelerin benimsedikleri görüşe göre haber yaptıklarını ortaya koymaktır.

İncelenen haberler 11 Ekim 2015 – 15 Ekim 2015 tarihleri arasında yayınlanan haberlerdir. Araştırma kapsamında seçilen altı gazetenin de belirtilen tarihler arasında her gün olayı manşetine taşıdığı, diğer bir anlamla olaya önemle yaklaştığı dikkat çekmektedir.

Çalışma tarihsel ve kaynakasal olarak sınırlılık göstermektedir. Ulaşılabilecek olan sonuçlar belirtilen tarihler içerisindeki altı gazetenin haberleri bağlamında geçerlidir ancak bu sonuçlar genele de büyük ölçüde ışık tutacak, ilgili gazetelerin makro düzeyde nasıl söylemler tasarladıklarını ortaya çıkaracaktır.

4.4 Araştırmanın Yöntemi

Altı gazetenin karşılaştırılarak sonuca ulaşılacağı çalışmada yöntem olarak Teun A. Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi kullanılmıştır. Eleştirel söylem çözümlemesi, makro ve mikro olarak iki aşamalı bir inceleme sunmaktadır.

4.4.1 Teun A. Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Söylem kavramının çalışmanın ilk bölümünde de anlatıldığı üzere dil ve ideoloji ile çok yakın bir ilişkisi vardır. İnal (1996: 29) haberi toplumsal iktidarın kurulduğu söylemsel pratikler içinde ele almanın "medya", "etki", "iktidar", "dil" ve "ideoloji" sorunlarına yönelik kuramsal çabaların dışında anlaşılamayacağını söylemektedir.

Söylem ve iktidar ilişkileri arasında bağ kurma açısından verilecek örnekler arasında en önemlileri Van Dijk'ın çalışmalarıdır. Söylem içinde kurulan iktidar konumları elitler, kurumlar ve ayrıcalıklı gruplar olarak ortaya çıkmakta ve bu iktidar konumları politik, kültürel, sınıfsal, etnik, ırksal ve cinsiyete dayalı toplumsal tahakküm ilişkileriyle sonuçlanır. Bu noktada Van Dijk'ın söylemsel iktidar çözümlemesi bu iktidarın ideolojisini taşıyan söylem biçimlerini açığa çıkarmaya odaklanır (Sancar, 1997: 142). Van Dijk kendine has bir eleştirel söylem analizini oluşturmuş ve toplumda oluşan güç ve iktidar ilişkilerinin haber metinlerine yansımalarını eleştirel söylem çözümlemesi ile incelemiştir. Dijk, yaşadığı çevrede azınlık olan bütün toplumlara hassas bir şekilde yaklaşarak, azınlık ve göçmenlerin haber metinlerindeki olumsuz ve eşitsiz sunumlarını eleştirmiştir (İnal, 1996: 74).

Van Dijk, haberi bir tür olarak değil, bir söylem olarak ele almakta, haberin söyleminin toplumda var olan egemen söylemlerin bir ürünü olarak görmektedir. Ona göre, haber söylemi egemen söylemlerden yani güç/iktidar söylemlerinden bağımsız olarak düşünülemez. Van Dijk kitle iletişim araçlarının rolünü anlamak ve mesajlarını anlamlandırmak için medya metinlerinin yapılarına bakmak gerektiğini söylemektedir. Haberde kullanılan cümlelerin kısa ya da uzun, etken ya da edilgen olması gibi nedenlerle çözümlemeler yapan Van Dijk haberin ideolojiyle olan ayrılmaz bağına gözler önüne sermeye çalışmaktadır. İktidar söylem ile birlikte var olur ve yeniden üretilir, medya metinleri olmazsa iktidar da toplumda var olamaz.

İnal (1996: 26), haber üretimi ve haber metinleri üzerine yapılan çalışmaların oldukça eski bir tarihe dayanmasına rağmen haberi alımlama süreçleri ile ilişkilendiren söylem analizlerinin kültürel çalışmalar ile birlikte gelişmiş olduğunu ve 1970 ve 1980 sonrasında yaygınlık kazandığını söylemektedir. Post yapısalcı anlayış ile "işaret", "söylem" ve "özne" kavramlarının tanımlanma biçimlerinin eleştirel haber çözümlemelerine taşınması ise

1990'larda gerçekleşmiştir. Bu anlamda söylem analizi çözümlemesi yönteminin oldukça yeni olduğu söylenebilir. “Van Dijk, söylemin yalnızca biçim, anlam ve zihinsel süreç olarak ele alınamayacağını, sosyal etkileşimin sosyal etkileşimin karmaşık yapıları, hiyerarşik işleyişi ve bunların bağlam, toplum ve kültür içindeki işlevlerinin de üzerinde durulması gerektiğini belirtir” (Elpeze Ergeç, 2010: 19).

İktidarın söylem aracılığıyla toplum üzerinde etki sağlaması, söylemin toplumsal bir pratik olarak değerlendirilmesini de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda söylem kavramının, ideoloji ve toplumsal yapı arasında köprü görevi gördüğü söylenebilir. Haber metinlerin eleştirel söylem analizi yöntemi ile incelenmesi, söz konusu güç ilişkilerinin ortaya çıkarılmasını ve kamuoyunun söylem aracılığıyla nasıl yeniden üretildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Eleştirel söylem çözümlemesi dil içinde açığa vurulduğu haliyle hakimiyetin, ayrımcılığın, gücün ve denetimin açık olduğu kadar örtük yapısal ilişkilerini çözümlemeye çalışan bir söylem çözümlemesi yaklaşımıdır. Toplumsal eşitsizliklerin dil kullanımıyla nasıl ifade edildiğini işaret edildiğini, kurulduğunu ve meşrulaştırıldığını sorgulamayı amaçlar (Dursun, 2013: 81).

Eleştirel söylem çözümlemesi, sözlü ya da yazılı medya metinlerini incelemekle kalmaz, toplumların kültürel ve tarihsel geçmişleriyle söylem arasında bağ kurar. Bu nedenle de tarih ve ideoloji kavramlarıyla da yakından ilgilidir. Ona göre, iktidarın bu denli güçlü olmasının altında ırk, cinsiyet, din gibi farklılıklar yatmaktadır. Bu da eleştirel söylem çözümlemesinin medya metinleri üzerinde ırka, cinsiyete, dine dayalı incelemeler yapmasına neden olmuştur.

Haber metinlerinde alternatif açıklamalar, farklı görüş açıları her zaman bütünüyle dışlanmasa da, bu alternatif söylemlerin haberin anlatı yapısı içinde temsili yine sorunlu bir durumdur. Metin içinde alternatif veya karşıt açıklamalar çoğu kez inanılır bir konuma yerleşmekten çok egemen söylemlerin içinde eritilir. Böylece karşıt olabilecek açıklamalar, olayları çerçevlendirebilecek bir konuma ulaşamaz (İnal, 1996: 100).

Sözen (1999: 86)'e göre, söylem analizi keşif yoluyla bilgi elde etmeye yönelik bir analizdir. Keşfedilen şey ise bilgi hakkındaki bilgidir. Dilin incelenmesiyle bilginin yapılanmış anlamlarına ulaşmak amaçlanır. Söylemi anlaşılabilir kılan şey ise dilin fonksiyonlarıdır. Söylemler her zaman çok anlamlıdır. Analizin amacıysa bir etkileşim ve iletişim bağlamında anlam değişimlerini ortaya çıkarmaktır.

Söylem analizi bağlamında haber metinlerini önermeler üzerinden ele alan ve haber metinlerini incelerken, nitel ve nicel ölçütleri kendi analiz yönteminde birleştiren Van Dijk'ın (Mora, 2008: 18), söylem çözümlemesi makro ve mikro olmak üzere iki yapıya ayrılmaktadır.

Makro yapı “tematik” ve “şematik” olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir. Tematik analizde başlıklara, haber girişlerine ve fotoğraflara bakılmaktadır. Şematik analizde ise durum ve yorum bölümlerine yer verilmektedir. Durum bölümü kendi içinde olay örgüsü, ana olay, sonuç, ardalın ve bağlam bilgisi olarak ayrılmakta, yorum bölümü de kendi içinde haber kaynakları ve olay taraflarının değerlendirilmesi olarak ayrılmaktadır. Mikro yapıda ise cümle yapılarının aktif pasifliği ve basit ya da karmaşık olmasını içerecek sentaktik çözümleme, nedensel, işlevsel ve referansal ilişkiyi içeren bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve inandırıcı bilgiler, görgü tanıklarının ifadelerini içeren haber retorisi yer almaktadır (Özer, 2011: 85).

Makro yapısal unsurların ilk sırasında yer alan başlıklar metni özetlemekte ve haberin ana temasını göstermektedir. “Başlıklarda çoğu zaman enformasyon eksiltmesi, genelleme ve kurgulama yapılarak okuyucular ideolojik olarak yönlendirilebilmektedirler” (Öksüz, 2008: 169). Haber girişlerinde ana olay anlatılmakta ve vurgulanmak istenen noktalar ön plana çekilmektedir. Haber girişlerinin kullanılan haber başlığının genişletilmiş hali olduğu ve başlığı ayrıntılı olarak açıklama amacı taşıdığı söylenebilir. Ardalan ve bağlam bilgisi, meydana gelen olayın ardında yatan gelişme ve sebepler olarak değerlendirilir. Bir anlamda, olayın yaşanmasından önce gelişen ve olaya yön veren olaylardır. Makro yapı unsurlarından bir diğeri de haber kaynaklarıdır. Gazetenin birinci el haber kaynakları olan kendi muhabirleri haber kaynağı olarak gösterilebildiği gibi, üst düzey yetkililer de yaptığı açıklamalar bağlamında bu unsura dahil olabilmektedir. Fakat bu durum beraberinde iktidarın propagandası yapılma tehlikesini doğurmaktadır. Bir diğerk makro yapı unsuru, olay taraflarının değerlendirilmesi ise olayla ilgili tarafların düşünce ve duruşlarının değerlendirilmesidir.

Konu en belirgin biçimde haber başlığı ve başlangıç paragrafında yer alır. Söylemin anlamsal bütünlüğünü yansıtan haber başlıkları ve ilk paragraf, Van Dijk tarafından özel olarak değerlendirilmektedir. Bir olayda en önemli sunulan bilgi, gazetecinin zihinsel modelinde en önemli olandır. Tersine bir bilgi ya da inanca sahip olmayan okuyucu bu haber olayını gazetecinin gördüğü ve tanımladığı biçimde kabul edecektir (Mora, 2008: 19).

Mikro yapı unsurlarının ilki olan cümle çözümlerinde cümlelerin etken-edilgenliği, uzun-kısalığı, basit ya da karmaşık olması üzerinde durulmaktadır. Bu anlamda doğrudan anlatılmak istenen konularda kısa ve basit cümleler kullanılabilir. Bir diğerk mikro yapı unsuru olan kelime seçimleri haberlerde gazetelerin sahip olduğu ideolojinin önemli bir göstergesi olarak yer almaktadır. “Biz” ve “onlar” olarak nitelendirilen taraflardan biz iyi niteliklere sahip olarak betimlenirken “onlar” ötekileştirilir, kötü değerler yüklenir. Mikro yapı unsurlarından bir diğerk haberin nedensellik içinde kurulmasıdır. Mikro yapı unsurlarının sonuncusu olan retorik ise haberde üst düzey yöneticilerin kaynak gösterildiği,

haberde inandırıcılığı arttıran bir unsurdur. Olayla ilgili haberlere bakıldığında üst düzey yöneticilerin sözlerine yer verilerek kaynak gösterildiği birçok haber göze çarpmaktadır.

Toplumda ötekileştirilen ve mağdur olan insanlar çoğu zaman medyada seslerini duyuramamaktadır. Bu anlamda haber metinlerini inceleyen söylem analizinde anlatılanlar kadar anlatılmayanlar da önem taşıdığını söylemek yanlış olmaz.

4.5 Barış Gazeteciliği Bağlamında Ankara Garı Saldırısı Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Çalışma, Van Dijk'ın önerdiği söylem çözümlemesinin makro ve mikro yapı analizleri ile sırasıyla Sabah, Star, Hürriyet, Zaman, Cumhuriyet, Özgür Gündem gazetelerinin olayla ilgili haberleri üzerinde incelenecektir. Bu inceleme yoluyla araştırma sorularına yanıt niteliğinde sonuçların elde edileceği varsayılmaktadır.

4.5.1 Sabah Gazetesi

Sabah Gazetesi araştırmanın sınırlılığı kapsamındaki 11 Ekim-15 Ekim tarihlerindeki beş günlük süreçte olayla ilgili haberlere yoğun bir şekilde yer vererek, olaya göstermiş olduğu önemi gözler önüne sermiştir.

Sabah Gazetesi 11 Ekim'de manşetini "Türkiye'ye Tuzak" şeklinde kurarak saldırının Türkiye'nin geneline yönelik olduğunu vurgulamıştır (EK 1). Haber başlığında enformasyon eksiltimi ve genelleme yapan gazete haber spotunu "PKK elebaşısı Murat Karayılan'ın "ülkeyi kana bularız" tehdidinden 13 gün sonra Türkiye, tarihinin en büyük terör katliamıyla sarsıldı" olarak tasarlamıştır. Saldırının öncesi Karayılan'ın tehdidini kanıt göstererek olayın faili olarak PKK'yı işaret eden gazete, spotunda "7 Haziran seçimleri öncesi Diyarbakır'da, seçim sonrası da Suruç'ta tezgahlanan kanlı senaryo, 1 Kasım seçimleri öncesinde başkent Ankara'da sahneye kondu" ifadesiyle saldırının önceden planlanan ve seçimlerde oy toplama amacıyla gerçekleştirilen bir saldırı olduğunu okurlarına aktarmıştır. Kullanılan bu cümlenin çözümlemesine bakıldığında "tezgahlanan kanlı senaryonun sahneye konması" ifadesi dikkat çekmekte, haberde abartılı sıfat kullanımıyla yanlı bir söylem kurulduğu gözlemlenmektedir. Haberde ardaan bilgisi olarak Suruç'ta yaşanan saldırı örnek gösterilirken, haber kaynağı olarak gazetenin kendi muhabiri, birinci el haber kaynağı olarak kullanılmıştır. Haberde kullanılan fotoğrafa bakıldığında ise haber anlatısında oluşturulmaya çalışılan temayı destekler nitelikte görsel malzemelerin kullanıldığı görülmüştür.

Sabah gazetesinin yine 11 Ekim tarihli "İstikrara suikast" başlıklı haber spotunda "İstikrarı hedef alan saldırı korku ve panik havası yaratıp ekonomide de kriz algısını yayma amaçlı" ifadesi kullanılmış ve yaşanan olayın istikrarı ve ülkenin ekonomisini hedef aldığı

belirtilmiştir (EK 2). Haberde “ekonomide yaşanan iyimserlik” ve “101 ayın rekoru” ifadeleri, hükümete yakın bir ideolojik anlayışı gösterirken, “doların 3 liranın altına inmesi”, “borsanın 80 bine dayanması” ifadeleri ile inandırıcı bilgiler vererek haberin inandırıcılığı sağlanmaya çalışılmıştır.

12 Ekim günü “Saldırının amacı seçimi yaptırmamak” başlıklı haberinde, Ak Parti Ankara milletvekili Vedat Bilgin’in sözlerine yer veren Sabah gazetesi saldırı amacının 1 Kasım seçimlerini engellemek olduğuna dikkat çekmiştir. Haberin “saldırı Türkiye’ye”, “İktidarı hedeflediler” cümlelerinden de anlaşılacağı üzere haberde genellemeye dayalı kısa cümleler kullanılmış ve inandırıcılığı arttırmak için üst düzey bir yetkili kaynak gösterilmiştir.

13 Ekim’de “Bir isme çok yaklaşıldı” başlıklı ilk sayfa haberinde gazete Başbakan Davutoğlu’nun sözlerine yer vermiştir (EK 3). “Şakalaşıp oy istediler” alt başlığı kullanılan haberde HDP’lilerin birbirleriyle şakalaşarak oy istedikleri belirtilmiş, seçimlerin yaklaşıyor olması neden gösterilerek, HDP’lilerin oy toplama arzusu taşıdıkları ve saldırı nedeniyle üzgün olmadıklarını vurgulanmıştır. Haberin doğrudan hükümet yetkililerinin açıklamalarına dayanılarak oluşturulması ister istemez iktidarın propaganda yapma tehlikesini de beraberinde getirmektedir.

Yine 13 Ekim tarihli bir başka haberinde Sabah gazetesi “Demirtaş’a büyük tepki” başlığıyla verdiği haberinde saldırıda hayatını kaybeden Ahmet Katurlu’nun oğlunun, babasının cenaze töreninde tabuta PKK flaması serilmek istenmesi üzerine “benim babam onlar yüzünden öldü” ifadesini kullandığını belirtmiştir (EK 4). Olay mağdurlarının da saldırının PKK yüzünden gerçekleştiğine inandığını belirten gazetenin bu haberi olayın faili olarak PKK’yı görme eğilimini meşrulaştırmakta ve haber kaynağı olarak olay nedeniyle mağdur olan bir vatandaşın sözlerine yer verilerek haberin inandırıcılığını arttırmaktadır. Haberde kullanılan fotoğraf ise haber anlatısında oluşturulmaya çalışılan düşüncüyü destekler niteliktedir.

Sabah gazetesi 14 Ekim tarihli manşetinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın olayla ilgili sözlerini manşetine taşımış “Saldırının Hedefi Milletin Tamamı” yargısını kullanmıştır (EK 5). Haberde haber aktörü olarak Cumhurbaşkanı’nın seçilmesi ve saldırının milletin tamamına yönelik olduğunun genellenmesi ile okuyucuyu etkilemek ve olayın inandırıcılığını arttırmak amaçlanmıştır. Haberde “biz” ifadesinin sıkça kullanımı dikkat çekmektedir. Haber metninde iyi değerler biz nitelenmesiyle sunulurken kötü değerler onlar olarak adlandırılan ötekine yüklenmektedir. Bu anlamda haberde kullanılan kelime seçimleri ve haber kaynağı bakımından haberde yanlı ve ideolojik bir üretimin kendini göstermektedir.

Gazetenin 14 Ekim tarihli “Teröre inat teşvike devam” başlıklı bir başka haberinin sporunda “Hükümet ülkeyi kaosa sokmaya çalışan teröre inat ekonomik istikrarını korumak için teşvikleri genişletti” yargısını kullanmıştır. Olaya taraflı yaklaşan gazetenin bu haberinde halihazırda ekonomik bir istikrarın oluşu ve saldırının bu istikrarı bozma ve ülkeyi kaosa sokmaya yönelik yapıldığını belirtilmektedir. Haber kaynağı olarak kendi muhabirinin sözlerine yer veren gazetenin özellikle “hükümet seçim beyannamesinde verdiği sözleri yaşama geçirmeye devam ediyor” cümlesiyle hükümete yönelik olumlu algısı ortaya çıkarılmış ve hükümet söylemi yeniden üretilmiştir.

15 Ekim günü Sabah gazetesi Başbakan Ahmet Davutoğlu’nun “DAEŞ ve PKK’nın şer ittifakı” sözlerini manşetine taşımıştır (EK 6). Ankara saldırısında hem DAEŞ hem de PKK’nın etkin rol oynama ihtimalinin yüksek olduğu belirtilen haberde gazete haber kaynağı olarak yine üst düzey bir hükümet yetkilisinin sözlerine yer verilmiş, kamuoyunu yönlendirici bir dil kullanılarak, hükümet söylemi aynen aktarılarak yeniden üretilmiştir.

Yine 15 Ekim tarihli ve “Bomba tweetlerini atanlar PKK’lı çıktı” başlıklı haberinde gazete, Ankara saldırısı öncesi “Bomba patlayacak” tweetini atan iki şüphelinin gözaltına alındığını söyleyen gazete, şüphelilerden birinin 7 Haziran’da HDP’den aday aday olduğunu belirtmiştir. Şüphelilerin HDP’li olduğu vurgulanan haberde Diyarbakır ve Suruç patlamalarında da yine PKK’nın izi olduğu ardaalan ve bağlam bilgisi olarak kullanmıştır.

Görüldüğü üzere Sabah Gazetesi 10 Ekim 2015 Günü Ankara Garı’nda yaşanan intihar saldırı sonrasında beş gün boyunca yaptığı habercilikte Hükümet yanlısı bir bakış açısını benimsemiş ve makro düzeyde olayın faili olarak PKK’yı, seçim tarihinin yaklaşması ve oylarını arttırma amacıyla da HDP’yi suçlayan bir yayın politikasını tercih etmiştir. Gerek seçilen haber aktörleri (Recep Tayyip Erdoğan ve Ahmet Davutoğlu), gerek ön plana çıkarılan başlıklar, gerekse durumu tanımlayan ifadelerde, haberin nedensellik içinde kurulması bağlamında “saldırının millete ve devletin istikrarına yönelik” olduğunu vurgulayan gazete, saldırıya yönelik ideolojik bir bakış açısıyla haberlerini oluşturmuştur. Beş gün boyunca haberi manşetine taşıyan gazete aynı zamanda konuya önem verdiğini göstermiş ve kamuoyunu yönlendirici bir dil kullanarak, hükümet söylemini aynen aktararak yeniden üretilmiştir. Sabah gazetesinin olayla ilgili haber metinlerinde egemen olan güç/iktidar ilişkilerinin söylem yoluyla temsil edilmesi, haber oluşum sürecinde egemen ideolojilerin ön planı çıkarılıp vurgulandığı tezimizi de doğrulamaktadır.

4.5.2 Star Gazetesi

Star gazetesi tıpkı Sabah gazetesi gibi saldırıyı beş gün de manşetine taşımış, bu şekilde olaya verdiği önemi göstermiştir.

11 Ekim tarihli haberinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "Amaç milleti birbirine düşürmek" sözlerini sürmanşetten duyuran gazete haber spotunu şu şekilde kurmuştur: "Erdoğan Ankara'daki hain terör saldırısının Türkiye'nin birliğini ve kardeşliğini hedef aldığını söyledi". Burada saldırının amacını genelleyen bir dil kullanılmış ve hükümet söylemi yeniden üretilmiştir (EK 7).

11 Ekim tarihli bir başka haberinde gazete "Seçim ayarlı bomba" başlıklı haberinin alt başlıklarını da şu şekilde atmıştır: "HDP'ye can suyu bombası mı?", "PKK'yı kurtarma hamlesi" HDP'nin oylarının düşüşe geçmesinin ve yaklaşan seçimlerin neden olarak gösterildiği haber nedensellik içinde kurulmuştur (EK 8). Haberde hükümetin saldırının seçim odaklı olduğu düşüncesini meşrulaştırıcı bir dil kullanılmış ve hükümet söylemi yeniden üretilmiştir.

Yine 11 Ekim tarihli bir diğer haberinde gazete "Seçim ayarlı terör vahşeti" başlığı kullanılmış ve haberin devamında "Diyarbakır'da 7 Haziran seçimi öncesi HDP'ye barajı aştıran kanlı tezgah, 1 Kasım'a 21 gün kala tekrarlandı" yargısı kullanılmıştır. Haberde 7 Haziran'da Diyarbakır'da gerçekleşen terör saldırısı sonrası yapılan seçimlerde HDP'nin barajı aşması ve 1 Kasım seçimlerinin de yaklaşıyor olması ile HDP'nin oylarını yükseltme amacıyla bu saldırıdan nemalandığı iddia edilmiştir. Gazetenin Sabah Gazetesi'nin de kullandığı "kanlı tezgah" yargısını kullanması, iki gazetenin de benzer ideolojilere sahip olduğunu kanıtlar niteliktedir. Haberde yine Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözlerine yer verilmiştir.

11 Ekim tarihli bir başka haberde ise gazete "Polise saldırdılar" başlığıyla saldırıyı protesto etmek için toplanan kalabalığın taşkınlık çıkardığını, polise araçlarına taş ve sopalarla zarar verdiğini ve polis memurlarını darp etmeye çalıştığını iddia etmiştir.

Star gazete 12 Ekim tarihli "Dertleri terör değil" başlıklı haberinde, haber spotu olarak şu ifadeye yer vermiştir: "Türkiye katliam için yas tutarken oy taciri Demirtaş'ın, hayırcı Bahçeli'nin, halkı grev kararıyla bir kez daha mağdur eden STK'ların asıl dertlerinin ölümler değil terörden nemalanma olduğu ortaya çıktı" (EK 9). Demirtaş için "oy taciri" ve "terörden nemalanma" yargılarının kullanılması yine gazetenin saldırının seçim odaklı gerçekleştiği yaklaşımını meşrulaştırmaya yöneliktir.

12 Ekim tarihli bir başka haberde ise "Yüzsüz Demirtaş ağlayarak oy istedi" yargısını manşetine taşıyan gazete "Acıdan rant devşirmek için katliamın olduğu yerde kameralar

karşısına geçip ağlayarak HDP'ye oy isteyen Demirtaş'ın kameralar kapandıktan sonra gülerek poz vermesi iki yüzlülüğünü ortaya koydu" haber girişini kullanmıştır (EK 10). Saldırıya seçim odaklı yaklaşan gazete, yine terör olaylarını bahane ederek oy isteyen, "kameralara oynayan" bir Demirtaş portresi çizmektedir. Haberde haber anlatısında oluşturulmaya çalışılan temayı destekler nitelikte görsel malzemelerin kullanıldığı görülmektedir.

Gazete 13 Ekim tarihli üçüncü gün de saldırıyla ilgili haberleri manşetten tartışmaya devam etmiş, bu defa "Kanlı Dizayn" sözleriyle haberini oluşturmuştur (EK 11). Gazete haber girişini "PKK, DAESH, DHKP-C Suriye'deki paslaşmayı kendilerine engel oluşturan Türkiye'ye taşıdı" şeklinde kurmuştur. Üç örgütün gizli ittifak yaptığını, Esad ve paralel örgütün de bu ittifakı desteklediği belirten gazete bu örgütlerin amaçlarının HDP'nin oylarını yükseltip Türkiye'yi zayıflatmak, devletin istikrarını bozmak olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca gazete paralel örgüt ve terör medyasının da ittifaka dahil olduğunu belirtmiştir. Gazete bu haberinde bir teröristin hem DEASH hem de PKK'da yer aldığını, iki farklı kimliği yayınlamakla kanıtlanma yoluna gitmiştir.

Star gazetesi 14 Ekim tarihinde yine saldırıyı manşetine çıkarmakta ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözlerine yer vermektedir. Erdoğan'ın "Tarih kimin ne yaptığını kaydediyor" yargısı manşete taşınmıştır (EK 12). Bu süreçte en iyi sınavı milletin verdiğine dikkat çekilmekte, genelleme ile değerlendirilme yapılmaktadır.

Gazetenin aynı günkü bir başka haberinde ise "Pişkin HDP'den yapmacık özür" haberi dikkat çekmektedir. Haberin spotu şu şekilde yer almıştır: "Her fırsatta devleti suçlayan HDP ve başkentteki saldırıda hayatını kaybedenlerin sayısını ısrarla yüksek göstermeye çalışan HDP amacına ulaşamayınca çareyi özür dilemekte buldu". Haberde kullanılan "pişkin" ve "yapmacık" kelimeleri gazetenin Demirtaş'ı ve HDP ile ilgili olumsuz düşüncelerini yansıtmaktadır. Haberde kamuoyunu yönlendirici bir dil kullanılmıştır.

15 Ekimdeki manşetinde Başbakan Davutoğlu'nun "PKK-DAESH bağı var" sözlerini kullanan ve Sabah gazetesiyle benzer bir manşete imza atan gazete, haberinde Suriye'de DAESH, PYD ve Esad'ın muhaliflere karşı anlaşıklarını ve seçim öncesi aynı ittifakın Türkiye'ye karşı da kurulduğunu iddia etmektedir. Aynı gün bir diğer haberinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözlerine yer veren gazete "PKK'yı parlatmak için kırk takla atıyorlar" başlıklı haberinde Erdoğan'ın "Türkiye'nin önünü başka türlü kesemeyeceklerini düşünenler son bir gayretle terör kartını ortaya sürdüler" cümlesine yer vermiştir.

Star gazetesi Cumhurbaşkanı ve Başbakanı haber aktörü olarak kullanarak kamuoyu oluşturma amaçlı bir habercilik yapmış ve iktidar söylemini yeniden üretmiştir. Gazete,

konuya dönük haberlerini hem makro, hem de mikro düzeyde ideolojik bir bakış açısıyla temellendirmiş, olaya taraflı yaklaşmıştır. Gazetenin, saldırının iktidarın istikrarına yönelik olduğunu ve diğer partilerin saldırıdan seçimde oylarını arttırma amaçlı nemalandıklarını iddia etmesi, gazetenin ideolojisinin hükümetin ideolojisi ile örtüştüğünü açık bir şekilde göstermektedir. Saldırıyı yaklaşan seçimler nedeniyle kurgulanan ve belli bir amaca hizmet eden bir senaryo olarak yorumlayan gazete haberlerinde hükümet yanlısı bir dil kullanmıştır. Star gazetesinin olayla ilgili haber metinlerinde de tıpkı Sabah gazetesinde olduğu gibi egemen ideolojiler ön plana çıkarılıp vurgulanmıştır. İdeoloji kavramının medya ile ilişkisi bağlamında medya siyasal iktidara haber kaynağı ve maddi açıdan, siyasal iktidar da faaliyetlerinin duyurulması bakımından medyaya ihtiyaç duymaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise aralarında oluşan bu diyalektik ilişkinin asıl amaçları dışına çıkmaması ve çıkar ilişkisine dönüşmemesidir.

4.5.3 Hürriyet Gazetesi

Hürriyet Gazetesi 10 Ekim 2015 günü Ankara Garı'nda yaşanan intihar saldırısını araştırma kapsamındaki beş günde manşetine taşımış, olaya ilgisini göstermiştir.

11 Ekim günü “Kalbimize Bomba” manşetiyle çıkan gazete, haberin spotunu şu sözlerle kurmuştur: “Kamuoyu derin infial yaratan olayın arkasında kim varsa bulunmasını bekliyor” (EK 13). Haberin devamında saldırının failiyle ilgili yorumsuz ifadeler kullanan gazete, saldırı “terör saldırısı” olarak genellemiş ve hiçbir örgüte karşı suçlayıcı bir yargı kullanılmamış, saldırıya yönelik nesnel duruşunu göstermiştir. Haber kaynağı olarak CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu, Cumhurbaşkanı Erdoğan, İç İşleri Bakanı Altınok gibi üst düzey yetkililerin yaptığı açıklamalara yer verilmiş, gazete saldırıya herhangi bir cepheden bakmadığını göstermiştir.

12 Ekim tarihinde “Polis IŞİD izi sürüyor” başlığını kullanan gazete, aranan IŞİD örgütü üyelerinin ailelerinden DNA örnekleri alındığını belirtmiş, haberin devamında ise “İki canlı bombanın eylem yapacağı istihbaratına rağmen saldırının önlenememesini tartışılıyor” yargısına yer vermiştir. (EK 14). Gazete, haberinde yine öznel yargılardan kaçmış fakat haberin devamındaki yargısıyla konuya hükümet cephesinden bakmadığını göstermiştir.

Hürriyet Gazetesi 12 Ekim tarihli bir başka haber başlığını ise “Failleri bulun” olarak tasarlamış, iş dünyasından pek çok ismin saldırıyı lanetleyip faillerin bir an önce bulunması gerektiğini belirten sözlerini haberine taşımıştır. Gazete bu haberde haber kaynağı olarak iş dünyasından isimlere yer vermiş ve haberiyle yine suçlama yoluna girmeden faillerin bulunmasına yönelik çağrıda bulunmuştur.

Gazete yine 12 Ekim tarihli bir başka haber başlığını HDP Genel Başkanı Demirtaş'ın sözlerine yer vererek şu şekilde oluşturmuştur: “İntikam ve kinle hareket etmeyeceğiz”. Haberde Demirtaş'ın “Ankara'nın göbeğinde kuş uçsa haberi olan devlet bu katliamı önleyemedi” sözlerine yer verilerek, hükümetin olayla ilgili zafiyeti olduğu düşüncesini pekiştirmiş, polisin göstericilere gazla müdahalede bulunduğunu da belirterek, hafiften hükümetle mesafeli duruşuna devam etmiştir.

13 Ekim tarihli haber başlığı “Kimsesiz büyüdü on binler uğurladı” olan gazete haber spotunu şu şekilde oluşturmuştur: “Ankara'daki barış mitingindeki patlamanın en küçük kurbanı 9 yaşındaki Veysel Atılğan için öğretmeninin yazdığı mektup herkesi duygulandırdı” (EK 15). Gazete olayda haberde olay mağdurlarının hayat öykülerine yer vermiş, yine tarafsız bir duruş sergilemiştir.

Gazete 13 tarihli bir başka haberinde Başbakan Davutoğlu'nun sözlerine yer vermiş ve başlığını “Eyleme yönelik veri yoksa tutuklayamazsınız” şeklinde kurmuştur. Haberde Davutoğlu'nun “İstihbarat eksiği yok” sözüne de yer vererek ve haber kaynağı olarak Başbakan'ı göstererek zafiyet suçlamaları konusunda tek taraflı bir yönlendirmeyi benimsemediğini göstermiştir.

14 Ekim günü olayı yine manşetinden duyuran gazete, “Bir aileden 18 cenaze” başlıklı haberinde yine olay mağdurlarının hikayelerine yer vermiştir (EK 16). Haberin devamında başkentte protestoculara gazla müdahale edildiği aktarılmıştır. Haberde kullanılan fotoğraflara bakıldığında haber anlatısında oluşturulmaya çalışılan temayı destekler nitelikte görsel malzemelerin kullanıldığı, polisin gaz sıkma eylemi gözler önüne serilmiştir.

14 Ekim tarihli bir başka haberinde CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu'nun sözlerine yer vererek “İki canlı bomba listede varsa daha büyük bir felaket” sözleriyle başlığını oluşturmuştur. Haberde saldırıyı gerçekleştiren canlı bombaların daha önce arananlar listesinde olmasının hükümetin bu konuyla ilgili sorumlu olduğunu, Türkiye'yi yöneten, bürokratları atayan, istihbarat bilgilerini alanın hükümet olduğunu gerekçesiyle açıklamıştır.

15 Ekim günü saldırıya yönelik haberleri manşetten değil, ilk sayfadan küçük haber olarak vermeyi tercih eden Hürriyet saldırıyla ilgili soruşturmaya yayın yasağı geldiğini yine tarafsız bir dille aktarmıştır.

Yine 15 Ekim günü bir başka haberinde ise Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sözlerine yer vererek başlığını şöyle oluşturmuştur: “DAEŞ'in öldürdüğü insan da PKK'nın öldürdüğü insan değil mi?” Haberin spotu yine Erdoğan'ın sözleriyle şu şekilde devam etmiştir: “Olaylardan devleti ve şahsımı sorumlu tutanlar doğrudan terör örgütleriyle aynı safta yer

aldıklarını bilmelidir”. Haberde Erdoğan’ın polise kavun yedirdiğini gösteren fotoğrafı da kullanılmıştır.

Gazetenin 10 Ekim günü Ankara Garı’nda yaşanan saldırıyla ilgili haberlerine bakıldığında, olaya çok müdahil olmayan, olay taraflarına suçlayıcı yaklaşmayan daha çok barıştan yana bir tutum sergileyen bir yaklaşım görülmektedir. Gerek olay mağdurlarının hikayelerine yer vermesi gerekse siyasilerin sözlerini dengeli bir şekilde aktarması gazetenin haberdeki denge unsurunu göz önünde tuttuğunu, tek taraflı bir yönlendirmeyi ya da ideolojik aktarımı benimsemediğini göstermektedir. Gazete konuya ilişkin örtük bir söylemi benimsemiş ve doğrudan fark edilebilen bir ideolojik tavır geliştirmemiştir. Gazete olayı haberleştirirken genellikle yorumlayıcı ifadeler kullanmaktan kaçınmış ve daha tarafsız bir tutumu benimsemiştir. Hürriyet gazetesinin bu dengeli haber anlayışında gazetenin bağlı olduğu Doğan Medya Grubu’nun medya dışında enerji, sanayi, finans, turizm alanlarında da birçok yatırımının bulunması, dolayısıyla da hükümet söylemlerine belli bir noktaya kadar eleştirel yaklaştığı söylenebilmektedir. Bu durum, basının toplumun önceliklerine göre değil, kendi iç dinamiklerine göre hareket etmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum medya kapitalist ekonomik ve siyasi yapılanma içinde yer alması ve haber üretim sürecinde medya sahiplerinin ve gazetecilerin sahip olduğu ideolojilerin haberin söylemine direkt etki etmesi ile ilişkilidir.

4.5.4 Zaman Gazetesi

Zaman gazetesi de saldırı ile ilgili çok yayın yapmış ve konuya dönük hükümeti eleştiren tavrını haberlerinin hemen hemen tümüne yansıtmıştır. Son dönemde, gazete sahiplerinin hükümet ile olan yakın ilişkisinin bozulması gazetenin hükümete karşı eleştirel bir duruş benimsediği gözlenmektedir.

Zaman gazetesi 11 Ekim günü “Başkente göz göre göre katliam” haberini manşetine taşımış, haber spotunu ise şöyle oluşturmuştur: “Zamanı günler öncesinden belli olan barış mitingi için başkente gelenler onlarca mobesinin bulunduğu bir yerde canlı bombanın hedefi oldu (EK 17). Seçime az bir süre kala istihbarat ve güvenlik açığı sebebiyle yaşanan kanlı saldırıda 95 kişi hayatını kaybetti”. “Göz göre göre” ve “istihbarat ve güvenlik açığı” ifadeleriyle devletin saldırıdaki ihmali vurgulanmış, hükümete dönük negatif bir söylem haberde dikkat çekmektedir.

Yine 11 Ekim günü gazete muhalefetin saldırıyla ilgili “Muhalefet istihbarat zafiyetine dikkat çekti” başlıklı haberinde Davutoğlu, Kılıçdaroğlu, Demirtaş ve Bahçeli’nin sözlerine yer verilmiş, olayda zafiyet olduğu yeniden vurgulanmıştır.

12 Ekim günü manşetini “Kahreden şüpheler” şeklinde oluşturan gazete, daha önce yaşanan Diyarbakır ve Suruç saldırılarının yerinde saydığını belirterek ve olayda yine hükümetin ihmalkarlığını vurgulamıştır (EK 18). Yine 12 Ekim tarihli bir başka haberinde Türk Tabipler Birliği Merkez Konseyi Başkanı Bayazıt İlhan’ın açıklamalarına yer veren gazete, başlığını “İhmal yoksa bu kadar insan nasıl öldü” olarak tasarlamış ve konuyla ilgili inandırıcılığı arttırmak ve iddiayı pekiştirmek için üst düzey bir yetkilinin sözlerine yer vermiştir.

12 Ekim tarihli bir başka haberinde gazete başlığını “Ankara katliamında bir skandal daha” şeklinde oluşturmuştur. Haberin spotu ise şu şekildedir: “102 kişinin öldüğü katliama ilişkin büyük skandal ortaya çıktı. Yüz algoritmasında şüphelilerin kimliğini bulan, kısa sürede birçok suçluyu tespit eden sistem, yolsuzluk soruşturmasından sonra kapatıldı. İki bombacı yüzlerle kilometrelik yolda hiçbir engellemeden Ankara’ya ulaştı”. Haberde daha önce hükümete yönelik yolsuzluk soruşturması nedeniyle yüz tanıma sisteminin kapatıldığı ve bu nedenle terör şüphelilerinin tespit edilemediği belirtilmiş, hükümete karşı söylem üretilmiştir.

Gazete 13 Ekim tarihli gazete manşetini “Yine karartma” şeklinde tasarlamıştır (EK 19). Haber spotunda “Avukatların ve medyanın sorgulamasını engelleyen benzer kararlar ‘soruşturmaların üstü örtülmek mi isteniyor’ endişesine yol açtı” ifadesiyle saldırının soruşturulmasıyla ilgili getirilen medya yasağını eleştirmiştir.

Ayrıca gazete sendikaların olayla ilgili tepkisini de dile getirmiş haberi “sorumlular hesap verene kadar susmayacağız” başlığıyla vermiştir.

Zaman 14 Ekim tarihinde saldırıyı yine manşetine taşımıştır. “Zafiyetin İtirafı” başlığıyla konuya ilişkin hükümete yönelik olumsuz bakış açısını bu manşetle açıkça ortaya sermiştir (EK 20). O dönem Başbakan olan Ahmet Davutoğlu’nun “Bombacıların listesi elimizde ama eyleme dönüştürmedikçe tutuklayamazsınız” sözü üzerine, gazete olayda ihmalkarlık olduğunu iddia etmiştir. Gazete yine 14 Ekim tarihli bir başka haberinde HDP Genel Başkanı Demirtaş’ın sözlerine yer vererek “İktidarları için öldürüyorlar bu bir Türk Kürt savaşı değil” başlığının altında hükümeti eleştirmiştir. MHP Grup Başkan Vekili Oktay Vural’ın sözlerine yer veren bir başka haberinde “Gazeteciler makul şüpheli canlı bombalar makbul mü?” başlığı altında ve konuyla ilgili bir başka haberinde CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu’nun sözlerine yer vererek “İki canlı bomba da elinizdeki listede var mıydı?” başlığı altında Başbakan Davutoğlu’nun sözlerini eleştirmiş, hükümete olan eleştirel tavrını sürdürmüştür.

15 Ekim tarihli haberinde hükümetin saldırıda zafiyeti olduğunu destekler bir haberde gazete “Oğlumu polise bildirdim serbest bıraktılar” başlığıyla haberini oluşturmuştur. Saldırıyı gerçekleştiren iki canlı bombadan biri olan Ömer Deniz Dünder’in babasının açıklamalarına yer veren gazete babanın “İfadesi alındıktan sonra oğlum serbest bırakıldı” cümlesiyle hükümetin ihmalkarlığını pekiştiren olumsuz söylemine devam etmiştir.

Zaman gazetesi konuya ilişkin bilgilendirme yaparken aynı zamanda taraflı davranmış ve okurlarını ideolojisi doğrultusunda yönlendirmiştir. Haberlerini saldırıda hükümetin ihmalkarlığı olduğu yönünde oluşturan gazetenin hükümete yönelik ideolojik tavrı saldırı haberlerinin çerçevesinde belirleyici olmuştur. Haberde denge unsurunu göz ardı etmiş, hükümet karşıtı aktörlerin konuyla ilgili demeçlerine yer vererek yönlendirici bir dil tercih etmiştir. Gazetenin hükümeti karşı bir ideolojik tavır sergilemesi son dönemde hükümetle arasında olan bir takım anlaşmazlıklardan kaynaklanmaktadır. Bu noktada yine basının kendi iç dinamiklerine göre hareket ettiği, toplumun önceliklerini görmezden geldiği söylenebilir.

4.5.5 Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi de saldırıda hükümetin ihmalkarlığı olduğu düşüncesiyle yaklaşan ve hükümete dönük negatif bir söyleme sahip olan yayın kuruluşlarından biridir. Gazete inceleme dahilindeki beş gün de haberi manşetine taşımış, olayla ilgili çok yayın yapmış ve hükümete yönelik eleştirel tavrını haberlerinin hemen hemen tümüne yansıtmıştır.

11 Ekim günü manşete “Barış için yastayız” başlığıyla çıkan Cumhuriyet, üst başlıkta kullandığı “Erdoğan’ın başkanlık ihtirasıyla yarattığı şiddet ortamı ülkeyi kan gölüne çevirdi” olumsuz yorumsal ifadesi dikkat çekmektedir (EK 21). Haberinde saldırının hükümetin mecliste 400 vekile sahip olmayı amaçladığı, dolayısıyla da yaklaşan seçimlerde oy kazanma amacıyla saldırıyı gerçekleştirildiği iddia edilmektedir. Haberin devamında ise “Polis, tepki gösteren halkın ve yaralıların üzerine biber gazı sıktı” ifadesi kullanılarak, ideolojik bir sunum tercih edilmiştir.

11 Ekim tarihli bir başka haberini ise “İstihbaratçılar yine uyudu” başlığıyla kurgulayan gazete haber spotunda “Başkentin göbeğine kadar elini konunu sallayarak gelen iki canlı bomba katliam yaptı, Emniyet ve MİT yine saldırıyı önleyemedi. Haber girişinde ise “Cumhuriyet tarihinin en büyük katliamlarından biri olarak tarihe geçen Ankara’daki terör saldırısı ‘devletin gözü önünde’ yaşandı ancak hiçbir önlem alınmadı ifadesi kullanılmıştır. Haberde Eski Mit Müsteşar yardımcısının sözlerine de yer verilerek haberin inandırıcılığının arttırıldığı haberde, hükümeti eleştirmiş ve hükümet karşıtı bir söylemi destekleyen bir haber çerçevesi kurmuştur.

Cumhuriyet gazetesi ikinci gün de saldırıyı manşetine taşımış “Bomba patladı polisler izledi” başlığı ile haberini oluşturmuştur (EK 22): Haberinin spotunda “Canlı bomba saldırısının olduğu yerde en az yirmi sivil polisin görevli olduğu ve kalabalığı uzaktan izlemekle yetindikleri ortaya çıktı” yargısını kullanmıştır. Haber başlığından da anlaşılacağı üzere gazete konuyla ilgili kullandığı olumsuz-yorumsal ifadelerle hükümeti ve polisi eleştirmiştir.

12 Ekim günkü bir başka haberinde gazete “5 ilde gözaltına alınan IŞİD’cilere kelepçe yok” başlığını kullanmıştır. Birçok şehirde IŞİD üyesi olduğu edilen kişileri gözaltına alınan polisin bu kişilere kelepçe takılmadığının altını çizen gazete, hükümetin IŞİD’e karşı olumsuz bir yaklaşımı olmadığını belirlemiştir. 12 Ekim tarihli saldırıyla ilgili diğer haberinde ise gazete “Katliam protestolarına sert müdahale” başlığının altında, “polis göstericileri yaka paça gözaltına aldı”, “Polis toma, gaz bombası ve plastik mermilerle müdahale etti” ifadeleri kullanılarak haberde ideolojik bir söylem benimsenmiştir.

13 Ekim günü olayla ilgili haberini “Türkiye karanfillerini toprağa verdi” başlığıyla tasarlayan gazete spotunda şu ifadeye yer vermiştir: “Cenazelerde kurbanların aileleri ve yakınları Erdoğan ve hükümet karşıtı sloganlar attı. Bakanlar protesto edildi”. Aynı gün bir başka haberinde Orhan Pamuk’un sözlerine yer veren gazete haberinde “Sorumlu Erdoğan” başlığından da anlaşılacağı üzere olayla ilgili Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı suçlayıcı ifadeler kullanmıştır. Cumhuriyet Gazetesi aynı gün “Yurtta protesto ve yas” başlıklı bir başka haberinde ise saldırının yurt genelinde protesto edildiğini belirtmiş, haberde öğrencilere sert müdahale edildiğini ve 15 kişinin gözaltına alındığını vurgulamıştır.

Gazete 14 Ekimde Finlandiyalı gazetecinin Erdoğan’a “Diktatör müsünüz” sorusunu manşetine taşımıştır (EK 23). Gazete haber başlığından da anlaşılacağı üzere örtük bir ifadeyle hükümete yönelik negatif bir söylem kullanmıştır. Aynı gün “Barışa Barikat” başlıklı haberinde ise meslek örgütlerince gerçekleştirilen yürüyüşe ‘Dönemin hassasiyeti’ gerekçesiyle izin verilmediğini belirtmiş ve kullanılan başlıkta barış mitingi ismiyle düzenlenen miting için barışa engel olduğu, enformasyon eksiltimi yapılarak vurgulanmıştır.

Gazete 15 Ekim’de “Besle kargayı” ifadesini manşete taşımış, haberin üst başlığında ise “IŞİD Türkiye’de örgütlenirken devlet görmezden geldi AKP hükümeti yolunu açtı” cümlesi kullanıldığı görülmektedir (EK 24). Haberinin spotu ise şu şekildedir: “AKP’nin Suriye’de koz olarak kullanmak istediği örgüt, Türkiye’de korkunun adı oldu”. Haberde, Ankara saldırısı IŞİD tarafından gerçekleştirildiği için hükümetin de bu saldırıda bir payı olduğu vurgulanmaya çalışılmış, IŞİD Türkiye’de örgütlenirken devletin ona yardım ettiği ve

büyümesinin yolunu açtığı iddia edilmiştir. Cumhuriyet aynı gün “İntihar bombacılarını emniyet tanıyormuş”, başlıklı haberinde ise saldırıyı gerçekleştirenlerden Ömer Deniz Dünder’in babasının oğlunu emniyete bildirdiğini ama serbest bırakıldığını iddia etmiştir.

Cumhuriyet gazetesi olay ile ilgili hükümete yönelik olumsuz bir bakış açısıyla haberlerini kurgulamış ve Hükümete karşı ideolojik tavrı saldırı haberlerinin çerçevesinde belirleyici olmuştur. Gazete, başlıklarından spotlarına, haber girişlerinden seçilen haber aktörlerine varıncaya değin ideolojik bir sunum yapmış, ana olay sunumunda yanlı bir dil tercih etmiştir. Cumhuriyet haberde denge unsurunu göz ardı etmiş, saldırıyla ilgili haberlerinin hemen hemen hepsinde hükümeti suçlayan ve güvenlik zafiyetinin açık olduğunu iddia eden söylemlerde bulunmuştur. Konuya taraflı yaklaşan gazete durumu kendi ideolojisi yönünde çerçevelemiş, yanlı ve yönlendirici bir dili tercih etmiştir. Söylem kavramının ideoloji ve dil kavramlarıyla ayrılmaz bir ilişkisinin olması ve kavramın haber üretim sürecinde önemli bir rol oynaması, Cumhuriyet Gazetesinin kendi ideolojisi doğrultusunda söylemini oluşturmasına, haberin nasıl bir ideolojiye dolayısıyla da söyleme sahip olmasının belirlenmesine neden olmaktadır.

4.5.6 Özgür Gündem Gazetesi

Özgür Gündem gazetesi de saldırıyla ilgili çok yayın yapmış ve konuya dönük olumsuz tavrını haberlerinin hemen hemen tümüne yansıtmıştır. Hükümete karşı eleştirel bir yaklaşım benimseyen, daha çok solcu, Kürt vatandaşların takip ettiği Özgür Gündem gazetesi olayla ilgili haberleri beş gün boyunca manşetten vermiş ve başlıklarında sert bir dille hükümeti eleştirmiştir.

Gazete 11 Ekim günü “Yüreğimizi yaktın sarayını yıkacağız” haberini manşetine taşımış, “Kanlı saldırının baş sorumlusu olan saray, kendi iktidarı için tüm demokrasi ve barış güçlerine karşı milli ve yerli bir katliama imza attı” spotu ile sarayın yani Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın saldırının sorumlusu olduğunu ifade etmiştir (EK 25). Haberin devamında hükümete yönelik negatif söylemini sürdürmüştür: “İnsan parçalarını Ankara’nın meydanlarına savuran Saray’ın vahşeti...”. Gazete yine aynı gün “Öfke patlaması” başlıklı haberinde son derece ideolojik ve yönlendirici bir dil kullanarak polis ile ilgili suçlamalarda bulunmuş ve “Polis birçok yerde halka saldırdı”, “Polis yaralıları saldırdı” ifadelerini kullanmıştır.

Özgür Gündem Gazetesi 12 Ekim tarihinde yine manşetten verdiği “Katil Erdoğan” haberinin spotunda “Ankara’yı barış eylemcilerinin kanıyla kızıla boyayan saray ve AKP katledilenleri ve onların yoldaşlarını suçlarken halk faili açıkladı” ifadesini kullanmıştır (EK

26). Oldukça abartılı bir dil kullanan Gazete, yaşanan terör olayından Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı suçlu tutarken, bir grup kişinin protestoda dile getirdiği cümleyi de genelleyerek habercilik ad altında tek taraflı bir sunum gerçekleştirmiştir.

13 Ekim günü gazete yine olayı manşetine taşımıştır. Haberde “AKP ve Erdoğan'ın Ankara'da yapılan barış mitinginde katlettiği...” ifadesi dikkat çekmektedir. Aynı gün bir başka haberinde saldırıyı protesto etmek için gösteri yapan halka polis saldırıldığını ve üç yaşındaki çocuğun başından vurularak “katledildiğini” söyleyen gazete yine kullandığı kelimelerle ideolojisini ve hükümete yönelik olumsuz tavrını belli etmiştir.

Araştırmanın dördüncü gününde de olayla ilgili haberini manşetine taşıdığı gözlenen gazete “Devlet Biliyordu” manşetli haberinde devletin saldırıdan haberdar olduğunu ve yönlendirdiğini söylemektedir (EK 27). Gazete, “Katliam serbest anma yasak” başlıklı haberinde ise saldırıyı protesto etmek isteyen halka polis saldırmasının katliamın üstlenildiği anlamına geldiğini bir haberden çok yorum şeklinde tasarlamış, “AKP polisi yas halindeki halka saldırmaktan imtina etmedi” ifadesi ile hükümete yönelik negatif söylemini devam ettirmiştir.

15 Ekim tarihli haberinde gazete yine hükümete yönelik eleştirel tavrını korumuş ve “Failler net DAİŞ ve saray” manşetini atarak ideolojik tavrını gösteren haberler üretmeye devam etmiştir (EK 28). Haberin devamında “Ankara katliamının sorumlusu Erdoğan, devletin gözetiminde katliamın yapıldığı olay mahalline gitti” yargısıyla Erdoğan'ın saldırıdan sorumlu olmasının altı çizilmektedir. Aynı gün bir başka haberinde gazete “Bombacıya hukuk eşbaşkana kelepçe” başlığıyla öne çıkmaktadır. Haberin devamında “Ortağı DAİŞ bombacılarını hukuk gereği tutuklamadıklarını söyleyen Davutoğlu hükümeti, iki ayda, 17 belediye eşbaşkanını tutukladı” diyerek hükümetin IŞİD'İ kayırıp, tutuklamadıklarını savunmuştur.

Bu süreçte Özgür Gündem Gazetesi ideolojik dil kullanımında son derece cüretkar davranmış, hatta haberciliğin “asgari” prensiplerini, “tamamen” devre dışı bırakmıştır. Saldırının failini “Katil Erdoğan” kelimeleriyle tanımlayan Gazete, son derece ideolojik bir dil tercih etmiştir. Özgür Gündem, konuya ilişkin bilgilendirme yaparken aynı zamanda taraflı davranmış ve okurlarını ideolojisi doğrultusunda yönlendirmiş. Gazete konuyla ilgili haber aktörü olarak HDP Genel Başkanı Demirtaş'ı seçmiş ve doğruluğu tartışmalı şu sözlere yer vermiştir. “Failler net DAİŞ ve saray”, “Mafyalaşmış devletin işi”, “Bizden çok IŞİD'i koruyorlar”. Böylelikle gazete, haberdeki denge unsuruna dikkat etmemiş ve tek taraflı bir sunum gerçekleştirmiştir. Gazetenin haber metinlerine de yansıyan hükümete yönelik bu tavrı

medyanın kendi yapısı ve çıkarları nedeniyle haberlerin farklı boyutlarını öne çıkarabildiğini, bazı boyutlarını ise görmezden gelebildiği tezimizi doğrulamaktadır.

4.6 Bulguların Değerlendirilmesi

Çalışmada 10 Ekim 2015 tarihinde Ankara Garı'nda gerçekleşen intihar saldırısı sonrası 11-15 Ekim tarihli Sabah, Star, Hürriyet, Zaman, Cumhuriyet ve Özgür Gündem gazetelerinin olayla ilgili haberleri eleştirel söylem çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışma sonucunda gazetelerin olaya ilgiyle yaklaştığı, konuyla ilgili birçok haber yaptığı ve altı gazetenin de hemen hemen her gün olayı manşetine taşıdığı görülmektedir.

Olayı, araştırma kapsamındaki beş gün de manşetine taşıyan ve hükümet yanlısı bakış açısı benimseyen Sabah ve Star Gazetelerinin olayla ilgili haberlerinde hükümet söylemini aynen aktararak yeniden ürettikleri görülmektedir. Her iki gazete de benzer haber başlıkları kullanarak haberlerinde aynı haber aktörlerinin sözlerine yer vererek, olaya yönelik ideolojik bir bakış açısıyla haberlerini oluşturmuşlardır. Gazeteler, saldırının sebebini yaklaşımakta olan seçime ve partilerin seçimde oylarını artırma amacına bağlamaktadır. Sabah ve Star Gazetelerinin olayla ilgili haberlerinde, Cumhuriyet tarihinin en büyük terör saldırısı olan Ankara Garı saldırısı basın ve siyaset arasındaki karşılıklı etkileşim sonucunda değişik boyutlarıyla ve farklı görüş açılarıyla yeterince incelenmeden siyasal iktidarın söylemi doğrultusunda kamuoyu maniple edilmeye çalışılmıştır.

Hürriyet Gazetesi olay sonrası dört gün olayı manşetine taşımış, beşinci gün ise ilk sayfadan küçük bir haber olarak vermeyi tercih etmiştir. Gazete olaya müdahil olmadan ve olay taraflarına suçlayıcı yaklaşmadan genellikle olay mağdurlarının hikayelerine haberlerinde yer vererek yorumlayıcı ifadelerden uzak durmuştur. Gazetede konu ile ilgili yer alan haberlerin ekonomi politik yaklaşım doğrultusunda siyasal iktidarın söylemine paralel olarak şekillendiği görülmektedir. Bu da basının toplumun önceliklerine göre değil, kendi iç dinamiklerine göre hareket etmesi ve medyanın kapitalist ekonomik ve siyasi yapılanma içinde yer almasına bağlı olarak haber üretim sürecinde medya sahiplerinin ve gazetecilerin sahip olduğu ideolojilerin haberin söylemine yansımaları olarak açıklanmaktadır.

Zaman, Cumhuriyet ve Özgür Gündem Gazeteleri olayla ilgili haberlerinde hükümetin ihmalkarlığı üzerinde durmuş, gazetelerin hükümete yönelik ideolojik tavrı saldırı haberlerinin oluşumunda belirleyici olmuştur. Bu üç gazete de hükümete yönelik negatif söyleme sahip olan yayın kuruluşlarıdır. Dolayısıyla bu gazeteler, gazete sahiplerinin ve çalışanlarının sahip olduğu ideolojinin haber metinlerine nasıl yansıdığı konusunda önemli örnekleri teşkil etmektedirler. Bu gazeteler, haberde denge unsurunu göz ardı ederek ve

yoğunlukla hükümete eleştirel yaklaşan aktörlerin konuyla ilgili demeçlerine yer vererek yönlendirici bir dil oluşturmayı tercih etmişlerdir. İdeolojileri farklı olan bu üç gazete, olayı yorumlama ve haberleri ele alış bakımından benzerdirler. Her üç gazete de olaya oldukça fazla önem vermiş, haberi beş gün de manşetine taşımış, polisin göstericilere olan müdahalesini ve hükümetin güvenlik zafiyetini eleştirmişlerdir. Burada Özgür Gündem gazetesinin diğer iki gazeteye göre hükümete yönelik daha sert bir dil kullandığını söylemek yanlış olmaz. Bunun nedeni ise olay mağdurlarının birçoğunun gazetenin ideolojisine yakın olması olarak gösterilebilir.

Araştırma kapsamındaki altı gazetenin olay sonra incelenen beş günlük süre zarfındaki haberlerinde nefret söylemlerine yer verdiği gözlenmiştir. Star gazetesinin haberlerinde nefret söylemine birçok kez yer verildiği görülmüştür. Nefret söylemini sıklıkla kullanan gazetelerin başında Star ve Özgür Gündem gazetesi gelmektedir. Star gazetesinin kullandığı nefret söylemlerine şu şekilde örnek verilebilir: “Polise saldırdılar” (11 Ekim), “Yüzsüz Demirtaş ağlayarak oy istedi” (12 Ekim), “Pişkin HDP’den yapmacık özür” (14 Ekim). Özgür Gündem gazetesinin ise kullandığı nefret söylem örnekleri şu şekildedir: “Katil Erdoğan” (12 Ekim), “AKP polisi yas halindeki halka saldırmaktan imtina etmedi” (14 Ekim), “Yüreğimizi yaktın sarayını yıkacağız” (11 Ekim).

Araştırma kapsamında incelenen altı gazetenin olayla ilgili haberlerine barış gazeteciliği çerçevesinden bakılacak olursa, gazeteler saldırının arka planını kendi ideolojileri doğrultusunda açıklamıştır, rakip partilerin hepsinin görüşlerini dile getirmek yerine kendi ideolojisine yakın olan siyasetçilerin sözlerine yer vermiştir, çatışmanın çözümü, gelişmesi, barışı koruma ve barışı sağlama konusunda yalnızca Hürriyet ve Cumhuriyet gazeteleri bazı haberlerinde barıştan yana tavır almıştır, ölü ve yaralı sayısını vererek olayın önemini anlatmaya çalışmışlardır, Hürriyet gazetesi saldırıda mağdur olan insanların hikayelerini ve saldırı sonrası yaşanan zorlukları haberlerine yansıtmıştır, biz ve öteki arasındaki ayırım gazetelerde oldukça fazla dikkat çekmektedir, tüm tarafların acı, korku ve dertlerini vermek yerine kendi ideolojileri doğrultusunda belli tarafların sorunlarına yer vermişlerdir, insanların başına gelenleri tasvir etmek için, katliam, soykırım, trajedi gibi sözcüklerin kullanılmaması gerekirken katliam sözcüğü çok kez kullanmıştır, saldırgan, canı, vahşi gibi kelimeler kullanılmaması gerekirken bu tarz kışkırtıcı kelimeler özellikle Star ve Özgür Gündem gazetelerinde sıkça kullanılmıştır, görüş ya da iddia kanıtlanmış bir doğru gibi gösterilmemeliyken saldırıyı gerçekleştiren örgütlerin isimleri kesinleşmeden basın tarafından servis edilmiştir.

Özetle, gerek seçilen haber başlıkları, gerek ön plana çıkarılan kelimeler, gerek haber kaynakları gerekse haberin nedensellik içinde kurulması bakımından gazeteler kendi ideolojileri doğrultusunda haberlerini oluşturmaktadırlar. İletişim çalışmalarının başlangıcından itibaren eleştirel yaklaşımların sorunsallaştırdığı bir konu olan İdeoloji-Medya ilişkisi medya çalışanlarının fikir ve düşünce üretme sürecinde etkili olan bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan hükümetin ideolojisine yakın olan Sabah ve Star gazeteleri iktidarın söylemini yeniden üretmekte, sektörel anlamda hükümete ihtiyaç duyan Hürriyet gazetesi haberde denge unsurunu sağlayarak yorumlayıcı yargılardan uzak durmakta, Zaman, Cumhuriyet ve Özgür Gündem Gazeteleri hükümete eleştirel yaklaşan bir ideolojiyle hükümeti eleştiren ve bolca yorum içeren haber metinlerini oluşturmuşlardır.

Nefret söyleminin sıkça kullanıldığı gazete haberlerinde ise barış gazeteciliğinin hayata geçirilmesi adına daha çok yol kat edilmesi, araştırmalar, incelemeler yapılması bunların aynı zamanda uygulamaya konulması gerektiği gözlenmiştir.

SONUÇ

İletişim teknolojilerinin hızlı bir şekilde gelişimi ile kitle iletişim araçları gün geçtikçe daha geniş kitlelere en kolay yoldan ulaşabilmekte, kitleleri etkileyebilmekte ve yapmış oldukları haberlerle kamuoyu oluşum sürecinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle kitle iletişim teknolojilerinin toplumdaki önemi yadsınamayacak kadar fazladır. Mc Luhan'ın küresel köy kavramında bahsetmiş olduğu, küçük bir köy haline gelen dünyada kitle iletişim araçları kitlelerin ne yiyip içtiklerinden ne giydiklerine, ne konuştuklarına kadar tüm yaşam tarzlarını etkileme gücüne sahip olmuştur.

Basın, ortaya çıkışından itibaren siyasetçiler tarafından her zaman ilgi görmüş, siyasi iktidarın ele geçirilmesinde ve devamının sağlanmasında kullanılacak bir araç olarak görülmüştür. Basın ve siyaset arasındaki ilişki çıkar ilişkisine dönüştüğü zaman ise toplumda demokrasi kavramının yok olmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle basın ve siyaset arasındaki ilişki oldukça hassas, sonucunda halkın bilgi edinme hakkına zarar verebilecek ve kamuoyunun doğru bir şekilde oluşumunu engelleyecek tehlikeli bir ilişkidir. Öyle ki bir ülkenin ne kadar demokratik olduğu basın ve siyaset arasındaki ilişkinin niteliğine bağlıdır.

Haberler ideolojilerin gizlenmiş olduğu metinlerdir. Bu anlamda ideolojiyi okumanın mesajın görünmeyen yüzünün okunması anlamına geldiğini söylemek mümkündür. İdeoloji söylem yoluyla medya metinleri içerisine gizlenerek kitlelere sunulmaktadır. Söylem kavramı şüphesiz haber üretim sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Medya ve kültür endüstrileri kapitalist ekonomik ve siyasi yapı içinde yer almaktadırlar. Bu bağlamda haber üretim sürecinde, bu medya ve kültür endüstrisi sahiplerinin ve medya çalışanlarının sahip olduğu ideolojiler, haberin nasıl bir ideolojiye ve söyleme sahip olacağını belirlemektedirler. Medya kuruluşlarının birer ticari yapılanma olduğu ve bu nedenle temelde kar etmek ve karı arttırmak için çalıştıkları düşünüldüğünde, medyanın ekonomi politiğinin haber üretim sürecinde haber söylemini yeniden yapılandığı söylenebilir.

Siyaset ve basının birbiriyle olan ilişkisi bağlamında haberlerin sunumu medyanın siyasi duruşuna göre yapılmaktadır. Haber sunumlarında ideoloji devreye girmekte bu yüzden de gazeteler birbirinden farklı gerçeklik tasarımları yapabilmektedir. Özellikle gazetelerin sahiplik yapısı ve ideoloji farklılıkları gazeteleri farklı tanımlamalara itmektedir.

Bu çalışmada, ideoloji ve medya etkileşiminin sonucu olarak basın söyleminin siyasal iktidar doğrultusunda şekillenebildiği ya da siyasal iktidara karşı olabildiği tezi doğrultusunda Sabah, Star, Hürriyet, Zaman, Cumhuriyet ve Özgür Gündem gazetelerinin 15 Ekim günü Ankara Garı'nda yaşanan intihar saldırısı konusundaki söylemleri araştırılmıştır.

İdeoloji, söylem, medya, nefret söylemi ve barış gazeteciliği kavramlarından yola çıkarak medya içeriklerinin inceleyen araştırma kapsamında olayla ilgili 11, 12, 13, 14 ve 15 Ekim tarihli haberler incelenmiş ve gazetelerin birbirinden farklı gerçeklik tasarladıkları görülmüştür.

Araştırma sonucunda hükümetin ideolojisine yakın olan Sabah ve Star gazetelerinde konuyla ilgi yer alan haberlerin siyasal iktidarın söylemine paralel olarak şekillendiği, iktidarın söyleminin yeniden üretildiği gözlemlenmiştir. Ticari anlamda hükümete bağımlı olan Hürriyet gazetesinin haberde denge unsurunu sağlayarak yorumlayıcı yargılardan uzak durduğu, Zaman, Cumhuriyet ve Özgür Gündem Gazetelerinin hükümete eleştirel yaklaşan bir ideolojiyle hükümeti eleştiren ve bolca yorum içeren haber metinlerini oluşturduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Cumhuriyet tarihinin en büyük terör saldırısı olan Ankara Garı saldırısı değişik boyutlarıyla ve farklı görüş açılarıyla yeterince incelenmeden gerek siyasal iktidarın söylemi doğrultusunda gerekse siyasal iktidarı eleştiren ve suçlayan söylemler doğrultusunda kamuoyu oluşum süreci etki altına alınmaya çalışılmıştır. Bu durum, basın toplumun önceliklerine göre değil kendi iç dinamiklerine göre hareket etmesinden kaynaklanmaktadır. Oysa medya ve ideoloji arasındaki ilişki kamuoyunun sağlıklı oluşabilmesinde oldukça önemli bir etkidir. Bu bakımdan basın ve siyaset arasındaki etkileşimin demokrasinin işleyişi bakımından büyük önem teşkil ettiği söylenebilmektedir.

Çalışma sonunda Star ve Özgür Gündem gazetelerinin nefret söylemlerine haberlerinde sıkça yer verdiği, iki gazetenin de kendi ideolojileri doğrultusunda siyasal nefret söylemleri kullandıkları görülmüştür. Yaşanan saldırıda birçok insanın hayatını kaybetmesi sonrası gazetecilerin, siyasilerin saldırı hakkındaki söylemleri ve suçlamaları haberlerde kayıpların kendisinden ziyade daha çok ön planda olmuştur. Saldırı sonrası saldırının nedenlerine ve sonuçlarına yönelik haberlerin verilmesi yerine, saldırılar üzerinde parti bazlı olumsuz yorumlar yapılması terör saldırılarının normalleşmesi ve bir süre sonra gündemden düşmesi nedeniyle oldukça önem taşımaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen haberlere bakıldığında gazetelerin barış gazeteciliğini hayata geçirme konusunda başarısız olduğu görülmüştür. Bu anlamda nefret söylemi içermeyen, parti söylemlerine eşit yaklaşma eğiliminde olan ve barış yanlısı haberlere öncelik veren yalnızca Hürriyet gazetesi olmuştur.

Barış gazeteciliği medyada dolayısıyla da toplumda ötekileştirmeyi, ayrımcılığı önleyici rol üstlenmekte daha çok birleştirici, yapıcı ve sorunları çözme odaklı genel geçer gazeteciliğe alternatif olabilecek bir gazetecilik şeklidir. Bu gibi saldırıların toplumda

bölünmeye ve kırılmaya dolayısıyla da siyasal, kültürel, sosyal, dini birçok ayrışmaya neden olduğu düşünüldüğünde gazetelere çatışmaların sonuçlarının önüne geçmek adına büyük görev düşmektedir. Bu gibi durumlarda öncelikle saldırının nedeni ve sonuçları ile ilgili ilişki kurulmalı, bu yapılırken de genellemelerden ve kutuplaştırıcı söylemlerden uzak durulmalıdır. Suçlu belirlenmeden kimse suçlu olarak ithaf edilmemelidir. Hayatını kaybedenlerin sayısı üzerinden haber üretmek yerine onların hayat öyküleriyle ilgili haberler üretilmelidir. Bu noktada barış gazeteciliğine daha fazla önem verilmeli, üzerine araştırmalar yapılmalı ve medya çalışmalarının bu konuya daha fazla önem vermesi gerekmektedir.

Gazetecinin görevinin yalnızca olayları olduğu gibi aktarmak olmadığını aynı zamanda toplumda medya aracılığıyla sesini duyuramayan insanların da yanında olması gerektiğine değinen barış gazeteciliği çerçevesinde gazete haberlerinde sıkça olay mağdurlarının mağduriyetine ve hikayelerine yer verildiği görülmektedir. Fakat gazeteler barış gazeteciliğinin aksine saldırı oluşumunun bağlamını ve arka planını kendi ideolojisi çerçevesinde yorumlamış, rakip partilerin hepsinin görüşünü dile getirmemiş, polisin göstericiler tarafından saldırıya uğraması ya da yaralıların polis tarafından saldırıya uğraması gibi kışkırtıcı söylemlerle çatışmanın çözümü ve barışı korumak adına katkıda bulunmamıştır.

Barış gazeteciliğinde dil oldukça önemlidir. Olayların ve hikayelerin haberleştirilmesinde bu olayların nasıl anlamlandırılacağını belirleyen ifade edilmede kullanılan dildir. İncelenen gazetelerin özellikle kelime seçimlerinde oldukça savaş yanlısı bir dil kullandığı görülmektedir. Oysa dil çatışmaları derinleştirmekte, nefreti körüklemekte ve tarafları düşmanlaştırmaktadır. Özellikle haberlerde taraf olunduğu oldukça açıktır, biz ve onlar ayırımı sıkça kullanılmıştır. Bütün tarafların sesini duyurmak da yine barış gazeteciliğinde oldukça önemlidir fakat haber incelemesinde gazetelerin kendi ideolojileri doğrultusundaki haber aktörlerinin sözlerine yer verdiği görülmüştür. Barış gazeteciliğinde önemli olan bir diğer özellik ise olayda ölen ve yaralanan insanların sayıları odaklı haber yapılmaması gerektiğidir. Oysa incelenen haberlerde öne çıkan ölü sayısı olmaktadır.

Barış gazeteciliğinin hayat geçirilmesi ile medyada dolayısıyla da toplumda nefret söyleminin, ötekileştirmenin önüne geçileceğini savunan çalışma sonunda nefret söyleminin ve barış gazeteciliği ilkelerinin çok boyutlu bir şekilde tartışılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu süreçte medya organlarına da önemli görevler düşmektedir. Medya kuruluşlarından beklenen temel işlev, egemen söylemi medya aracılığıyla yeniden üretmek değil, medyanın katılım kanalı olarak görülerek toplumsal düzlemdeki farklı söylemlerin dile getirilebildiği, mağdurların seslerini duyurabildiği bir platform haline gelmesine olanak sağlamaktır.

KAYNAKÇA

- Alankuş, S. (2015). “Yeni Habercilik Arayışları: Hak Odaklı Habercilik, Yurttaş Gazeteciliği Barış Gazeteciliği”, *Gazeteciliğe Başlarken Okurdan Haber Odasına*. İPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul: 98-137.
- Alankuş, S. (2016). *Barış Gazeteciliği El Kitabı*. İPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Althusser, L. (1994). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* (çev. Y. Alp ve M. Özışık), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arsan, E. (2014). Savaşı ve Barışı Çerçevelemek, *Azınlıklar, Ötekiler ve Medya*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul: 144-167.
- Aslan, K. (2004). *Haber Nasıl Okunur? Haberde İdeoloji, Söylem*, Anahtar Kitaplar Yayınevi İstanbul.
- Aydın, F. B. (2013). *Haber Söyleminde Siyasal Etki ve İdeoloji: 2002 ve 2011 Genel Seçimlerinin Karşılaştırmalı Analizi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Aygül, E. (2013). *Yeni Medyada Nefret Söyleminin Üretimi: Bir Toplumsal Paylaşım Ağı Olarak Facebook Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Barrett, M. (2004). *Marx'tan Foucault'a İdeoloji*, Doruk yayıncılık, Ankara.
- Bülbül, R. (2001). *Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar*, Nobel Yayınları, Ankara.
- Cangöz, İ. (2015). İnsanların Savaşı Kelimelerin Barışı, *Gazeteciliğe Başlarken Okurdan Haber Odasına*, İPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul: 73-98.
- Canpolat, N. (2005). Foucault, *Kadife Karanlık*, Rigel N., Batuş G., Yücedoğan G., Çoban B. (ed.), Su Yayınevi, İstanbul: 75-130.
- Chomsky, N. (1995). *Medya Denetimi*, Tüm zamanlar Yayıncılık, İstanbul..
- Chomsky, N. (2012). *Medya Gerçeği*, Everest Yayınları, İstanbul.
- Coşkun, M. (2011), *Savaş ve Barış Haberciliği Açısından Cnn ve El Cezire Örnekleri: İkinci Körfez Savaşı Sırasında Savaş Haberlerinin Söylem Çözümlemesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çelenk, S. (2005). *Televizyon, Temsil, Kültür: 90'lı Yıllarda Sosyokültürel İklim ve Televizyon İçerikleri*, Ütopya Yayınları, Ankara.
- Çelik, E. (2013). “Nefret Söylemi İfade Özgürlüğünün Neresinde?”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 4(2): 205-240.

- Çoban, B. (2006). Althusser, *Kadife Karanlık 2*, Batuş G., Alver F., Arık B., Çoban B., Çığ Ü. (Ed.), Su Yayınevi, İstanbul: 89-116.
- Devran, Y. (2010). *Haber, Söylem, İdeoloji*, Başlık Yayınları, İstanbul.
- Dursun, Ç. (2001). *TV Haberlerinde İdeoloji*, İmge Kitapevi, Ankara.
- Dursun, Ç. (2013). *İletişim Kuram Kritik*, İmge Kitapevi, Ankara.
- Eagleton, T. (1985). *Eleştiri ve İdeoloji*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Eagleton, T. (1996). *İdeoloji*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Elpeze Ergeç, N. (2010). *Söylem Yaklaşımları ve Medya Metinlerine Uygulamasının İncelenmesi Medya ve Söylem*, Pegem Akademi, Ankara.
- Erden, C. (2015). Gezi Parkı Olayları Süresince Polis Kimliğinin Medyada Temsili, İstanbul Arel Üniversitesi, SBE, Medya ve Kültürel Çalışmalar ABD, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2010). Öteki Kuram, Erk yayınları.
- Ertaş, A. (2014). *Nefret Suçları ve Nefret Söyleminin Yazılı Basında Üretimi: Mavi Marmara Baskını, Türkiye ve İsrail Basını Karşılaştırılması Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, (çev. S. İrvan), Pharmakon Yayınevi, Ankara.
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. (çev. S. İrvan), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Foucault, M. (1987). *Söylemin Düzeni*, Hil Yayın, İstanbul.
- Foucault, M. (1999). *Bilginin Arkeolojisi*, Birey Yayıncılık, İstanbul.
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin Tarihi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Freden, M. (2011). *İdeoloji*, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara.
- Girgin, A. (2000). *Haber*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (10): 85-96.
- Girgin, A. (2003). *Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiki*, İnkilap Kitapevi, İstanbul.
- Gölcü, A. (2009). *Haber Söyleminde Medya- Siyaset İlişkisi: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri*, Gazi Üniversitesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (29): 81-102.
- Gramsci, A. (1986). *Hapishane Defterleri*, (çev. K. Somer), Onur Yayınları, İstanbul.
- Güngör, N. (2013). *İletişime Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Hall, S. (1985). *Siyaset ve İdeoloji: Gramsci*, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1985.
- Hall, S. (1999). *İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü*, *Medya, İktidar, İdeoloji*, Küçük M. (ed.). Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara: 77-119.

- Hall, S. (2002). İdeoloji ve İletişim Kuramı, İrvan S. (ed.), *Medya Kültür Siyaset*, Alp Yayınevi, Ankara: 79-97.
- Herman, E. S. ve Chomsky N. (2012). *Rızanın İmalatı*, (çev. E. Abadoğlu), Bgst Yayınları, İstanbul.
- Işıklar, H. C. (2011). *Haber Televizyonlarında Haber Yapım ve Yayın Süreçleri: Ntv, Habertürk ve Cnn Türk Televizyonlarının Karşılaştırmalı Çözümlemeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- İmançer, D. (2010). *Medyayı Anlamak Stereotipler Değerler ve Söylem*, de ki basım yayın Ankara.
- İnal, M, A. (1996). *Haberi Okumak*, Temuçin Yayınları, İstanbul.
- İnceoğlu, Y. ve Çoban S. (2014). *Azınlıklar, Ötekiler ve Medya*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- İrvan, S. (2012). Barış Gazeteciliği Mümkün mü?, Özer Ö. (ed.), *Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik*, Literatürk yayınları, Konya: 43-58.
- Karaduman, S. (2009). *Televizyon Haberlerinde Egemen İdeoloji ve Farklı Kimliklerinin Temsili*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kazancı, Metin (2002). “Althusser, İdeoloji ve İletişimin Dayanılmaz Ağırlığı”, A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 57(1): 55-87.
- Kazancı, Metin (2006). “Althusser, İdeoloji ve İdeolojiyle İlgili Son Söz”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Bahar: 67-86.
- Köker, E. ve Doğanay, Ü. (2010). *İrkçi değilim ama... Yazılı Basında İrkçi- Ayrımcı Söylemler*, İhop Yayınları, Ankara.
- Küçük M. (1999). *Medya, İktidar, İdeoloji*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Lipmann, W. (1945). *Public Opinion*, The Macmillan Company, USA.
- Marx, K. ve Engels, F. (1992). *Alman İdeolojisi*, Sol Yayınları, Ankara.
- Mora, N. (2008). *Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim*, Altkitap, İstanbul.
- Oskay, Ü. (1980). “Popüler Kültür Açısından İdeoloji Kavramına İlişkin Yeni Yaklaşımlar”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 1(35): 197-253.
- Öksüz, O. (2008). *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Resmi Söylem Karşısında Sivil Toplum Söylemi: 1990 Sonrasına Eleştirel Bir Bakış*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- Özer, Ö. (2011). *Haber, Söylem, İdeoloji, Eleştirel Haber Çözümlenmeleri*, Literatürk Yayınları.
- Özer, Ö. (2012). *Alternatif Medya, Alternatif Gazetecilik*, Literatürk, Konya.
- Poyraz, B. (2002). *Haber ve Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik*, Ütopya Yayınları, Ankara.
- Purvis, T. ve Hunt, A. (2014), *Söylem, İdeoloji*, (çev. S. Coşar), Moment Dergi, 1(1): 9-36.
- Sancar, S. (1997). *İdeolojinin Serüveni Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Shoemaker, P. ve Reese, S. D. (2002). İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi, Derleyen: S. İrvan (ed.), *Medya Kültür Siyaset* Alp Yayınevi, Ankara: 97-133.
- Sözen, E. (1999). *Söylem*, Engin Yayıncılık, İstanbul.
- Şen, A. F. (2013). “Medyanın Savaş Söylemleri: Barış Gazeteciliği Perspektifinden Ana akım ve Alternatif Haber Medyasında Suriye Sorunu” Selçuk İletişim Dergisi, , Konya, 8(1): 164-175
- Tar, Y. ve Güner, U. *Medyada LGBTİ'lere Yönelik Nefret Söylemi*, Ayrıntı Basımevi, Ankara.
- Thompson, J. B. (2008). *Medya ve Modernite*, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Thompson, J. B. (2013). *İdeoloji ve Modern Kültür*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Tokgöz, O. (1994). *Temel Gazetecilik*, İmge Kitapevi, Ankara.
- Türköl, F. (2012). *Habercilikte İdeal Arayışı: Barış Gazeteciliği*, Mukaddime, (5): 89-120.
- Ülkü, G. (2004). “Söylem Çözümlemesinde Yöntemi Sorunu ve Van Dijk Yöntemi”, Ç. Dursun (ed.), *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*, Elips yayınları, Ankara: 371-389.
- Van Dijk, T. (1994). *Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları*, *Medya, İktidar, İdeoloji*, der. Küçük, M. Ark Yayınları, İstanbul.
- Van Dijk, T. (1999) “Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları”, *Medya İktidar İdeoloji*, (çev. M. Küçük), Ark Yayınları, Ankara, 331-396
- Van Dijk, T. (2003). *Çok alanlı Bir Yaklaşım, Söylem ve İdeoloji*, Su Yayınları, İstanbul.
- Vardal, Z. B. (2015). “Nefret Söylemi ve Yeni Medya”, Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2(1): 301-313.
- Varol, S. F. (2014), *Temsil, İdeoloji, Kimlik, Varlık* Yayınları, İstanbul.
- Weber, A. (2009). *Nefret Söylemi El Kitabı*, Avrupa Konseyi Yayınları.
- Yaylagül, L. ve Korkmaz, N. (2008). *Medya, Popüler Kültür ve İdeoloji*, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Yeğen, A. ve Umut, T. (2004). *Haberde Yeni Olan Nedir? Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*, Der: Çiler Dursun, Elips Kitap, Ankara.

- Yıldız, G. (2011). *Dünya’da ve Türkiye’de Barış Gazeteciliği Kavramının Değişimi ve Dönüşümü*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, F. (2011). *İdeoloji Kavramı Üzerine*, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Yılmaz, S. H. (2013), *Siyasal Nefret Söylemi ve Medya Haberden Söyleme Kısa Bir Yolculuk*, Literatürk, Konya.
- Zizek, S. (2004). *İdeolojinin Yüce Nesnesi*, Metis Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- “Barış Gazeteciliği Klavuzu” <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/102212-baris-gazeteciligi-kilavuzu> (erişim tarihi: 18.05.2016).
- “İncelenen Haberler” https://nefretsoylemi.org/rapor_aciklamalar.asp# (erişim tarihi: 11.05.2016).
- “Medya Okuryazarlığı Nedir?” <http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/nedir.html> (erişim tarihi: 17.05.2016).
- “Medya’da Nefret Söylemi İzleme Raporu Nisan-Temmuz 2009” <https://nefretsoylemi.org/rapor/rapor1-Nisan-Temmuz-2009.pdf> (erişim tarihi: 11.05.2016).
- “Medya’da Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil Mayıs-Ağustos 2013 Raporu” <http://www.nefretsoylemi.org/rapor/mayis-agustos-rapor-final.pdf> (erişim tarihi: 11.05.2016).
- “Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil Ocak – Nisan 2014” <http://www.nefretsoylemi.org/rapor/mayis-agustos-rapor-final.pdf> (erişim tarihi: 11.05.2016).
- “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu ile Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4676.html>) (erişim tarihi: 30.04.2016)
- “Rapor ve Açıklamalar” (https://nefretsoylemi.org/rapor_aciklamalar.asp#) (erişim tarihi: 11.05.2016).
- “Sivil Toplum Kuruluşları ve Aktivistler İçin Nefret Suçları ve Nefret Söylemi İzleme Rehberi” (http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/nefret_suclari.pdf) (erişim tarihi: 15.05.2016).
- “Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi” <http://www.tgc.org.tr/bildirgeler/turkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html> (erişim tarihi: 15.05.2016).

“Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl 10 Örnek”

(http://www.aciktoplumvakfi.org.tr/pdf/medyada_nefret.pdf) (erişim tarihi: 15.05.2016).

Binark, M ve Çomu, T, “Nefret Söyleminin Nefret Suçuna Evrilmesi”

(<http://bianet.org/bianet/diger/131930-nefret-soyleminin-nefret-sucuna-evrilmesi>) (erişim tarihi: 01.05.2016).

Dündar, P, Deniz, Ş, Barış Gazeteciliği: “Türk Yazılı Basınında 2003 Irak Savaş Haberlerinin Değerlendirilmesi”

(http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt3/sayi14pdf/dundar_pelin_ve_sadiyedeniz.pdf) (erişim tarihi: 24.05.2016).

İrvan S, “Normatif Kuram Olarak Barış Gazeteciliği: Önermeler ve Engeller”

(<http://bianet.org/bianet/medya/165505-normatif-kuram-olarak-baris-gazeteciligi-onermeler-ve-engeller>) (erişim tarihi: 24.05.2016).

İrvan, S, “Barış Gazeteciliği” <http://globalmedia->

tr.emu.edu.tr/bahar2006/Baris_Gazeteciligi/baris%20gazeteciligi.%20s%C3%BCleym-an%20irvan.pdf (erişim tarihi: 18.05.2016).

Lynch, J, “What is the Peace Journalism” <https://www.transcend.org/tms/about-peace-journalism/1-what-is-peace-journalism/> (erişim tarihi: 24.05.2016).

Lynch J and McGoldrick A (2012) Response to peace journalism,(<http://jou.sagepub.com/content/early/2012/12/04/1464884912464175>) erişim tarihi: 10.05.2016)

McGoldrick, A, Lynch, J, “Peace Journalism, How to do it”

(https://www.transcend.org/tri/downloads/McGoldrick_Lynch_Peace-Journalism.pdf) (erişim tarihi: 24.05.2016).

Porgham, S, “Süleyman İrvan’la Barış Gazeteciliği Üzerine”

(<http://www.acikgazete.com/soylesi/2015/08/08/suleyman-irvan-la-baris-gazeteciligi-uzerine.htm>) (erişim tarihi: 24.05.2016).

Turgut, T, A, “Biz ve Ötekilerin Savaşına Karşı Barış Gazeteciliği”

(<http://www.evrensel.net/haber/265688/biz-ve-otekilerin-savasina-karsi-baris-gazeteciligi>) (erişim tarihi: 18.05.2016).

Türk Dil Kurumu

(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelimesec=309081). (erişim tarihi: 18.05.2016).

EK 1- SABAH GAZETESİ: 11 EKİM 2015

TÜRKİYE'YE TUZAK

PKK elebaşısı Murat Karayılan'ın "Ülkeyi kana bularız" tehdidinden 13 gün sonra Türkiye, tarihinin en büyük terör katliamıyla sarsıldı

7 HAZİRAN seçimleri öncesi Diyarbakır'da, seçim sonrası da Suruç'ta tezgahlanan kanlı senaryo, 1 Kasım seçimleri öncesinde başkent Ankara'da sahneye kondu.

PEŞ PEŞE PATLADILAR

BARİS mitingi için yürüyen iki grupun Ankara Garı'nın önündeki buluşma noktasında, saat 10.04'te peş peşe iki bomba patladı. Ortalık kan gölüne döndü, ceset parçaları 500 metrelik alana yayıldı.

İKİLİ İNTİHAR SALDIRISI

TÜRKİYE'yi yasa boğan saldırıda, 62' si olay yerinde toplam 95 kişi öldü, 48'i ağır 246 kişi yaralandı. Olayda çifte canlı bomba şüphesi ağırık kazanırken, bombaların bil-yelerle güçlendirilmiş plastik patlayıcı olduğu belirtildi.

TERÖR HABERLERİ
SAYFA 18-19-20-21'DE

BARİS YÜRÜYÜŞÜNE ÇİFTE CANLI BOMBA

95 ÖLÜ

246 YARALI

EK 2- SABAH GAZETESİ: 11 EKİM 2015

11 EKİM 2015 PAZAR 09

TÜRKİYE'YE TUZAK

İstikrara suikast

İstikrarı hedef alan saldırı, korku ve panik havası yaratıp, ekonomide de kriz algısını yayma amaçlı

Korku ve panik havası yaratmaya çalışılan bu saldırıyla Türkiye'de bir kaos havası yaratıp, ekonomide de çarkların durdurulması hedefleniyor. Çünkü katliamla son bir ayda ekonomide yaşanan iyimserlik de hedef tabasına konuldu.

Suruç saldırısının ardından dolar 2.75 TL'den 3 liradan üstüne çıkarken, borsada da önceki bir günde yüzde 3.5 düşmüştü. Fakat özellikle son bir aydır ekonomide olumlu gelişmeler yaşandı. Dolar 3 TL'nin altına inerken, borsa 80 bine dayandı. Doğrudan yabancı girişinde 101 ayın rekoru kırıldıken, sanayi üretimi son 12 ayın en yüksek artış hızına ulaştı. Dış ticaret açığı, altı ayın en düşük seviyesine indi.

BİR İSME ÇOK YAKLAŞILDI

BASBAKAN DAVUTOĞLU: Yaklaşılan o isim bir örgütü işaret ediyor. İki canlı bombanın, olay yerine nasıl geldiği tespit edildi

BU saldırıda üç örgüt (DAEŞ, PKK, DHKP-C) bizim için potansiyel suç ortağı görülüyor. DAEŞ birinci öncelikte. PKK'NIN ise kendilerine "Ölümsüzlük" adı verilen birtakım timleri böyle eylemler için Türkiye'ye gönderdiğini biliyoruz.

İKİ OLAY ENGELLENDİ
BİR haftada İstanbul ve Ankara'da, eğer engellenmemiş olsa benzer olaylar olabilir. Engellenen birçok olay var. BU saldırı Türkiye'yi Suriye yapmaz. Bu saldırı, 11 Eylül'deki gibi, demokratik bir ülkeye yapılan saldırı mahiyetinde.

ŞAKALASIP OY İSTEDİLER
BU günler, zor günler. Zor günlerden geçen milletler karşı karşıya kaldıkları bu meydan okumaları olgunlaştır. O acıyı paylaştığı iddiasında olan kişiler (HDP'liler) Sıhhiye'ye şakalaşarak gidiyor, sonra oy isteyip 1 Kasım hesabı yapıyorlar. 22'DE

'Kimlikleri tespit edilmek üzere'
TÜRKİYE'NİN bir ya da birkaç devlet aklının arkasında olduğu terör saldırısıyla karşı karşıya kaldığını belirten Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş: İki canlı bombanın kimlik tespitinde sona gelindi. Ölenlerin yakınları ile sakat kalanlara maaş bağlanacak. 22'DE

97 OLU

'Benim babam onlar yüzünden öldü'

Demirtaş'a büyük tepki

Kızı ve kardeşini gözyaşlarıyla uğurladı

ANKARA'DAKİ terör saldırısında ölen Ahmet Katurulu'nun cenaze töreninde, tabutu PKK flaması serilmek istendi. "İstemiyorum sermesinler. Benim babam onlar yüzünden öldü" diyerek buna engel olan oğlu Hanım Katurulu, törene katılan Selahattin Demirtaş ve PKK'ya büyük tepki gösterdi. 21'DE

Ankara'daki katliam anında çekilen bir fotoğrafta yaşanan acının simgesi haline gelen öğretmen İzzettin Çevik, Sıhhiye'de kız ve kız kardeşini son yolculuğa uğurladı.

Sıhhiye'de Saygı'nın (İSİ) cenazesi, Sivas'ta fotoğrafa verildi. Saygı'nın kızı Dilan'ın izin alarak cenazeye katılan diğer oğlu Taylan bir diğerine sarılarak uzun süre gözyaşı döktü.

SALDIRININ HEDEFİ MİLLETİN TAMAMI

CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN kanlı Ankara eylemi için ilk kez konuştu: Bu saldırı Türkiye'ye yapılmıştır

KATİLLERİ AYIRMAYIZ
SALDIRININ hedefi, orada bulunan vatandaşlarımızla birlikte ülkemizin, milletimizin tamamıdır. BİZ ölümler arasında ayırmı yapmadığımız gibi, katiller ve terör örgütleri arasında da ayırmı yapmıyoruz.

DDK İNCELEYECEK
BU konuyu araştırması için Devlet Denetleme Kurulu'nu görevlendirdim. Tüm ihtimaller araştırılacak. KANLI saldırıyı gerçekleştiren sadece masalar değil, yöneticiler de ortaya çıkarılmalıdır.

GEREKEN YAPILIR
HER olayda istifa mekanizmasını çalıştırmak doğru değil. İhmal varsa gerekli adım atılır. ÖLÜMLER üzerinden ikbal inşa etmeye çalıştılar. Acları siyasete alet edenleri libretle izledik. 21'DE

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Finlandiya Cumhurbaşkanı Niinistö ile yaptığı ortak basın toplantısında kanlı saldırıyı değerlendiren Başbakanın "Suriye'de olduğu gibi" bilgisini...

EK 6-SABAH GAZETESİ: 15 EKİM 2015

DAEŞ İLE PKK'NIN SER İTTİFAKI

BASBAKAN DAVUTOĞLU: Ankara saldırısında hem DAEŞ hem de PKK'nın etkin rol oynamaları ihtimali yüksek görünüyor

TÜRKİYE 20 Temmuz'dan itibaren üç örgütün, DAEŞ, PKK ve DHKP-C'nin sistematik saldırısıyla karşı karşıya. BU saldırıda soruşturma derinleştirilince, hem DAEŞ, hem PKK'nın etkin rol oynamaları ihtimalinin yüksek olduğunu görüyoruz.

TWITTER HESAPLARI VE IP ADRESLERİ

BUNU, özellikle Twitter hesapları ve verilen bazı IP adreslerinden hareketle ulaştığımız sonuçlarda da tespit ediyoruz. İki saldırının DNA testlerinde önemli bulgulara ulaştı. Özellikle bir saldırı ile ilgili detaylı araştırma devam ediyor.

PLANLAYANLAR DA CEZA ALACAK

BU alçakça saldırıyı yapanları ve destek olanları ortaya çıkarıp adalete teslim edeceğiz. Planlayıcıları da cezalandıracak. İDARİ soruşturmada da bazı ön araştırmalar yapıldı. Bir zaaf söz konusu olmasa bu detaylı inceleniyor. HASAN AY'IN HABERİ SAYFA 22'DE

Davutoğlu'ndan Reuters'e demeç:

Bombacılar iki örgütte de bağlanabilir

Atalay: Bölgede devletin değil

terör örgütünün baskısı var

DAEŞ VE PKK'NIN HİÇBİR FARKI YOK

CUMHURBAŞKANI Erdoğan Gankırı'da Japon yatırımını açtı, sonra da halka hitap etti: PKK'nın, PYD'nin, DAEŞ'in, DHKP-C'nin bizim için hiçbir farkı yok. Bunların hepsi, varlığını ve geleceğimizi kasteden eli kanlı terör örgütü. Türkiye terör örgütleriyle mücadele ederken, olaylardan şahsımın sorumlusu tutanlar bu örgütlerle aynı safta olduklarını bilmeli. 22DE

Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Finlandiya Cumhurbaşkanı Niinistö, saldırıya bir hafta önce Ankara'da Gökmen'in 97. doğum günü için düzenlenen karanlık toplantıda bir araya geldiler.

EK 7-STAR GAZETESİ: 11 EKİM 2015

Erdoğan, Ankara'daki hain terör saldırısının Türkiye'nin birliği ve kardeşliğini hedef aldığını söyledi.

AMAC milleti birbirine düşürmek

● Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Askerimize ve polisimize karşı yapılan terör eylemleri ile Ankara'da sivil vatandaşlarımızı hedef alan terör saldırısı arasında hiçbir fark yoktur" dedi. "Kaynağı, söylemi, amacı, adı ne olursa olsun, her türlü terör eyleminin ve terör örgütünün karşısındayız" diyen Cumhurbaşkanı, "Millet olarak, özellikle de siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları ve medya olarak, bu saldırıların tümüne karşı, aynı duyarlılıkla, aynı samimiyetle, aynı insani ve ahlaki şekilde konuştuk."

EK 8-STAR GAZETESİ: 11 EKİM 2015

SECİM AYARLI BOMBA

HDP'YE CANSUZYU BOMBASI MI?

● 7 Haziran'dan iki gün önce Diyarbakır mitinginde patlayan bomba, HDP'nin barajı aşmasında önemli etken olarak gösterilmiştir. PKK'nın katliamlarıyla HDP'nin oy oranını düşürme çabası ve yine seçim öncesi HDP'ilerin de arasında olduğu sivil terör hedef alınması, aynı kuskuyu uyandırdı.

SURUC KATLIAMININ KOPYASI

● Vahşi katliam, failli DAEŞ görünene, ancak sonuçları itibarıyla PKK ve HDP'nin istismarına gerekeceği düşünülen Suruç taktik saldırısına benzerlikleri ile de dikkat çekti. Yine bombalar, polis tedbir aldığı alanın dışında patladı, güvenlik güçlerinin 'risk var yapmayın' uyarısı dikkate alınmadı.

'PKK'YI KURTARMA HAMLESİ'

● Saldırıda dikkat çeken bir diğer ayrıntı, patlamadan hemen sonra PKK'nın "eylemsizlik" kararı ilan etmesi. Güvenlik uzmanları Ankara'daki saldırıyı terör örgütünün 'devleti operasyonları durdurmaya zorlama' eylemi olarak değerlendiriyor.

EK 9-STAR GAZETESİ: 12 EKİM 2015

DERTLERİ terör değil

Türkiye katliam için yas tutarken, oy taciri Demirtaş'ın, 'hayır'cı Bahçeli'nin, halkı grev kararıyla bir kez daha mağdur eden STK'ların asıl dertlerinin ölümler değil terörden nemanlama olduğu ortaya çıktı.

**SIFRE
'KANLI MEYDAN
TÜRKÜSÜ**

ANKARA'DAKİ katliamın izini süren güvenlik ve istihbarat uzmanları, canlı bombanın, halay çeken grubun 'bu meydan kanlı meydan' türküsüyle hareketlendiğini, ikinci bombacının da birkaç saniye sonra kendini patlattığını tespit etti. Eylemin ilk haberinin terör örgütüne yakın bir internet sitesinden verilmesi ise dikkatleri bir kez daha HDP ve PKK'ya çevirdi.

EK 10-STAR GAZETESİ: 12 EKİM 2015

YÜZSÜZ DEMİRTAŞ ağlayarak oy istedi

KAMERALAR AÇIKKEN

ACIDAN rant devşirmek için katliamın olduğu yerde kameralar karşısına geçip ağlayarak HDP'ye oy isteyen Demirtaş'ın, kameralar kapandıktan sonra gülerken poz vermesi ilk görüntüleri ortaya koydu. HDP'nin diğer Eşbaşkanı Yükseköğretim ve Millîyetçilikleri Önder ve Kürücü'nün CHP'li vekillerle kol kola girip gülerken katliam alanına girdikleri ise büyük tepki topladı.

**Böyle bir günde
oy istenir mi**

Bin, yüz kıst can vermiş, yüreceği de can cökürken "Devlet yapı" diyor-biliyor...
Selahattin Demirtaş.
Bir başkan...
"Hayır cılığıyla hiçbir hayra vesile olmama tutarlılığından taviz vermemen, 12 Eylül darbecileri gibi şartların oluşmasını bekleyen bir Devlet Babası..."
MUSTAFA KARTOĞLU 513

HDP ALKISLADI
Basbakanın millî duruş çağrısına ret cevabı veren Bahçeli'ye HDP'li Hasip Kaplan'dan tebrik geldi.

EK 11-STAR GAZETESİ: 13 EKİM 2015

KANLI DİZAYN

Babamı siz öldürdünüz kaldırın o paçavrayı...

ANKARA'DAKİ terör saldırısında hayatını kaybeden Ahmet Katurman'ın cenazesinde bir grup HDP'li tabut üzerine terör örgütü PKK paçavrasını sermek istedi. Oğlu Harun Katurman, "Benim babam onlar yüzünden öldü" diyerek tepki gösterip bez parçasını kaldırdı. ●13

**ACILI EVLAT
DEMİRTAŞ'I AZARLADI**

PKK-DAEŞ-DHKP-C, SURIYE'DEKİ PASLAŞMAYI kendilerine engel oluşturan Türkiye'ye taşıdı.

HESAPLARINI BOZAN TÜRKİYE HEDEF

DIYARBAKIR, Suraç, Ankara... 134 vatandaşımızın vahşice katledildiği saldırılar, Suriye'de Kobani merkezli, PKK kontrolindeki devlet oluşumuyla eş güdümlü başladı. PYD'nin ABD desteğiyle yayılması için DAEŞ'le gizli ittifak yaptığı istihbarat raporlarına yansımıştı. Esad'ın da açıkça desteklediği DAEŞ, PKK ve DHKP-C, planlarını bozan Türkiye'ye yöneldi. Paralel örgüt ve terör medyası da ittifakı dahil oldu. ●10-12

ÜÇ ÖRGÜT AYNI AMAÇLA ÇALIŞIYOR

BAŞBAKAN'IN, "Suraç'ı DAEŞ yaptı ama onlar da işin içinde" açıklamasından sonra Bakan Dedoğlu'nun "DAEŞ-PKK anlaşmasına benziyor" sözlerini de istihbarat raporları doğruluyor. Esad'la birlikte, Ankara'yı Suriye denkleminin dışına itmek isteyen devletlerin de desteklediği örgütlerin amacı, HDP oylarını yükseltip, Türkiye'yi zayıflatmak. "Suçlu devlet" kampanyası da raporları teyit ediyor. ●10-12

4

TERÖRİST ANNI KİMİLİK FARKLI
DAEŞ-PKK
İSBİRLİĞİNİN BELGESİ

1 FINANCIAL TIMES 'TÜRKİYE YÖNETİLEMEZ HALE GELDİ'

KANLI saldırı Türkiye'yi kökten değiştirmeye çalışan ser ittifakının masalarını sevindirdi. İngiliz gazetesi Financial Times: Türkiye yönetilemez bir ülkeye dönüşme tehlikesiyle karşı karşıya.

2 ABD'DEN PYD'Yİ RUSLARA KAPTIRMAMA HAMLESİ!

TÜRKİYE'NİN devlet kurma hayalini sekteye uğratığı PYD, ABD ile yeni ittifaka hazırlanıyor. ABD'nin oluşturduğu "Suriye Demokratik Güçleri"ne PYD'nin de katılımı kararlaştırıldı.

3 DAEŞ ALDI ESAD'A VERDİ

TÜRKİYE'NİN 'Esad gitmeden DAEŞ bitmez' tezi, Suriye'de somut örnek belgelendi. Kanlı örgüt, Halep'in kuzeyinde muhaliflerden aldığı iki kasabayı Esad'ın ordusuna teslim etti.

EK 12-STAR GAZETESİ: 14 EKİM 2015

Cumhurbaşkanı Erdoğan, Ankara Garı'ndaki patlamayı provokasyona dönüştürme cabalarına sert tepki gösterdi, "Bu süreçte en iyi sınavı milletimiz verdi" dedi.

TARİH KİMİN NE YAPTIĞINI KAYDEDİYOR

ÖRGÜT AYRIMI YAPILMAMALI **HEPSİNİ İBRETLE İZLEDİK**

"Bu saldırının hedefi Türkiye'dir, milletimizin tamamıdır. PKK, DHKP-C ve DAES, karşımadaki en kanlı örgütler. Biz, örgütleri isimlerine göre ayırt etmiyoruz. Terör örgütlerine karşı cifte standart uygulayan herkes, teröre destek vermiştir. Tüm örgütler bizim nezdimizde aynı derecede canlı, aynı derecede kötüdür. Ankara Garı'ndaki terör de bizim için şüphesizdir. Bu sınamadan da başarıyla çıkacağımıza inanıyorum.

PATLAMA ile ilgili DDK'ya araştırma talimatı verdim. DAES, PKK ve onun türevleri dahil, tüm ihtimaller araştırılmalı, onları yönlendiren güçler de ortaya çıkarılmalı. Tarih, herkesi bu dönemde yaptıklarıyla, söyledikleriyle kaydediyor. Millî ve yerli duruş gösterenlerle, başka güçlerin dümen suyuna girenlerin ayırt edildiği günlerden geçiyoruz. Ortada delili olmayan devleti suçlu ilan edip oy isteyenleri ibretle izledik. ●15

EK 13-HÜRRİYET GAZETESİ: 11 EKİM 2015

KALBİMİZE BOMBA

95 ÖLÜ

Türkiye dün tarihinin en büyük terör saldırısını yaşadı. Ankara'daki barış mitingi öncesinde iki canlı bomba patladı. 95 kişi can verdi, 48'i ağır 246 kişi yaralandı. Kamuoyu, derin infial yaratan olayın arkasında kim varsa bulunmasını bekliyor.

Fotoğraf: Jansy EBNAN/Reuters

EK 14-HÜRRİYET GAZETESİ: 12 EKİM 2015

POLİS İŞİD İZİ SÜRÜYOR

Ankara'da Barış Mitingi'ni kana bulayıp 97 kişiyi katleden iki teröristin kimlik tespiti için, canlı bomba eylemcisi olarak aylardır aranan 16 İŞİD çinin ailelerinden DNA örneği alınıyor.

EK 15-HÜRRİYET GAZETESİ: 13 EKİM 2015

EK 16-HÜRRİYET GAZETESİ: 14 EKİM 2015

1 AİLEDEN 18 CENAZE

Ankara'daki kanlı saldırıdan bu yana Adli Tıp önünde perişan halde bekleyen Hülya Ünal, "Ailemizden 18 cenaze var. 15'ini memlekete gönderdim. 3'ünün kimlik tespitini bekliyorum" dedi ve yaşadıklarını anlattı.

ALEVLERE DOĞRU KOSTUM

"O gün otobüsten inmiş Tren Garı'nın önüne yürüyordum. Silirli Ankara'ya gelen akrabalarım beni arayıp bulunduğuları yeri tarif ediyordu. Birden patlama oldu. Alevlere doğru koşmaya başladım. Cansızlığı ilklerime kadar hissettim. Kendime gelince de hastanelere koştum. Dört gündür Adli Tıp önündeyim."

ANKARA'YI GEZDİRECEKTİM

"Ailemizden 18 kişiyi kaybettik. 15'min cenazesini bu kapi önünde ben kararlaştırdım, hepsini memleketerine yolcu ettim. Üç akrabamın kimlik tespiti için çalışmalar devam ediyor. Yürüyüş biçiminde, onlara hiç görmedikleri Ankara'yı gezdirecektim. Ancak elimdi cansız bedenlerini yolcu ediyorum." > 18'de

Karanfil bırakılar

EK 17-ZAMAN GAZETESİ: 11 EKİM 2015

11 EKİM 2015 PAZAR WWW.ZAMAN.COM.TR 1,25 TL

95 ölü
246 yaralı

BAŞKENT'TE GÖZ GÖRE GÖRE KATLIAM

Saldırının gerçekleştiği Ulus'taki Tren Garı'nın ölü 24 saat Mobese kameralarıyla izleniyor.

Muhalefet istihbarat

Ruhî Sü'nün Ellerinde Pankartlar silindeki 'Bu meydan kanlı meydan' sözleriyle halay çekirken yaşanan patlama zincir kameralara böyle yansıyor.

EK 18-ZAMAN GAZETESİ: 12 EKİM 2015

DİYARBAKIR, SURUÇ VE BAŞKENT SALDIRILARI AYNI ODAĞI GÖSTERİYOR

Kahreden şüphe

CEVAP BEKLEYEN SORULAR

Devlet kurumlarının en yoğun olduğu başkente bombalar nasıl sokuldu? İki canlı bomba Suriye'den Ankara'ya 2 günde nasıl gelebildi?

İki şüphelinin, Diyarbakır ve Suruç bombacıları ile bağlantısı olduğu iddia ediliyor. Söz konusu iki olayla ilgili soruşturma neden ilerlemedi?

Türkiye'yi yasa boğan Başkent katliamında ilginç ilişkiler tespit edildi. Emniyet'in araştırmasına göre, iki canlı bomba, Diyarbakır ve Suruç saldırılarını gerçekleştiren İSİD militanları ile bağlantılı. Biri, Suruç bombacısı Adıyamanlı Abdurrahman Alagöz'ün kardeşi Y.E. diğeri de onun arkadaşı.

DİYARBAKIR VE SURUÇ SORUŞTURMALARINI YERİNDE SAVIYOR

BYRAM KAYA ANKARA
97 kişinin hayatını kaybettiği, yüzlerce insanın yaralandığı Başkent katliamındaki sis perdesi aralanmaya başladı. Olayı araştıran Emniyet terör ve istihbarat birimleri önemli bulgulara ulaştı. İlk işaretler, teröristlerin Diyarbakır'daki HDP mitingi ve Suruç'taki gençlik merkezini bombalayan İSİD militanları ile bağlantılı olduğunu gösteriyor. İddiaya göre, bombacıların biri Suruç saldırı-

Adıyamanlı Abdurrahman Alagöz'ün kardeşi Y.E. (25). Diğeri de Y.E.'nin ayağında bir arkadaş. İSİD bağlantısı tespit edilen iki canlı bombanın uzun süredir Suriye'de bulunduğu ve saldırıdan 2 gün önce kara sınırından Türkiye'ye girdiği ifade ediliyor. Saldırıları dikkat çekmek için bars mitingine katılan grupların arasında Ankara'ya geldiği belirtiliyor. Reuters da üst düzey iki Emniyet yetkilisine dayandığı haberinde ilk bulguların İSİD'i işaret ettiğini dünyaya duyurdu.

EK 19-ZAMAN GAZETESİ: 13 EKİM 2015

YİNE KARARTMA

Başkent katliamında da, Diyarbakır ve Suruç'ta olduğu gibi İŞİD bağlantısı çıktı. Önceki iki saldırıdan sonra izlenen yöntem, Ankara'da da devreye sokuldu; soruşturmada yine gizlilik kararı verildi. Avukatların ve medyanın sorgulamasını engelleyen benzer kararlar, 'soruşturmanın üstü örtülmek mi isteniyor?' endişesine yol açtı.

AYŞENUR PARILDAK, FARUK ALAN ANKARA
97 kişinin hayatını kaybettiği, 503 kişinin yaralandığı Ankara'daki Bars Mitingi'nde düzenlenen bombalı saldırı ile ilgili soruşturma için gizlilik kararı alındı. Kararı, Anayasal Düzen Kurulması Suçları Soruşturma Bürosu'nun talebi üzerine, Ankara 2. Sulh Ceza Hakimliği verdi. Toplumun derinden yatalayan terör olaylarından sonra verilen

gizlilik ve yayın yasağı kararları, 'Soruşturmanın üstü örtülmek mi isteniyor?' sorusunu gündeme getirdi. Olayın yansıdığı gün Başbakan Yardımcısı Yalçın Akdoğan, RTÜK'ten yayın yasağı talebinde bulundu. Daha önce Reyhanlı ve Suruç patlamaları, Niğde saldırısı, Savcı Mehmet Selim Kiraz'ın şehit edilmesi ile Soma maden faciası gibi olaylarda da yayın yasağı ve gizlilik kararları verilmisti. 4 yıldır yayın

yasağı getirilen olay sayısı 150'yi geçti. Bugüne kadar gizlilik ve yayın yasağı ile üstü örtülen soruşturmalarda hiçbir inceleme sağlanmadı. Diyarbakır Baro Başkanı Tahir Elci, "Toplumun ayrıntı katliamların failleri bulunmuyor, etkin soruşturmalar yapılmıyor. Cizre'de, Silvan'da, Bismil'de bunun örneklerini gördük. Olay yerinde incelemeler yaptığımızda de-failerin toplanmadığını gördük." dedi. **31 EKİM 06**

EK 20-ZAMAN GAZETESİ: 14 EKİM 2015

BOMBACI LİSTESİ VARSA PATLAMA NEDEN ENGELLENEMEDİ?

ZAFİYETİN İTİRAFI

Başkent katliamındaki güvenlik zafiyeti tartışması, Başbakan Davutoğlu'nun "Bombacıların listesi elimizde ama eyleme dönüştürmedikçe tutuklayamazsınız." açıklamasıyla yeni bir boyut kazandı. 97 kişinin öldüğü, 503 kişinin yaralandığı kanlı saldırının ardından yapılan bu açıklama, hukukçular ve siyasetçiler tarafından itiraf olarak değerlendirildi.

ORTAK ACI BİLİŞTÜRÜLDÜ Ankara'daki kanlı saldırıda hayatını kaybedenler, cesli etkinliklerle anılıyor. Ankara Üniversitesi öğrencileri, patlamanın olduğu saatte oturma eylemi yaptı. İstanbul'da ise Beyazıt Meydanında toplanmak isteyenlere polis izin vermedi. Kadıköy'den Sirkeci'ye geçmek isteyen gençler gözaltına alınırken Cerrahpaşadan Beyazıt'a yürümek isteyenler engellendi.

AYŞENUR PARILDAK ANKARA

Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun "Türkiye'de intihar eylemi yapabilecek kişilerin listesi var. Bunu gerçek bir eyleme dönüştürmedikçe tutuklayamayız." sözleri Başkent katliamındaki zafiyet ve ihmali tartışmaları alevlendirdi. Katliamı kimin yaptığı ile ilgili şüpheler İŞİD üzerinden yoğunlaşırken, hükümet medyası 15 bombacının fotoğraf ve isimlerini yayınladı. Davutoğlu'nun açıklaması, hukukçular ve siyasetçilerden büyük tepki çekti. Ankara Barosu Başkanı Hakan Candıran, "Makul şüpheli, terörü önleme bulaşmasıyla getirildi. Şimdi 'bomba patlamaya kadar bir şey yapamıyoruz' diyorlar. Bu, ciddi bir celsü ve güvenlik zafiyetidir." dedi. Prof. Dr. Sedat Laciğer, Başbakan'ın açıklamasını 'garip' bulduğunu, gazeteciler tweet yüzünden hapse atılabilmesine göre canlı bombaların da tutuklanabileceğini belirtti. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu da, sorunun güvenlik güçlerinin siyasallaşmasından kaynaklandığını ifade etti. MHP'li Oktay Vural ise "Bir taraftan makul şüpheli diye terör estireceksin, diğer taraftan 'intihar eylemlerini tutuklayamıyoruz' diyeceksin. Şu zihniyete bakın yat!" diye tepki gösterdi. **31 EKİM 12**

EK 21-CUMHURİYET GAZETESİ: 11 EKİM 2015

Ankara Katliamı
WV550LÜ

Erdoğan'ın başkanlık ihtirasıyla yarattığı şiddet ortamı ülkeyi kan gölüne çevirdi

Barış için yastayız

BARİSA BOMBA
DİSK, KESK, TMMOB ve TTB öncülüğünde düzenlenen 'Emek, Barış ve Demokrasi Mitingi' öncesi Tren Garı önünde toplanan HDP ve EMEP kortejlerinin içerisinde sabah saat 10.04'te 3 saniye arayla iki ayrı bomba patladı.

SAVAŞ MEYDANI
CANLI bomba olduğu tahmin edilen patlamalar sonucu meydana savaş alanına döndü. İnsan parçaları etrafa dağıldı. Kan gölü oluşan garın önünü feryatlar kapladı. Polis, tepki gösteren halkın ve yaralıların üzerine birer gazı sıktı.

400 vekil için...
Türkiye tarihinin en büyük katliamlarından birini yaşadık dün...
Kanlı parantez, seçimden 6 hafta sonra Sıruç'ta açıldı.
33 cana mal olan katliamın ardından, bir şiddet-suskun olan silahlar, yeniden konuşmaya başladı.
Ve Cumhurbaşkanı, "İster kabul edin, ister etmeyin, Türkiye'nin yönetim sistemi fiilen değişmiştir" açıklamasını yaptı. "400 vekil alınsaydı, durum farklı olurdu" cümlesini ağzından kaçırdı.
O günden beri, bir kan gölünde çırpıyoruz adeta.
2.5 ayda 700'e yakın can gitti. Çünkü Gar katliamına böyle geldik. Ve sorumluların istifa etmesi gereken ortbas amaçlı yayın yasağı kararı geldi.
3 hafta sonraki seçime tam bir dehşet ikliminde gidiyoruz.
Hedef, fiilen değiştiği söylenen sistemi, "oluk oluk kan akıtarak" bir skiyönetim rejimine dönüştürmekse, bunun tehlikeli bir hayal olduğu bilinmemtedir.
Türkiye halkı cevabını, akın akın sandığa giderek vermek ve "İster kabul et, ister etme, ölse de baskıya boyun eğmeyeceği" diyecekler.

Oluk gibi kan arttı

AFP
ÖZCAN YAMAN

MUSTAFA ÇAKIR, ALICAN ULUDAĞ, SINAN TARTANOĞLU, İKLİM ÖNGEL, SERTAC EŞ, TÜREY KOŞE, MAHMMUT LICALI, FIRAT KOZOK, NECATİ SAVAŞ'ın haber ve fotoğrafları 8-9-10-11 ve 12. Sayfılarda

Cumhuriyet

EK 22-CUMHURİYET GAZETESİ: 12 EKİM 2015

İSTİHARATÇININ İTİRAFI: CANLI BOMBANIN 25 METRE YAKININDAYDIM

Bomba patladı polisler izledi

Canlı bomba saldırısının olduğu yerde en az 20 sivil polisin görevli olduğu ve kalabalığı uzaktan izlemekle yetindikleri ortaya çıktı

'FARK EDEMEDİM'
ANKARA'DAKİ saldırıya ilişkin güvenlik açığını gösteren yeni bir ayrıntı gün yüzüne çıktı. Bölgede görevli istihbaratçı bir polis, "Saldırı 25 metre yanımda oldu. Kalabalıktan fark edemedim" dedi. Yaralılarından Abdulsalam Altun'un da bombacıyı gördüğü ve bağırduğu iddia edildi.

SURUÇ İZİ
KATLIAMLA ilgili soruşturmada polis DNA karşılaştırmasıyla bombacıların kimliğini tespit etmeye çalışıyor. Saldırganlardan birinin Sıruç katliamını yapan İŞİD üyesi Şeyh Abdurrahman Alagöz'ün kavıp ağabeyi Yunus Emre Alagöz olabileceği belirtiliyor. ⇒ ALICAN ULUDAĞ 476

SÜPHELER İŞİD'E YOĞUNLAŞIYOR

EK 23-CUMHURİYET GAZETESİ: 14 EKİM 2015

FİNLANDİYALI GAZETECİDEN CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'A ŞOK SORU

'Diktatör müsünüz?'

Erdoğan'ın iki yıl önce tepki gösterdiği gazeteci yine ortaya çıktı. Kızgınlığını bu sefer de gizleyemeyen Erdoğan, 'Diktatörün olduğu ülkede bu soruyu sorabilir misin' dedi

HANGİ GAZETEDENSİNİ

FİNLANDIYA Cumhurbaşkanı ile Erdoğan'ın basın toplantısında konuşan gazeteci Kankkonen'in "Vatandaşlar sizi diktatör görüyor, korkuyor" sözleri ortama girdi. Erdoğan, Türkçe konuşan gazeteciye hangi kurumdan olduğunu sordu.

SABIRLA KARŞILIYORMUŞ

'DİKTATÖRÜN olduğu ülkede, Cumhurbaşkanı'nın ailesi dahil sınırsız hakaretin olduğunu görmesiniz. Bunları sabırla karşıyoruz" diyen Erdoğan "saldırıda devletin parmağı var" iddiasının da dedikodu olduğunu söyledi.

'ÖZGÜRLÜKTE AB İLE YARIŞIRIZ'

TÜRKİYE'NİN demokratik parlamenter sistem içerisinde özgürlüklerin "sınırsız" yaşadığı bir ülke olduğunun ileri süreren Erdoğan, "Avrupa Birliği üyesi ülkelerle yarışırız. Bunu iddiayla söylüyoruz" dedi. ⇒ 476

EK 24-CUMHURİYET GAZETESİ: 15 EKİM 2015

İŞİD TÜRKİYE'DE ÖRGÜTLENİRKEN DEVLET GÖRMEZDEN GELDİ, İKTİDAR YOLUNU AÇTI

BESLE KARGAYI...**AKP'NİN SURIYE'DE KOZ OLARAK KULLANMAK İSTEDİĞİ ÖRGÜT, TÜRKİYE'DE KORKUNUN ADI OLDU**

İNTİHAR BOMBACILARI LİSTEDEKİ İKİ İŞİDLİ

**Kardeş Suruç'u uçurdu
AĞABEY ANKARA'YI**

1 ANKARA katliamını yapan iki kişinin Adıyaman Dokümacı grubuna bağlı İŞİD üyesi olan Yunus Emre Alagöz ile Ömer Deniz Dündar olduğu ortaya çıktı. Alagöz ile Dündar'ın Gaziantep'ten iki araçla Ankara'ya geldikleri ve saldırı öncesi Y.Ş. ile birlikte keşif yaptıkları belirlendi.

1 TERÖR nitelikli kayıp şahıs olarak aranan Yunus Emre Alagöz, Suruç katliamını yapan Şeyh Abdurrahman Alagöz'ün ağabeyiydi. Alagöz kardeşler ile Ömer Deniz Dündar, Adıyaman'da İslam Çay Ocağı'na gidip geliyorlardı. Diyarbakır saldırısının faili Orhan Gönder de bu grupta arkaşatıldı. ► ALCAN ULUDAĞ 13'te

İKİ AYDIR İŞİD OPERASYONU YOK

**Türkiye'de 10 bin
cihatçı var**

3 SURUÇ katliamından sonra sessizliğe bürünmüş, 2003'teki El Kaide saldırılarından sonra güvenlik birimleri 1800 cihatçıyı yakın takibe almıştı. Bu takibin İŞİD'in Irak ve Suriye'de ortaya çıktığı 2013'ten itibaren bırakıldığı ve Türkiye'deki cihatçıların sayısının 10 bini bulduğu belirtiliyor. Hükümetin 'paralel' tasfiyesine denk gelen bu tarihte uzman polislerin görevden alınmasının cihatçı grupların elini daha da rahatlattığı ifade ediliyor. ► ERDEM GÜL 12'de

HER ŞEYİ ANKARANIN SURIYE HESAPLARI BAŞLATTI

**Bombalar iki yılda
böyle hazırlandı**

ÜSKURDULAR

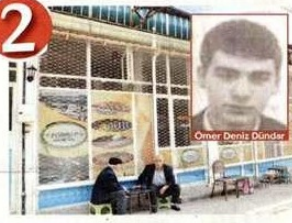
AKP iktidarının Esad'ı devirmek hırslıyla cihatçılara verdiği destek İŞİD'i Ankara'nın göbeğinde üs kuracak noktaya getirdi, Türkiye'yi 'cihadı açılan kapı' yaptı. ► KEMAL GÖKTASIN YAZI DİZİSİ 8'de

BABANIN İSYANI:

**Emniyet
serbest bıraktı**

2 SALDIRIYI gerçekleştirenlerden Ömer Deniz Dündar'ın babası M. Dündar, oğlunun Suriye bağlantısını doğruladı. Dündar, "Ben oğlum Emniyet'e şikâyet ettim. Emniyet'e, 'bunu alın cezaevine atın' dedim. İfadesi alındıktan sonra oğlum serbest bırakıldı. 8 ay sonra Suriye'ye gitti." dedi. ► 13'te

ADİYAMAN İÇİN RAPOR YAZILMIŞTI

**CHP: Uyardık
dinlemediler**

4 CHP, Suruç katliamının ardından Adıyaman'daki İŞİD yapılanmasını raporlaştırmıştı. Raporda Ankara katliamını gerçekleştiren Yunus Emre Alagöz'e özel dikkat çektiklerini hatırlatan Veli Ağbaba, "Burada büyük ve kasıtlı bir zafiyet var" dedi. ► FRAT KOZOK / KEMAL GÖKTAS 13'te

EK 25-ÖZGÜR GÜNDEM GAZETESİ: 11 EKİM 2015

YÜREĞİMİZİ YAKTIN

EN AZ 97 SEHİT

SARAY'INI YIKACAĞIZ

KATLİAM bilancosu

KCK'nin tam da eylemsizlik ilan ettiği saatlerde, Ankara'da demokrasi güçlerinin barış mitingine tarihin en alçakça saldırısı gerçekleşti. Kanlı saldırının başsorumlusunu olan Saray, kendi iktidar için tüm demokrasi ve barış güçlerine karşı 'milli ve yerli' bir katliama imza attı.

İnsan parçalarını Ankara'nın meydanlarına savuran Saray'ın vahşeti, tarihi imkansız bir acı ve öfke seline yol açtı; yürekleri parçaladı. Kürt halkı ile demokrasi güçlerinin birliğini hedefleyen bu kalles saldırıya karşı halk sokaklara döküldü, 'Saray'ı yıkacağız, hesap soracağız' dedi.

EK 26-ÖZGÜR GÜNDEM GAZETESİ: 12 EKİM 2015

ONBİNLER, BARIŞIN KATLEDİLDİĞİ KANLI MEYDANDAN SESLENDİ:

KATİL ERDOĞAN

Ankara'yı barış eylemcilerinin kanıyla kızıla boyayan Saray ve AKP, katledilenleri ve onların yoldaşlarını suçlarken, halk faili açıkladı. Katliamın yapıldığı Ankara Sıhhiye Meydanı'nda buluşan onbinler, 'Katil Erdoğan, katliamın karargahı Beştepe' dedi

KCK'nin eylemsizlik kararına Ankara'da barış ve demokrasi güçlerinin Barış Mitingi'ne saldırarak yanıt veren Saray ve AKP, pişkince demokrasi güçlerini suçluyor. Onbinler, 128 barış eylemcisinin katledildiği, yüzlencesinin yaralandığı meydana buluştu, Barış Şehitlerini andı. "Katil Erdoğan" sloganlarıyla katliamın failini açıkladı.

Yürekerin kan içinde olduğu Sıhhiye Meydanı'nda, gözyaşları sel olup aktı. Öfkeyle sarsılan meydana onbinlere konuşan HDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş, "Bugün yastayız, üzgünüz ama öfkeliyiz. Elbette hesap soracağız. Gün gelecek devren dönecek, 1 Kasım diktatörlüğün bittiği tarih olacak" dedi.

EK 27-ÖZGÜR GÜNDEM GAZETESİ: 14 EKİM 2015

DEVLET BİLİYORDU

Ankara'da Barış Mitingi'ne yönelik barbarca saldırıdan devletin haberdar olduğu, yönlendirdiği, Saray'ın tıpkı Amed ve Pirsûs'ta olduğu gibi DAİŞ'i tetikçi olarak kullandığı netleşiyor. İşte katliamı Saray'ın ve AKP'nin yaptığını gösteren ipuçları...

Tutuklama KATLİAMI

Erdogan'ın başkanlık sevdası uğruna başlatıldığı savaş konseptinin bir parçası olan siyasi soykırım operasyonları kapsamında İdir, Tozan ve Hoşhaber belediye eşbaşkanları tutuklandı. Aralarından Xınıs belediye eşbaşkanının da olduğu onlarca kişi ise gözaltına alındı. 5te

Kerboran'da yine infaz

Mêrdin'in Kerboran ilçesinde ilan edilen sokaka çıkma yasasının

- 1** Rojava yönetimi, DAİŞ'e bağlı bir suikast grubunun HDP ve Demirtaş'ı hedef alan eylemler için Türkiye'ye geçtiğini tespit etti. Yönetim, ayrıntılı bilgiyi HDP'ye ulaştırdı. HDP, bu bilgileri devlet yetkililerine iletti. Devlet neden önemlemedi?
- 2** AKP Başbakanı Ahmet Davutoğlu, "Canlı bombaların listesi elimizde, hukukun gereği olarak eylem yapmadan müdahale edemiyoruz" dedi. Bu devletin katliamı önceden bildiğine dair bir itiraz değil midir? Katliamın yapılmasını beklemek hukuka nasıl açıklanabilir?
- 3** Barbarca katliam olduktan sonra alanda bulunan TBB'ye bağlı doktorlar yaralıları ilk yardım müdahalesi yaparken polis neden gaz sıkı? Polisin gaz bombardımanından kaynaklı kaç yaralı yaşamını yitirdi? Polis neden katliam yerine kurşun sıkı?
- 4** Ambulanların acil müdahalesine neden izin verilmeli? Alana sadece 2 kilometre uzaklıkta dört hastane bulunmasına rağmen neden 44 dakika gecikmeli olarak müdahale edildi? Hastane koridorları neden polisle doldurularak tedavilere engel olundu?
- 5** Tıpkı Amed, Suruç katliamlarında olduğu gibi devletin güvenlik kurumları günler öncesinden miting olacağını bildiği halde neden önemlemedi? Saray ve AKP'nin amacı, DAİŞ'çesini kullarak HDP'yi, demokrasi ve barış güçlerini sindirmek miydi?

EK 28-ÖZGÜR GÜNDEM GAZETESİ: 15 EKİM 2015

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Ece TOSUN

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Cem Bakioğlu Lisesi, İzmir, 2006

Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Sinema TV Bölümü, Antalya, 2013.

Yüksek Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Antalya, 2016.

Tez Konusu : Barış Gazeteciliği Bağlamında Ankara Garı Saldırısı Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Yabancı Dil : İngilizce

İş Denevimi

Stajlar : Kanal 35, İzmir

E-Posta : ecdmrbs@gmail.com